P. TERENTIUS AFER.

[Comoediae sex]
[edid. M. A. Muretus]

Rotterodami
Apud Looy et van Spaan.
1805.

PUBLII TERENTII
ANDRIA.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO, ET M. GLABRIONE, AEDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, ET L. ATILIUS PRAENESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS, CLAUDII F. TIBIIS PARIBUS DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA. EDITA M. MARCELLO, CN. SULPICIO, COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
SIMO ſenex.
SOSIA libertus.
DAVUS ſervus.
MYSIS ancilla.
PAMPHILUS adoleſcens.
CHARINUS adoleſcens.
BYRRHIA ſervus.
LESBIA obſtetrix.
GLYCERIUM al. PASIBULA, Chremetis filia.
CHREMES ſenex.
CRITO hoſpes.
DROMO ſervus lorarius.

PERSONAE MUTAE.

ARCHILLIS ancilla.
CHRYSIS meretrix.
NICERATUS adoleſcens.

M. ANT. MURETI

ARGUMENTUM.

Chremes & Phania fratres Athenienses fuerunt. eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit. Profecto eo, contigit, ut in Graecia magni bellorum motus excitarentur; quos fugiens Phania, quum, imposita secum in navim puella, ad fratrem iter cepisset, vi tempestatis fracta navi, apud Andrum insulam eiectus est. Ibi applicat se ad Andrium quendam, hominem haud magna in re: a quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita multo post moritur. Hospes Andrius relictae apud se puellae commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nominat; cumque per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari utramque studio, educasset, decedit ipse quoque de vita. Chrysis, quae se & orbam & inopem videret, abrepta secum Glycerio, Athenas navigat. ubi cum aliquamdiu vitam lana telaque tolerasset, ad postremum, adolescentum blanditiis & pollicitationibus victa, quaestum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter ceteros Pamphilus, Simonis filius, probus & liberali praeditus ingenio adolescens: qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quodam amore percussus, primus, solusque cum ea rem habuit, fidemque iam gravidae dedit, eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam filiam, Philumenam nomine, eamque (iam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adolescentis im-

impulsus fama, collocare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simonem venit, cum eo negotium conficit. Inscio Pamphilo, de communi senum sententia, faciundis nuptiis constituitur dies. Adhuc haec erant, quum Chrysis moritur. Ibi primum Simo de filii amore cognovit. nam cum ambo una in funus prodiissent, accidit, ut, posita in ignem Chryside, Glycerium se, prae doloris impatientia, eodem coniectura videretur. Adcurrit Pamphilus, eamque mediam amplexus, ita consolari coepit, ut plurimas minimeque dubias totius rei significationes daret. Itaque venit ad Simonem postridie Chremes, conditionem renuntiat: comperisse se, Pamphilum peregrinam illam habere in uxoris loco; nescius, ex se natam esse eam, quam ita contumeliae causa peregrinam nominaret. Gaudere, ea re intellecta, Pamphilus: dolere contra, ac ringi Simo. Advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat praestitutus. Simo, veteratoria quadam calliditate, simulandas sibi, ad pertentandum filii animum, nuptias statuit: hoc cogitans, si abnueret filius, veram sibi obiurgandi illius causam fore; quae ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin annueret, facile se, quod vellet, a Chremete impetraturum; atque ita veras nuptias, Diis adiuvantibus, factum iri. Praeteriens igitur apud forum, securo iam, & nihil tale metuenti filio, Pamphile, inquit, abi domum, ac Deos comprecare; uxor tibi ducenda hodie est. Hoc dicto, velut improviso quodam iaculo, sauciatus adolescens, quid ageret, aut quid consilii caperet, nesciebat: quum ad eum Davus, vafro admodum ac versuto ingenio servus, animadversa senis astutia, accurrit. Erat tum una cum

eum Pamphilo Charinus, qui adolescens miro quodam amore Philumenae incensus, frustra saepe tentatis illius nuptiis, ad postremum audito, eam eo die nupturam Pamphilo, in summam desperationem adductus, eum orabat, si se salvum vellet, ut vel eam ne duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus eum sua quidem causa bono esse animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri iubebat; se, quantum in se esset, effecturum, ex ut ne daretur sibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum, iam spei plenum, abire ad ambiendos senis amicos iubet: deinde seorsum Pamphilo coniecturas suas aperit, persuadetque, ut patri dicat, se paratum esse, uxorem ducere: nam eo pacto, inquit, & patri omnem iurgandi occasionem praecideris, & non erit tamen verendum, ne nuptiae fiant: nunquam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam suam iterum commissurus est. Haec ita de servi consilio acta, longe aliter cecidere, ac putabantur. exorat enim Chremetem Simo. Ita res in verarum nuptiarum discrimen adducitur. Forte eo ipso die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit: eum puerum Davus, quum aliter nuptias disturbare non posset, prae foribus aedium Simonis ab ancilla collocandum curat. In eum quum incidisset Chremes, & e Pamphilo natum esse cognosset, rursum abducit animum a nuptiis. Turbae maximae concitantur: donec advenit Crito Andrius, qui, quod Chrysidi genere proximus fuisset, ad cernendam illius hereditatem Athenas venerat. Eius interventu Chremes filiam agnoscit. Ita, summa omnium laetitia, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

PUBLII TERENTII AFRI

ANDRIA.

PROLOGUS.

POeta, quum primum animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum dari,
Populo ut placerent, quas feciſſet fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit:
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui malevoli
Veteris poetae maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quaeſo animum advortite.
Menander fecit *Andriam* et *Perinthiam*:
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factae ac ſtilo.
Quae convenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum, atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt, nae, intellegendo ut nihil intellegant.
Qui cum hunc accuſant, Naevium, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum aemulari exoptat neglegentiam
Potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc ut quieſcant porro, moneo, et deſinant
Male dicere, malefacta ne noſcant ſua.

Favete, adeste aequo animo, et rem cognoscite,
Ut pernoscatis, ecquid spei sit reliquum,
Posthac quas faciet de integro comoedias,
Spectandae an exigendae sint vobis prius.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

Si. VOs isthaec intro auferte: abite. Sosia
Adesdum: paucis te volo. *So.* dictum puta.
Nempe ut curentur recte haec. *Si.* immo aliud. *So.* quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. Nihil isthac opus est arte ad hanc rem quam paro;
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide et taciturnitate. *So.* exspecto, quid velis.
Si. Ego postquam te emi a parvulo, ut semper tibi
Apud me iusta et clemens fuerit servitus,
Scis. feci, e servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
So. In memoria habeo. *Si.* haud muto factum. *So.* gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo; et,
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est: nam isthaec commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris benefici.
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.
Si. Ita faciam. hoc primum in hac re praedico tibi,

Quas credis eſſe has, non ſunt verae nuptiae.
So. Cur ſimulas igitur? *Si.* rem omnem a principio audies:
Eo pacto et gnati vitam, et conſilium meum
Cognoſces, et quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia, ac
Libere vivendi fuit poteſtas: (nam antea
Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum aetas, metus, magiſter prohibebant? *So.* ita eſt.)
Si. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Ut animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos;
Horum ille nihil egregie praeter cetera
Studebat; et tamen omnia haec mediocriter.
Gaudebam. *So.* non iniuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe utile, ut ne quid nimis.
Si. Sic vita erat: facile omneis perferre, ac pati:
Cum quibus erat cunque una, iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, advorſus nemini,
Nunquam praeponens ſe illis. ita facillume
Sine invidia invenias laudem, et amicos pares.
So. Sapienter vitam inſtituit: namque hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit.
Si. Interea mulier quaedam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniae,
Inopia et cognatorum neglegentia
Coacta, egregia forma, atque aetate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
Si. Primum haec pudice vitam, parce ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quaeritans:
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Unus

Unus et item alter, ita ut ingenium eſt omnium
Hominum a labore proclive ad lubidinem;
Accepit conditionem, dein quaeſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc, ſecum ut una eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: certe captus eſt:
Habet! obſervabam mane illorum ſervulos
Venienteis, aut abeunteis, rogitabam, heus, puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriae
Illi id erat nomen. *So.* teneo. *Si.* Phaedrum, aut Cliniam,
Dicebant, aut Niceratum; (nam hi tres tum ſimul
Amabant.) eho, quid Pamphilus? quid? ſymbolam
Dedit, coenavit. gaudebam. item alio die
Quaerebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, et magnum exemplum continentiae:
Nam qui cum ingeniis conflictatur eiusmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias, poſſe habere iam ipſum ſuae vitae modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, et laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit; deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
So. Quid obſtat, cur non verae fiant? *Si.* audies..
Fere in diebus paucis, quibus haec acta ſunt,

Chryſis vicina haec moritur. *So.* o factum bene!
Beaſti: metui a Chryſide. *Si.* ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidem, una aderat frequens:
Curabat una funus: triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic parvae conſuetudinis
Cauſa mortem huius tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Haec ego putabam eſſe omnia humani ingeni,
Manſuetique animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. *So.* hem, quid eſt? *Si.* ſcies.
Effertur. imus. interea inter mulieres,
Quae ibi aderant, forte unam adſpicio adoleſcentulam,
Forma! *So.* bona fortaſſe? *Si.* et voltu, Soſia,
Adeo modeſto, adeo venuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari praeter ceteras
Viſa eſt: et quia erat forma praeter ceteras
Honeſta, et liberali; accedo ad pediſſequas;
Quae ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. at at! hoc illud eſt!
Hinc illae lacrumae! haec illa eſt miſericordia!
So. Quam timeo, quorſum evadas! *Si.* funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus.
In ignem impoſita eſt: fletur. interea haec ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Satis cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem et celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?

Tum

Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum, flens, quam familiariter.
So. Quid ais! *Si.* redeo inde iratus, atque aegre ferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſae. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi, pater?
Quae ſeſe voluit in ignem iniicere, prohibui,
Servavi. honeſta oratio eſt. *So.* recte putas:
Nam ſi illum obiurges, vitae qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Si. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus! comperiſſe Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
Neget daturum. *So.* non tu ibi gnatum? *Si.* ne haec quidem
Satis vehemens cauſa ad obiurgandum. *So.* qui, cedo?
Si. Tute ipſe his rebus finem praeſcripſti, pater:
Prope adeſt, quum alieno more vivendum eſt mihi:
Sine, nunc meo me vivere interea modo.
So. Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere;
Ea primum ab illo animadvertenda iniuria eſt,
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul, ſceleratus Davus ſi quid conſili
Habet, ut conſumat nunc, cum nihil obſint doli:
Quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia

Factum: magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obſequatur gnato. *So.* quapropter? *Si.* rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego ſi ſenſero!
Sed quid opus eſt verbis? ſin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil ſit morae, reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt, et ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene ut adſimules nuptias,
Perterrefacias Davum, obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. *So.* ſat eſt:
Curabo: eamus iam nunc intro. *Si.* i prae, ſequar.

ACTUS I. SCENA II.

SIMO, DAVUS.

Si. NON dubium eſt, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit. ſed ipſe exit foras.
D. Mirabar, hoc ſi ſic abiret: et heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum evaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio uxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id aegre tulit.
Si. At nunc faciet: neque, ut opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos ſic nec opinantes duci falſo gaudio,

Sperantes iam amoto metu; interea oſcitantes opprimi;
Ut ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias.
Aſtute! *Si.* carnufex quae loquitur? *D.* herus eſt, neque provideram.
Si. Dave. *D.* hem, quid eſt? *Si.* ehodum, ad me.
D. Quid hic volt? *Si.* quid ais? *D.* qua de re? *Si.* rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare. *D.* id populus curat ſcilicet?
Si. Hoccine agis, an non? *D.* ego vero iſthuc. *Si.* ſed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris eſt. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi, animum ut expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive aequum eſt, te oro, Dave, ut redeat iam in viam.
D. Hoc quid ſit? *Si.* omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt.
D. Ita aiunt. *Si.* tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,
Ipſum animum aegrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.
D. Non hercle intellego. *Si.* non? hem. *D.* non: Davus ſum, non Oedipus.
Si. Nempe ergo aperte vis, quae reſtant, me loqui? *D.* ſane quidem.
Si. Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciae conari, quo fiant minus;
Aut velle in ea re oſtendi, quam ſis callidus:
Verberibus caeſum te in piſtrinum, Dave, dedam uſque ad necem;

Ea lege atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid? hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? *D.* immo callide:
Ita aperte ipſam rem modo locutus, nihil circuitione uſus es.
Si. Ubivis facilius paſſus ſim, quam in hac re, me deludier.
D. Bona verba quaeſo. *Si.* irrides? nihil me fallis. ſed dico tibi,
Ne temere facias: neque tu hoc dicas, tibi non praedictum. cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

ENimvero, Dave, nihil loci eſt ſegnitiae, neque ſocordiae,
Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis.
Quae ſi non aſtu providentur, me, aut herum peſſundabunt.
Nec quid agam certum eſt: Pamphilumne adiutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, eius vitae timeo: ſin opitulor, huius minas;
Cui verba dare difficile eſt. primum iam de amore hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii: aut, ſi lubitum fuerit, cauſam ceperit,
Quo iure, quaque iniuria praecipitem me in piſtrinum dabit.

Ad haec mala hoc mi accedit etiam: haec Andria,
Sive ista uxor, sive amica est, gravida e Pamphilo est:
Audireque eorum est operae pretium audaciam:
Nam inceptio est amentium, haud amantium:
Quidquid peperisset, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Civem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex,
Mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:
Is obiit mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis
Patrem recepisse, orbam, parvam. fabulae!
Mihi quidem hercle non fit verisimile.
Atqui ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS.

M. AUdivi, Archillis, iam dudum: Lesbiam adduci iubes.
Sane pol illa temulenta est mulier, et temeraria:
Nec sati' digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. importunitatem spectate aniculae:
Quia compotrix eius est. Di, date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.

Sed,

Sed, quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid fiet.
Opperiar, ut ſciam, num quidnam haec turba triſtitiae adferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS, MYSIS.

P. HOccine eſt humanum factum, aut inceptum! hoccine eſt officium patris!
M. Quid illud eſt?
P. Pro deum atque hominum fidem! quid eſt, ſi non haec contumelia eſt?
Uxorem decrerat dare ſeſe mi hodie: nonne oportuit
Praeſciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?
M. Miſeram me! quod verbum audio? *P.* quid Chremes? qui denegarat,
Se, commiſſurum mihi gnatam ſuam uxorem? id mutavit,
Quoniam me immutatum videt.
Itane obſtinate operam dat, ut me a Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem invenuſtum eſſe, aut infelicem quemquam, ut ego ſum!
Pro deum, atque hominum fidem! nullon' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
Contemtus, ſpretus? facta, transacta omnia. hem!
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:

Ali-

Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. *M.* oratio haec me miſeram exanimavit metu.
P. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah!
Tantamne rem tam neglegenter agere? praeteriens modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda eſt, Pamphile, hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi viſus eſt dicere, abi cito, et ſuſpende te.
Obſtupui. cenſen' ullum me verbum potuiſſe proloqui?
Aut ullam cauſam, ineptam ſaltim, falſam, iniquam? obmutui.
Quod ſi ego prius id reſciſſem; quid facerem, ſi quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. ſed nunc primum quid exſequar?
Tot me impediunt curae, quae meum animum diverſe trahunt:
Amor, miſericordia huius, nuptiarum ſollicitudo,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quae meo cunque animo lubitum eſt, facere: eine ego ut advorſer? hei mihi!
Incertum eſt, quid agam. *M.* miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropus eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa advorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis, ſalve. *M.* o ſalve, Pamphile. *P.* quid agit? *M.* rogas?
Laborat e dolore: atque ex hoc miſera ſollicita eſt die;

Quia olim in hunc ſunt conſtitutae nuptiae. tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. *P.* hem, egone iſthuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quae mihi ſuum animum, atque omnem vitam credidit;
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim;
Bene et pudice eius doctum atque eductum ſinam
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. *M.* haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:
Sed vim ut queas ferre. *P.* adeon' me ignavum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum?
Ut neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut ſervem fidem?
M. Unum hoc ſcio, hanc meritam eſſe, ut memor eſſes ſui.
P. Memor eſſem? o Myſis, Myſis: etiam nunc mihi
Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. iam ferme moriens me vocat:
Acceſſi: vos ſemotae: nos ſoli: incipit:
Mi Pamphile, huius formam atque aetatem vides.
Nec clam te eſt, quam illi utraeque res nunc inutiles
Et ad pudicitiam et ad rem tutandam ſient.
Quod ego te per hanc dextram oro, et ingenium tuum,
Per tuam fidem, perque huius ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras.

Si

Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive haec te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra haec tibi permitto, et tuae mando fidei.
Hanc mi in manum dat. mors continuo ipsam occupat.
Accepi. acceptam servabo. *M.* ita spero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? *M.* obstetricem arcesso. *P.* propera;
Atque audin'? verbum unum cave de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam. *M.* teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS, BYRRHIA, PAMPHILUS.

C. QUid ais, Byrrhia?
Daturne illa Pamphilo hodie nuptum? *B.* sic est.
C. Qui scis? *B.* apud forum modo de Davo audivi. *C.* vae misero mihi!
Ut animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit;
Ita, postquam adempta spes est, lassus, cura confectus, stupet.
B. Quaeso aedepol, Charine; quoniam non potest id fieri, quod vis,
Id velis, quod possit. *C.* nihil aliud, nisi Philumenam, volo.
B. Ah! quanto satius est, te id dare operam,
Qui istum amorem ex animo amoveas tuo, quam id loqui,
Quo magis lubido frustra incendatur tua.

C. Facile omnes, quum valemus, recta conſilia aegrotis damus.
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. *B.* age age, ut lubet. *C.* ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt prius, quam pereo. *B.* quid hic agit?
C. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltim nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. *B.* id aliquid nihil eſt. *C.* Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? *B.* quidni? ſi nihil impetres,
Ut te arbitretur ſibi paratum moechum, ſi illam duxerit.
C. Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione iſtſtac, ſcelus!
P. Charinum video. ſalve. *C.* o ſalve, Pamphile.
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. Neque pol conſilii locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed iſthuc quidnam eſt? *C.* hodie uxorem ducis? *P.* aiunt. *C.* Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. *P.* Quid ita? *C.* hei mihi!
Vereor dicere. huic dic, quaeſo, Byrrhia. *B.* ego dicam. *P.* quid eſt?
B. Sponſam hic tuam amat. *P.* nae iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi.
Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? *C.* ah, Pamphile,
Nihil. *P.* quam vellem! *C.* nunc te per amicitiam et per amorem obſecro,

Prin-

Principio, ut ne ducas. *P.* dabo equidem operam. *C.* ſed ſi id non potes:
Aut tibi nuptiae hae ſunt cordi. *P.* cordi? *C.* ſaltim aliquot dies
Profer, dum proficiſcor aliquo; ne videam. *P.* audi nunc iam:
Ego, Charine, neutiquam officium liberi eſſe hominis puto,
Cum is nil promereat, poſtulare id gratiae apponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier.
C. Reddidiſti animum. *P.* nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi:
Ego id agam, mihi qui ne detur. *C.* ſat habeo. *P.* Davum optume
Video; huius conſilio fretus ſum. *C.* at tu hercle haud quidquam mihi,
Niſi ea, quae nihil opus ſunt ſciri. fugin' hinc? *B.* ego vero, ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS, CHARINUS, PAMPHILUS.

D. DI boni, boni quid porto! ſed ubi inveniam Pamphilum!
Ut metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio.
C. Laetus eſt, neſcio quid. *P.* nihil eſt: nondum haec reſcivit mala.
D. Quem ego nunc credo, ſi iam audierit ſibi paratas nuptias.

C.

C. Audin' tu illum? *D.* toto me oppido exanimatum quaerere.
Sed ubi quaeram? quo nunc primum intendam? *C.* ceſſas alloqui?
D. Abeo. *P.* Dave, ades, reſiſte. *D.* quis homo eſt, qui me? o Pamphile,
Te ipſum quaero. euge, o Charine! ambo opportune: vos volo.
P. Dave, perii. *D.* quin tu hoc audi. *P.* interii. *D.* quid timeas, ſcio.
C. Mea quidem hercle certe in dubio vita eſt. *D.* et quid tu, ſcio.
P. Nuptiae mihi. *D.* et id ſcio. *P.* hodie. *D.* obtundis, tametſi intellego.
Id paves, ne ducas tu illam; tu autem, ut ducas. *C.* rem tenes.
P. Iſthuc ipſum. *D.* atqui iſthuc ipſum, nil pericli eſt: me vide.
P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu. *D.* hem,
Libero. uxorem tibi iam non dat Chremes. *P.* qui ſcis? *D.* ſcio.
Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi uxorem dare
Hodie: item alia multa, quae nunc non eſt narrandi locus.
Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi haec.
Ubi te non invenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum.
Circumſpicio. nuſquam. forte ibi huius video Byrrhiam:
Rogo. negat vidiſſe. mihi moleſtum. quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mi incidit ſuſpicio. hem,

Pau-

Paululum obſoni. ipſus triſtis. de improviſo nuptiae.
Non cohaerent. *P.* quorſumnam iſthuc? *D.* ego me continuo ad Chremem.
Quum illo advenio: ſolitudo ante oſtium. iam id gaudeo.
P. Recte dicis. perge. *D.* maneo. interea introire neminem
Video, exire neminem: matronam nullam. in aedibus
Nil ornati, nil tumulti. acceſſi: introſpexi. *P.* ſcio.
Magnum ſignum. *D.* num videntur convenire haec nuptiis?
P. Non opinor, Dave. *D.* opinor narras? non recte accipis.
Certa res eſt. etiam puerum inde abiens conveni Chremis,
Olera et piſciculos minutos ferre obolo in coenam ſeni.
C. Liberatus ſum, Dave, hodie tua opera. *D.* at nullus quidem.
C. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. *D.* ridiculum caput!
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam uxorem ducere.
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. *C.* bene mones.
Ibo: etſi hercle ſaepe iam me ſpes haec fruſtrata eſt. vale.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS, DAVUS.

P. QUid igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? *D.* ego dicam tibi.

Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipsu' sibi esse iniurius videatur: neque id iniuria,
Prius quam tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.
Tum illae turbae fient. *P.* quidvis patiar. *D.* pater est, Pamphile.
Difficile est. tum haec sola est mulier. dictum ac factum invenerit
Aliquam causam, quamobrem eiiciat oppido. *P.* eiiciat? *D.* cito.
P. Cedo igitur, quid faciam, Dave? *D.* dic te ducturum. *P.* hem! *D.* quid est?
P. Egone dicam? *D.* cur non? *P.* nunquam faciam. *D.* ne nega.
P. Suadere noli. *D.* ex ea re quid fiat, vide.
P. Ut ab illa excludar, huc concludar. *D.* non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem. tu, ducam, inquies.
Cedo, quid iurgabit tecum, hic reddes omnia,
Quae nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periclo. nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam. nec tu ea causa minueris
Haec, quae facis; ne is suam mutet sententiam.
Patri dic velle: ut cum velit tibi iure irasci, non queat.
Nam quod tu speras, propulsabo facile. uxorem his moribus
Dabit nemo. inopem inveniet potius, quam te corrumpi sinat.
Sed si te aequo animo ferre accipiet, neglegentem feceris.

Ali-

Aliam otioſus quaeret. interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? *D*. haud dubium id quidem eſt. *P*. vide, quo me inducas. *D*. quin taces?
P. Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. *D*. o facinus audax! P. hanc fidem
Sibi, me obſecravit, qui ſe ſciret non deſerturum, ut darem.
D. Curabitur. ſed pater adeſt. cave, te eſſe triſtem ſentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

S. REviſo, quid agant, aut quid captent conſili.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde, ex ſolo loco.
Orationem ſperat inveniſſe ſe,
Qui differat te. proin tu fac, apud te ut ſies.
P. Modo ut poſſim, Dave. *D*. crede, inquam, hoc mihi, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

B. HErus me, relictis rebus, juſſit Pamphilum
Hodie obſervare, ut, quid ageret de nuptiis,

Scirem. id propterea nunc hunc venientem ſequor.
Ipſum adeo praeſto video cum Davo. hoc agam.
S. Utrumque adeſſe video. *D*. hem, ſerva. *S* Pamphile.
D. Quaſi de improviſo reſpice ad eum. *P*. ehem, pater.
D. Probe. *S*. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc noſtrae parti timeo, quid hic reſpondeat.
P. Neque iſthic, neque alibi tibi uſquam erit in me mora. *B*. hem!
D. Obmutuit. *B*. quid dixit? *S*. facis, ut te decet,
Quum iſthuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? *B*. herus, quantum audio, uxore excidit.
S. I nunc iam intro: ne in mora, cum opus ſit, ſies.
P. Eo. *B*. nullane in re eſſe homini cuiquam fidem!
Verum illud verbum eſt, vulgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi malle melius eſſe, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre. quo aequior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

Davus, Simo.

D. Hic nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, et ea me hic reſtitiſſe gratia.
S. Quid Davus narrat? *D*. aeque quidquam nunc quidem.
S. Nihilne? hem. *D*. nihil prorſus. *S*. atqui exſpectabam quidem.

D.

D. Praeter ſpem evenit: ſentio: hoc male habet virum.
S. Potin' es mihi verum dicere? *D*. nihil facilius.
S. Num illi moleſtae quidpiam hae ſunt nuptiae,
Propter huiusce hoſpitae conſuetudinem?
D. Nihil hercle. aut ſi adeo, bidui eſt, aut tridui
Haec ſollicitudo. noſtin'? deinde deſinet.
Etenim ipſus ſecum eam rem recta reputavit via.
S. Laudo. *D*. dum licitum eſt ei, dumque aetas tulit,
Amavit: tum id clam. cavit, ne unquam infamiae
Ea res ſibi eſſet, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem appulit.
S. Subtriſtis viſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
S. Quidnam eſt? *D*. puerile eſt. *S*. quid eſt? *D*. nihil. *S*. quin dic, quid eſt?
D. Ait, nimium parce facere ſumtum. *S*. mene? *D*. te.
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem.
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad coenam meorum aequalium
Potiſſimum nunc? et, quod dicendum hic ſiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. *S*. tace.
D. Commovi. *S*. ego, iſthaec recte ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quid hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

Mysis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

M. ITa pol quidem res eſt, ut dixti, Lesbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
S. Ab Andria eſt ancilla haec? quid narras? *D.* ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. *S.* quid dicit? *M.* firmavit fidem. *S.* hem!
D. Utinam aut hic ſurdus, aut haec muta facta ſit!
M. Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli. *S.* o Iupiter!
Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem haec vera praedicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. *M.* optumum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. *L.* ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? *S.* quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrina? iam ſcio: ah!
Vix tandem ſenſi ſtolidus. *D.* quid hic ſenſiſſe ait?
S. Haec primum affertur iam mihi ab hoc fallacia;
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina, fer opem! ſerva me, obſecro!
S. Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium
Me audivit ſtare, adproperat. non ſat commode
Diviſa ſunt temporibus tibi, Dave, haec. *D.* mihin'?
S. Num immemores diſcipuli? *D.* ego, quid narres, neſcio.
S. Hiccine me ſi imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet!
Nunc huius periclo ſit: ego in portu navigo.

AC-

ACTUS III. SCENA II.

Lesbia, Simo, Davus.

L. ADhuc, Archillis, quae adſolent, quaeque oportet
Signa eſſe ad ſalutem, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſtaec ut lavet: poſt deinde,
Quod iuſſi, ei dare bibere, et quantum imperavi,
Date. mox ego huc revertor.
Per ecaſtor ſcitu' puer eſt natus Pamphilo.
Deos quaeſo, ut ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cumque huic veritus eſt optumae adoleſcenti facere iniuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum? *D.* quidnam id eſt?
S. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperae:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quae ſunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltim accurate, ut metui videar certe, ſi reſciverim.
D. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. *S.* edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc a Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: et quid agam, habeo. *S.* quid taces?

D. Quid credas? quaſi non tibi renuntiata ſint haec, ſic fore.
S. Mihin' quiſquam? *D*. eho! an tute intellexti hoc aſſimulari? *S*. irrideor.
D. Renuntiatum eſt. nam qui iſthaec tibi incidit ſuſpicio?
S. Qui? quia te noram. *D*. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
S. Certe enim ſcio. *D*. non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.
S. Egone te? *D*. ſed, ſi quid narrare occoepi, continuo dari
Tibi verba cenſes. *S*. falſo. *D*. itaque hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hoc ego ſcio unum, neminem peperiſſe hic. *D*. intellexti.
Sed nihilo ſeciu' mox deferent puerum huc ante oſtium.
Id ego nunc tibi renuntio, here, futurum, ut ſis ſciens:
Ne tu hoc mihi poſterius dicas, Davi factum conſilio, aut dolis.
Prorſus a me opinionem hanc tuam eſſe ègo amotam volo.
S. Unde id ſcis? *D*. audivi, et credo. multa concurrunt ſimul,
Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum haec ſe e Pamphilo
Gravidam dixit eſſe. inventum eſt falſum nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem arceſſitum ad eam, et puerum ut afferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum ut tu videas, nihil moventur nuptiae.
S. Quid ais? cum intellexeras

Id conſilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſere hanc amarit. nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negoti. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: et id ſpero adiuturos deos.
S. Imo abi intro: ibi me opperire, et quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, haec nunc omnino ut crederem.
Atque haud ſcio, an, quae dixit, ſint vera omnia.
Sed parvipendo. Illud mihi multo maxumum eſt,
Quod mihi pollicitu' eſt ipſus gnatus. nunc Chremem
Conveniam: orabo gnato uxorem: id ſi impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitu' eſt, haud dubium eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeo in ipſo tempore eccum ipſum obviam.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

S. IUbeo Chremetem. *C.* oh! te ipſum quaerebam. *S.* et ego te. *C.* optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viſo, tune, an illi inſaniant.
S. Auſculta paucis: et quid ego te velim, et tu quod quaeris, ſcies.
C. Auſculto: loquere, quid velis.

S. Per ego te deos oro, et noſtram amicitiam, Chreme,
Quae incepta a parvis, cum aetate accrevit ſimul:
Perque unicam gnatam tuam, et gnatum meum,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſervandi datur;
Ut me adiuves in hac re: atque ita, ut nuptiae
Fuerant futurae, fiant. *C.* ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, quum dabam?
Si in rem eſt utrique, ut fiant, arceſſi iube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quam commodi
Utrique, id oro te, in commune ut conſulas:
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
S. Imo ita volo, itaque poſtulo, ut fiat, Chreme:
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat. *C.* quid eſt?
S. Irae ſunt inter Glycerium et gnatum. *C.* audio.
S. Ita magnae, ut ſperem poſſe avelli. *C.* fabulae.
S. Profecto ſic eſt. *C.* ſic hercle, ut dicam tibi:
Amantium irae, amoris integratio eſt.
S. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque eius lubido occluſa eſt contumeliis.
Priusquam harum ſcelera, et lacrumae confictae dolis,
Reducant animum aegrotum ad miſericordiam,
Uxorem demus. ſpero conſuetudine, et
Coniugio liberali devinctum, Chreme,
Dehinc facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
C. Tibi ita hoc videtur: at ego non poſſe arbitror,
Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
S. Qui ſcis ergo iſthuc, niſi periculum feceris?
C. At iſthuc periculum in filia fieri, grave eſt.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit;

Si eveniat, quod di prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, et filiae invenies virum.
C. Quid iſtic? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Merito te ſemper maxumi feci, Chreme.
C. Sed quid ais? *S.* quid? *C.* qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
S. Ipſu' mihi Davus, qui intimu' eſt eorum conſiliis, dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num cenſes faceret, filium niſi ſciret eadem haec velle?
Tute adeo iam eius audies verba. heus, evocate huc Davum.
Atque eccum, video ipſum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS, SIMO, CHREMES.

D. AD te ibam. *S.* quidnam eſt?
D. Cur non arceſſitur? iam adveſperaſcit. *S.* audin' tu illum?
Ego dudum non nihil veritus ſum, Dave, abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes.
Propterea quod amat filius. *D.* egon' iſtuc facerem? *S.* credidi:
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. *D.* quid? *S.* ſcies:

Nam propemodum habeo tibi iam fidem. *D.* tandem agnosti, qui siem.
S. Non fuerant nuptiae futurae. *D.* quid? non? *S.* sed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem. *D.* quid ais? *S.* sic res est. *D.* vide!
Nunquam istuc quivi ego intellegere. vah consilium callidum.
S. Hoc audi. ut hinc te introire iussi, opportune hic fit mihi obviam.
D. Hem, numnam periimus? *S.* narro huic, quae tu dudum narrasti mihi.
D. Quidnam audio? *S.* gnatam ut det oro, vixque id exoro. *D.* occidi!
S. Hem, quid dixti? *D.* optume, inquam, factum. *S.* nunc per hunc nulla est mora.
C. Domum modo ibo; ut apparentur, dicam: atque huc renuntio.
S. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.
D. Ego vero solus. *S.* corrigere mihi gnatum porro enitere.
D. Faciam hercle sedulo. *S.* potes nunc, dum animus irritatus est.
D. Quiescas. *S.* age igitur: ubi nunc est ipsus? *D.* mirum ni domi est.
S. Ibo ad eum, atque eadem haec, quae tibi dixi, dicam itidem illi. *D.* nullus sum.
Quid causae est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?
Nil est preci loci relictum: iam perturbavi omnia:
Herum fefelli: in nuptias conieci herilem filium:
Feci hodie, ut fierent, insperante hoc, atque invito Pamphilo.
Hem astutia! quod si quiessem, nihil evenisset mali.

Sed

Sed eccum: ipſum video: occ'di!
Utinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me praecipitem darem!

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS, DAVUS.

P. UBi illic eſt ſcelus, qui me perdidit? *D.* perii! *P.* atque hoc confiteor,
Iure mihi obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli conſili
Sum. ſervon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum nunquam id auferet.
D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, ſi devito hoc malum.
P. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo
Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec quid me nunc faciam, ſcio. *D.* nec quid de me, atque id ago ſedulo.
Dicam, aliquid iam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram. *P.* ohe.
D. Viſus ſum. *P.* ehodum, bone vir, quid ais? viden' me tuis conſiliis
Miſerum impeditum eſſe? *D.* at iam expediam. *P.* expedies? *D.* certe, Pamphile.
P. Nempe, ut modo. *D.* imo melius ſpero. *P.* oh, tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam et perditam reſtituas? hem, quo fretu' ſum?
Qui me hodie ex tranquilliſſima re coniecisti in nuptias.

An non dixi hoc eſſe futurum? *D.* dixti. *P.* quid meritus? *D.* crucem.
Sed ſine paululum ad me redeam: iam aliquid diſpiciam. *P.* hei mihi,
Cum non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, ut volo:
Namque hocce tempus, praecavere mihi me, haud te ulciſci, ſinit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS, PAMPHILUS, DAVUS.

C. HOccine eſt credibile, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeant alienis, atque ex incommodis
Alterius ſua ut comparent commoda? ah,
Idne eſt verum? imo id eſt genus hominum peſſumum,
In denegando modo queis pudor paululum adeſt;
Poſt ubi iam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, et timent.
Et tamen res cogit denegare. ibi
Tum eorum impudentiſſima oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proxumus ſum egomet mihi. attamen, ubi fides?
Si roges, nihil pudet: hic, ubi opus eſt,
Non verentur: illic, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, et cum eo iniuriam hanc expoſtulem?
Ingeram mala multa? atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.

P.

P. Charine, et me et te imprudens, niſi quid dii reſpiciunt, perdidi.
C. Itane imprudens? tandem inventa eſt cauſa: ſolviſti fidem.
P. Qui tandem? *C*. etiam nunc me ducere iſtis dictis poſtulas?
P. Quid iſthuc eſt? *C*. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, cum tuum animum ex animo ſpectavi meo.
P. Falſu' es. *C*. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, et falſa ſpe produceres?
Habeas. *P*. habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantaſque hic ſuis conſiliis mihi confecit ſollicitudines
Meus carnufex. *C*. quid iſthuc tam mirum, ſi de te exemplum capit?
P. Haud iſthuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.
C. Scio, cum patre altercaſti dudum, et is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Imo etiam, quo tu minus ſcis aerumnas meas,
Hae nuptiae non apparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.
C. Scio: tu coactus tua voluntate es. *P*. mane,
Nondum ſcis. *C*. ſcio equidem illam ducturum eſſe te.
P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam deſtitit
Inſtare, ut dicerem eſſe ducturum patri:
Suadere, orare, uſque adeo donec perpulit.
C. Quis homo iſthuc? *P*. Davos. *C*. Davos? *P*. interturbat omnia.

C. Quamobrem? *P*. nescio, nisi mihi deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.
C. Factum hoc est, Dave? *D*. factum. *C*. hem quid ais, scelus?
At tibi dii dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod, nisi hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum, at non defatigatus. *C*. scio.
D. Hac non successit, alia aggrediemur via:
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse iam ad salutem converti hoc malum.
P. Imo etiam: nam sati' credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque et dies
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum 'st, si quid praeter spem evenit, mihi ignoscere.
Parum succedit quod ago, at facio sedulo.
Vel melius tute reperi, me missum face.
P. Cupio. restitue in quem me accepisti locum.
D. Faciam. *P*. at iam hoc opus est. *D*. hem, st, mane: concrepuit a Glycerio ostium.
P. Nil ad te. *D*. quaero. *P*. hem, nunccine demum? *D*. at iam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILUS, CHARINUS, DAVUS.

M. IAm, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.

P.

P. Myſis. *M.* quid eſt? hem Pamphile, optume mihi te offers. *P.* quid eſt?
M. Orare iuſſit, ſi ſe ames, hera, iam ut ad ſeſe venias:
Videre ait te cupere. *P.* vah! perii: hoc malum integraſcit.
Siccine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſollicitarier?
Nam idcirco arceſſor, nuptias quod mi apparari ſenſit.
C. Quibu' quidem quam facile poterat quieſci, ſi hic quieſſet.
D. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. *M.* atque aedepol,
Ea res eſt, proptereaque nunc miſera in moerore eſt. *P.* Myſis,
Per omneis tibi adiuro deos: nunquam eam me deſerturum;
Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omneis homines.
Hanc mihi expetivi; contigit: conveniunt mores; valeant,
Qui inter nos diſcidium volunt: hanc, niſi mors, mihi adimet nemo.
M. Reſipiſco. *P.* non Apollinis magi' verum, atque hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minus hae fierent nuptiae: volo. ſed ſi id non poterit;
Id faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe ut credat.
Quis videor? *C.* miſer aeque atque ego. *D.* conſilium quaero. *C.* fortis.
P. Scio, quid conere. *D.* hoc ego tibi profecto effectum reddam.

P.

P. Iam hoc opus eſt. *D.* quin iam habeo. *C.* quid eſt? *D.* huic, non tibi, habeo; ne erres.
C. Sat habeo. *P.* quid facies? cedo. *D.* dies hic mi ut ſit ſati', vereor,
Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mihi impedimento eſtis.
P. Ego hanc viſam. *D.* quid tu? quo hinc te agis? *C.* verum vis dicam? *D.* imo etiam
Narrationis incipit mihi initium. *C.* quid me fiet?
D. Eho tu impudens, non ſatis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoveo nuptias? *C.* Dave, attamen. *D.* quid ergo?
C. Ut ducam. *D.* ridiculum. *C.* huc face ad me venias, ſi quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. *C.* attamen ſi quid. *D.* age, veniam. *C.* ſi quid,
Domi ero. *D.* tu Myſis, dum exeo, parumper opperire hic.
M. Quapropter? *D.* ita facto eſt opus. *M.* matura. *D.* iam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS.

NIl ne eſſe proprium cuiquam? Dii voſtram fidem!
Summum bonum eſſe herae putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quam illic boni.

Sed.

Sed Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro est?
Quo portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

DAVUS, MYSIS.

D. MYsis, nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem expromta memoria atque astutia.
M. Quidnam incepturus? *D.* accipe a me hunc ocius
Atque ante nostram ianuam appone. *M.* obsecro,
Humine? *D.* ex ara hinc verbenas tibi,
Atque eas substerne. *M.* quamobrem id tute non facis?
D. Quia, si forte opus sit ad herum iusiurandum mihi
Non apposuisse, ut liquido possim. *M.* intellego.
Nova nunc religio in te isthaec incessit, cedo?
D. Move ocius te, ut, quid agam, porro intellegas.
Pro Iuppiter! *M.* quid? *D.* sponsae pater intervenit.
Repudio consilium, quod primum intenderam.
M. Nescio quid narres. *D.* ego quoque hinc ab dextera
Venire me assimulabo. tu, ut subservias
Orationi, utcunque opu' sit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: sed, si quid est,
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quod vostrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVUS.

C. REvertor, postquam, quae opus fuere ad nuptias
Gna-

Gnatae, paravi, ut iubeam arceſſ. ſed quid hoc?
Puer hercle eſt. mulier, tun' apposuiſti hunc? *M.* ubi
Illic eſt? *C.* non mihi reſpondes? *M.* nuſquam eſt. vae miſerae mihi,
Reliquit me homo, atque abiit. *D.* di voſtram fidem!
Quid turbae eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. Cur tu obſecro hic me ſolam? *D.* hem, quae haec eſt fabula?
Eho Myſis, puer hic unde eſt? quiſve huc attulit?
M. Satin' ſanus es, qui me id rogites? *D.* quem ego igitur rogem,
Qui hic neminem alium video? *C.* miror, unde ſit.
D. Dicturan' quod rogo? *M.* au. *D.* concede ad dexteram.
M. Deliras. non tute ipſe? *D.* verbum ſi mihi
Unum, praeterquam quod te rogo, faxis cave.
M. Male dicis. *D.* unde eſt? dic clare. *M.* a nobis. *D.* ha ha he.
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit meretrix.
C. Ab Andria eſt ancilla haec, quantum intellego.
D. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? *C.* veni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua.
Mane: cave quoquam ex iſthoc exceſſis loco.
M. Dii te eradicent. ita me miſeram territas.
D. Tibi ego dico, an non? *M.* quid vis? *D.* at etiam rogas?
Cedo, cuium puerum hic appoſuiſti, dic mihi.
M. Tu neſcis? *D.* mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.
M. Veſtri. *D.* cuius veſtri? *M.* Pamphili. *D.* hem, quid, Pamphili?

M. E-

M. Eho, annon eſt? *C.* recte ego ſemper fugi has nuptias.
M. O facinus animadvertendum! *M.* quid clamitas?
D. Quem ne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?
M. O hominem audacem! *D.* verum, vidi Cantharam
Suffarcinatam. *M.* Diis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberae.
D. Nae illa illum haud novit, cuius cauſa haec incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante aedes viderit,
Suam gnatam non dabit. tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. *D.* nunc adeo, ut tu ſis ſciens,
Niſi puerum tollis, iam ego hunc mediam in viam
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.
M. Tu pol homo non es ſobrius. *D.* fallacia
Alia aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
Civem Atticam eſſe hanc. *C.* hem! *D.* coactus legibus
Eam uxorem ducet. *M.* au, obſecro an non civis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens paene incidi.
D. Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus advenis:
Auſculta. *C.* audivi iam omnia. *D.* anne tu omnia?
C. Audivi, inquam, a principio. *D.* audiſtin? obſecro? hem
Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Davum ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi, mi ſenex.
C. Novi omnem rem, ſed eſt Simo intus? *D.* intus eſt.
M. Ne me attingas ſceleſte. ſi pol Glycerio non omnia haec.
D. Eho incepta, neſcis quid ſit actum. *M.* qui ſciam?
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,

Ut

Ut sciret haec, quae volumus. *M.* hem, praediceres.
D. Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVUS.

C. IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
Quae sese inhoneste optavit parere hic divitias
Potius, quam in patria honeste pauper vivere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percontér, video. salvete. *M.* obsecro,
Quem video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
Is est. *C.* o Mysis salve. *M.* salvos sis Crito.
C. Itan' Chrysis? hem. *M.* nos quidem pol miseras perdidit.
C. Quid vos,? quo pacto hic? sati' ne recte? *M.* nosne? sic.
Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit?
M. Utinam! *C.* an nondum etiam? haud auspicato huc me attuli:
Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem:
Semper enim dicta est eius haec atque habita est soror:
Quae illius fuerunt, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, et defensorem ei: nam fere

Grandiuſcula iam profecta eſt illinc: clamitent
Me ſycophantam hereditatem perſequi,
Mendicum. tum, ipſam deſpoliare non libet.
M. O optume hoſpes, pol, Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. *M.* maxume.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

C. SAti' iam, ſati', Simo, ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Sati' pericli coepi adire: orandi iam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiae.
S. Immo enim quam maxume abs te poſtulo atque oro, Chreme,
Ut beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
C. Vide quam iniquus ſis prae ſtudio. dum id efficias quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare iniuriis.
S. Quibus? *C.* ah rogitas? perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque incertas nuptias;
Eius labore atque eius dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetraſti: incepi, dum res tetulit. nunc non fert: feras.

Illam hinc civem eſſe aiunt: puer eſt natus: nos miſſos face.
S. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume utile eſt, illum eſſe quam deterrimum.
Nuptiarum gratia haec ſunt ficta atque incepta omnia.
Ubi ea cauſa, quamobrem haec faciunt, erit ademta his, deſinent.
C. Erras, cum Davo egomet vidi iurgantem ancillam. *S.* ſcio. *C.* at
Vero voltu; cum, ibi me adeſſe, neuter dum praeſenſerat.
S. Credo; et id facturas, Davus dudum praedixit mihi:
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS, CHREMES, SIMO, DROMO.

Da. ANimo nunc iam otioſo eſſe impero. *C.* hem Davom tibi.
S. Unde egreditur? *Da.* meo praeſidio, atque hoſpitis. *S.* quid illud mali eſt?
Da. Ego commodiorem hominem, adventum ad tempus non vidi. *S.* ſcelus,
Quemnam hic laudat? *Da.* omnis res eſt iam in vado. *S.* ceſſo alloqui?
Da. Herus eſt: quid agam? *S.* o ſalve bone vir. *Da.* hem Simo, o noſter Chremes,
Omnia apparata iam ſunt intus. *C.* curaſti probe.

Da. Ubi voles, arceſſe. *S.* bene ſane. id enimvero hinc nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes, quid iſthic tibi negoti eſt? *Da.* mihin'. *S.* ita.
Da. Mihine? *S.* tibi ergo. *Da.* modo introii. *S.* quaſi ego, quam dudum rogem.
Da. Cum tuo gnato una. *S.* anne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.
Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias, carnufex?
Da. Sunt. *S.* cur igitur hic eſt? *C.* quid illum cenſes? cum illa litigat.
Da. Immo vero indignum, Chreme, iam facinus faxo ex me audias.
Neſcio qui ſenex modo venit: ellum, confidens, catus:
Cum faciem videas, videtur eſſe quantivis preti:
Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atque in verbis fides.
S. Quidnam adportas? *Da.* nil equidem, niſi quod illum audivi dicere.
S. Quid ait tandem? *D.* Glycerium ſe ſcire civem eſſe Atticam.
S. Hem Dromo, Dromo. *Da.* quid eſt? *S.* Dromo. *Da.* audi. *S.* verbum ſi addideris. Dromo.
Da. Audi, obſecro. *Dr.* quid vis? *S.* ſublimem hunc intro rape, quantum potes.
Dr. Quem? *S.* Davom. *Da.* quamobrem? *S.* quia lubet. rape, inquam. *Da.* quid feci? *S.* rape.
Da. Si quidquam mentitum invenies, occidito. *S.* nihil audio.
Ego iam te commotum reddam. *Da.* tamen, etſi hoc verum eſt. *S.* tamen.

Cu-

Cura adſervandum vinctum: atque audin'? quadrupedem conſtringito.
Age, nunc iam ego pol hodie, ſi vivo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, et
Illi patrem. *C.* ah ne ſaevi tantopere. *S.* o Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miſeret mei:
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, SIMO, CHREMES.

P. QUis me volt? perii! pater eſt. *S.* quid ais, omnium? *C.* ah.
Rem potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
S. Quaſi quidquam in hunc iam gravius dici poſſiet.
Ain' tandem, civis Glycerium eſt? *P.* ita praedicant.
S. Ita praedicant? ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num eius color pudoris ſignum uſquam indicat?
Adeon' impotenti eſſe animo, ut praeter civium
Morem atque legem, et ſui voluntatem patris,
Tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo probro?
P. Me miſerum! *S.* modone id demum ſenſti, Pamphile?
Olim iſthuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die iſthuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?

Cur meam ſenectutem huius ſollicito amentia? au
Pro huius ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
Immo habeat, valeat, vivat cum illa. *P*. mi pater.
S. quid, mi pater? quaſi tu huius indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant: viceris.
P. Pater, licetne pauca? *S*. quid dices mihi?
C. Tamen, Simo, audi. *S*. ego audiam? quid audiam,
Chremes? *C*. attamen dicat, ſine. *S*. age, dicat, ſino.
P. Ego me amare hanc fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.
Tibi, pater, me dedo. quidvis oneris impone, impera.
Vis me uxorem ducere? hanc vis amittere? ut potero, feram.
Hoc modo te obſecro, ut ne credas a me allegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. *S*. adducas? *P*. ſine pater.
C. Aequum poſtulat: da veniam. *P*. ſine te hoc exorem. *S*. ſino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.
C. Pro peccato magno paulum ſupplicii ſatis eſt patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILUS.

Cr. MItte orare. una harum quaevis cauſa me, ut faciam, monet,
Vel tu, vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.

Ch. Andrium ego Critonem video? et certe is est. salvos sis, Crito.
Quid tu Athenas insolens? *Cr.* evenit. sed hiccine est Simo?
Ch. Hic est. *S.* men' quaeris? eho, tu Glycerium hinc civem esse ais?
Cr. Tu negas? *S.* itane huc paratus advenis? *Cr.* qua de re? *S.* rogas?
Tune impune haec facias? tune hic homines adolescentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
Sollicitando, et pollicitando eorum animos lactas? *Cr.* sanusne es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
P. Perii! metuo, ut substet hospes. *Ch.* si, Simo, hunc noris satis,
Non ita arbitrere. bonus est hic vir. *S.* hic vir sit bonus?
Itane adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,
Ut veniret antehac nunquam? est vero huic credendum, Chreme.
P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.
S. Sycophanta. *Cr.* hem. *Ch.* sic, Crito, est hic: mitte. *Cr.* videat, qui siet.
Si mihi pergit, quae volt, dicere, ea, quae non volt, audiet.
Ego isthaec moveo, aut curo? non tu tuum malum aequo animo feres?
Nam, ego quae dico, vera, an falsa audieris, iam sciri potest:
Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum eiectus est,
Et isthaec una parva virgo. tum ille egens forte applicat

Pri-

Primum ad Chryfidis patrem fe. *S.* fabulam inceptat. *Ch.* fine.
Cr. Itane vero obturbat? *Ch.* perge. *Cr.* tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit. ibi ego audivi ex illo fefe effe Atticum.
Is ibi mortuus eft. *Ch.* eius nomen? *Cr.* nomen tam cito tibi?
Phania. *Ch.* hem, perii! *Cr.* verum hercle opinor fuiffe Phaniam.
Hoc certo fcio, Rhamnufium fe aiebat effe. *Ch.* o Iupiter!
Cr. Eadem haec, Chreme, multi alii in Andro tum audivere. *Ch.* utinam id fiet,
Quod fpero. eho dic mihi, quid eam tum, Crito?
Suamne aiebat effe? *Cr.* non. *Ch.* cuiam igitur? *Cr.* fratris filiam.
Ch. Certe mea eft. *Cr.* quid ais? *S.* quid tu ais? *P.* arrige aures Pamphile.
S. Qui credis? *Ch.* Phania ille, frater meus fuit. *S.* noram, et fcio.
Ch. Is hinc bellum fugiens, meque in Afiam perfequens, proficifcitur.
Tum illam relinquere hic eft veritus. poft illa nunc primum audio,
Quid illo fit factum. *P.* vix fum apud me: ita animus commotus eft, metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Nae iftam multimodis tuam inveniri gaudeo. *P.* credo, pater.
Ch. At mihi unus fcrupulus etiam reftat, qui me male habet. *P.* dignus es
Cum tua religione odio. nodum in fcirpo quaeris. *Cr.* quid iftuc eft?
Ch. Nomen non convenit. *Cr.* fuit hercle huic aliud parvae. *Ch.* quod, Crito?

Numquid meministi? *Cr.* id quaero. *P.* egone huius memoriam patiar meae
Voluptati obstare, cum egomet possim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quaeris, Pasibula est. *Cr.* ipsa est. *Ch.* ea est.
P. Ex ipsa millies audivi. *S.* omneis non gaudere hoc, Chreme,
Te credo credere. *Ch.* ita me dii ament, credo. *P.* quid restat pater?
S. iam dudum res reduxit me ipsa in gratiam. *P.* o lepidum patrem.
De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. *Ch.* causa optuma est:
Nisi quid pater ait aliud. *P.* nempe. *S.* id scilicet. *Ch.* dos, Pamphile, est
Decem talenta. *P.* accipio. *Ch.* propero ad filiam. eho mecum, Crito:
Nam illam me credo haud nosse. *S.* cur non illam huc transferri iubes?
P. Recte admones. Davo ego istuc dedam iam negoti. *S.* non potest.
P. Quid? *S.* quia habet aliud magis ex sese, et maius. *P.* quidnam? *S.* vinctus est.
P. Pater, non recte vinctus est. *S.* haud ita iussi. *P.* iube solvi, obsecro.
S. Age fiat. *P.* at matura. *S.* eo intro. *P.* o faustum, et felicem diem.

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS, PAMPHILUS.

C. PRoviso, quid agat Pamphilus: atque eccum. *P.* aliquis forsan me putet

Non putare hoc verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.
Ego deorum vitam propterea sempiternam esse arbitror,
Quod voluptates eorum propriae sunt. nam mihi immortalitas
Parta est, si nulla aegritudo huic gaudio intercesserit.
Sed quem ego mihi potissimum optem nunc, cui haec narrem, dari?
C. Quid illuc gaudi est? *P*. Davum video. nemo est, quem mallem, omnium:
Nam hunc scio mea solide solum gavisurum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS, PAMPHILUS, CHARINUS.

D. PAmphilus ubinam hic est? *P*. Dave. *D*. quis homo 'st. *P*. ego sum. *D*. o Pamphile.
P. Nescis, quid mihi obtigerit. *D*. certe: sed, quid mihi obtigerit, scio.
P. Et quidem ego. *D*. more hominum evenit, ut quod sim nactus mali,
Prius rescisceres tu, quam ego tibi quod evenit boni.
P. Mea Glycerium suos parentes reperit. *D*. o factum bene.
C. Hem. *P*. pater amicus summus nobis. *D*. quis? *P*. Chremes. *D*. narras probe.
P. Nec mora ulla est, quin iam uxorem ducam. *C*. num ille somniat
Ea, quae vigilans voluit? *P*. tum de puero, Dave? *D*. ah desine:

Solus eſt, quem diligunt dii. *C.* ſalvus ſum, ſi haec vera ſunt.
Conloquar. *P.* quis homo eſt? o Charine, in tempore ipſo mihi advenis.
C. Bene factum. *P.* audiſtin'? *C.* omnia. age, me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes: facturum, quae voles, ſcio eſſe omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum exſpectare, dum exeat.
Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu, Dave, abi domum,
Propera, arceſſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? *D.* eo.
Ne exſpectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. plaudite.

PUBLII TERENTII
EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA, AEDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATILIUS PRAENESTINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII TIBIIS DUABUS, DEXTRA, ET SINISTRA. GRAECA MENANDRU. ACTA II, M. VALERIO, C. FANNIO, COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
PHAEDRIA adolescens.
PARMENO servus.
THAIS meretrix.
GNATHO parasitus.
CHAEREA adolescens.
THRASO miles.
PYTHIAS ancilla.
CHREMES senex.
ANTIPHO adolescens.
DORIAS ancilla.
DORUS eunuchus.
SANGA servus.
SOPHRONA nutrix.
LACHES senex.

PERSONAE MUTAE.

STRATO militis servus.
SIMALIO servus.
DONAX servus.
SYRISCUS servus.
SANNIO servus.
PAMPHILA adolescentula, omnibus amica.

M. ANT. MURETI

ARGUMENTUM.

Civis quidam Atheniensis filiam, cui Pamphilae, & filium, cui Chremeti nomen erat, habuit. ex iis Pamphilam adhuc infantulam praedones rapuere e Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidere: qui, Rhodum advectam, meretrici, quam amabat, dono dedit. Haec acceptam puellam pari cura ac studio, cum Thaide filia coepit educere; nemo ut esset, qui non utramque ex ipsa genitam esse arbitraretur. Thais, quae grandiuscula erat, cum ad eam aetatem pervenisset, ut viris placere posset; maternam, ut fit, vivendi rationem insecuta, cum hospite quodam Athenas venit, qui eam postea moriens heredem reliquit. Interea miles, Thraso nomine, ad eam adiecit animum: cumque cum ea per aliquod tempus consuevisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies vitam morte commutaverat, fraterque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam, quod & formosa esset, & fidibus sciret, praeclare a se venditum iri. Forte accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator miles esset Rhodi: qui, harum omnium rerum inscius, Pamphilam emit; ut esset, quod amicae, Athenas reversus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam conditionem quaesierat, adiunxeratque sibi Phaedriam, adolescentem Atheniensem, Lachetis filium. Inaudiverat interim etiam aliquid de Pamphila; iamque cum fratre ipsius Chremete, aliquoties collocuta, eo pervenerat, ut non dubiis indiciis intelligeret, soro-

rem illius esse, quae secum in maternis aedibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, qua Pamphilam suis restitueret, eodemque facto, & puellam summo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitia fortunas constabiliret suas. Redit miles: sed, cum cognosset de amore Phaedriae, puellam se, nisi eo repulso, daturum negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phaedriam amabat ex animo, & Pamphilae recipiendae gratia quidvis sibi faciundum putabat. tandem, cum speraret, se postea facile consilium suum ei ipsi, cuius animum offenderet, probaturam; Phaedriam, ut militi gratificaretur, excludit. Postridie arcessito ei, atque aegre ferenti, tandem se purgat, multisque precibus ab eo impetrat, ut, per biduum, priores partes habere Thrasonem sineret: ubi primum eripuisset puellam, nihil sibi cum illo amplius fore. Phaedria, ut huius bidui molestiam aequiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit. itaque abiens, mandat Parmenoni, ut Eunuchum & Aethiopissam ad Thaidem, cui eos emerat, duceret. Pamphilam, cum ex aedibus Thrasonis ad Thaidem deduceretur, conspicatus in via, Phaedriae frater natu minor, Chaerea, ita eius amore flagrare coepit, nihil ut pensi haberet, dum ea potiretur: neque prius conquievit, quam eius rei causa ad Thaidem pro Eunucho deductus est. quid plura? Thaide ad coenam cum milite profecta, virgini a Chaerea per vim vitium offertur. Turbae undique mirabiles, donec, tota re patefacta, Thais a Lachete in fidem & clientelam recipitur, Chaerea agnitam Pamphilam ducit uxorem. Thraso diu illusus, tandem in amoris meretricii partem, Gnathonis parasiti opera, admittitur.

PUBLII TERENTII

EUNUCHUS.

PROLOGUS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, et minime multos laedere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimavit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia laeſit prior,
Qui bene vertendo, et eas deſcribendo male, ex
Graecis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri *Phaſma* nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quam ille, qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus iam ſum, nihil eſt quod dicat mihi.
Is ne erret, moneo, et deſinat laceſſere.
Habeo alia multa, quae nunc condonabitur;
Quae proferentur poſt, ſi perget laedere
Ita, ut facere inſtituit. quam nunc acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam aediles emerunt,
Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poetam, fabulam
Dediſſe, et nihil dediſſe verborum tamen.
Colacem eſſe Naevi, et Plauti veterem fabulam,
Paraſiti perſonam inde ablatam, et militis.

Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poetae, non quo furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Graeca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quod ſi perſonis iisdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentem ſervum ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem:
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
Nullum eſt iam dictum, quod non ſit dictum prius.
Quare aequum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quae veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, et cum ſilentio animum attendite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit!

ACTUS I. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

Ph. QUid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum arceſſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, revocat. redeam? non, ſi me obſecret.
Pa. Si quidem hercle poſſis, nihil prius, neque fortius:
Verum ſi incipies, neque pertendes naviter:
Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, et ferre non poſſe: actum eſt: ilicet,
Pe-

Periſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Here, quae res in ſe neque conſilium, neque modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.
In amore haec omnia inſunt vitia, iniuriae,
Suſpiciones, inimicitiae, induciae,
Bellum, pax rurſum. incerta haec ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quae illum? quae me? quae non? ſine modo:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem.
Haec verba me hercule una falſa lacrimula,
Quam, oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: et te ultro accuſabis, et dabis ei
Ultro ſupplicium. *Ph.* o indignum facinus. nunc ego et
Illam ſceleſtam eſſe, et me miſerum ſentio:
Et taedet: et amore ardeo: et prudens, ſciens,
Vivus, videnſque pereo: nec, quid agam, ſcio.
Pa. Quid agas? niſi ut te redimas captum quam queas
Minimo: ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. *Ph.* itane ſuades? *Pa.* ſi ſapis:
Neque, praeterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; et illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, haec intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

T. MIseram me! vereor, ne illud gravius Phaedria
Tulerit: neve aliorſum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromiſſus non eſt. *Ph.* totus Parmeno
Tremo horreoque poſtquam aſpexi hanc. *Pa.* bono animo es:
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
T. Quis hic loquitur? tun' hic eras, mi Phaedria?
Quid hic ſtabas? cur non recta introibas? *Pa.* ceterum
De excluſione verbum nullum. *T.* quid taces?
Ph. Sane quia vero hae mihi patent ſemper fores,
Aut quia ſum apud te primus. *T.* miſſa iſthaec face.
Ph. Quid miſſa? o Thais, Thais, utinam eſſet mihi
Pars aequa amoris tecum; ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihil penderem.
T. Ne crucia te, obſecro anime mi, mi Phaedria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, miſera prae amore excluſit hunc foras.
T. Siccine ais, Parmeno? age. ſed, huc qua gratia
Te arceſſi iuſſi, auſculta. *Ph.* fiat. *T.* dic mihi

Hoc primum, potin' eſt hic tacere? *Pa.* egone? optume.
Verum heus tu, hac lege tibi meam aſtringo fidem:
Quae vera audivi, taceo, et contineo optume.
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Poteſt taceri hoc. *T.* ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. *Ph.* civemne? *T.* arbitror:
Certum non ſcimus: matris nomen et patris
Dicebat ipſa: patriam et ſigna cetera
Neque ſcibat, neque per aetatem etiam poterat.
Mercator hoc addebat, e praedonibus,
Unde emerat, ſe audiſſe, abreptam e Sunio.
Mater ubi accepit, coepit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quicum tum uno rem habebam, hoſpite,
Abii huc: qui mihi reliquit haec, quae habeo, omnia.
Pa. Utrumque hoc falſum eſt: effluet. *T.* qui iſtuc? *Pa.* quia
Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam, magnamque partem ad te attulit.
T. Ita eſt; ſed ſine me pervenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus: te interea loci
Cognovi. tute ſcis, poſt illa quam intimum
Habeam te, et mea conſilia ut tibi credam omnia.

Ph.

Ph. Neque hoc tacebit Parmeno. *Pa.* oh, dubiumne id eſt?
T. Hoc agite, amabo. mater mea illic mortua eſt
Nuper. eius frater aliquantum ad rem eſt avidior.
Is ubi hanc forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignaruſque omnium:
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri praepoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim ab eo,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare;
Verum id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adiecit. *Ph.* etiamne amplius?
T. Nihil: nam quaeſivi. nunc ego eam, mi Phaedria,
Multae ſunt cauſae, quamobrem cupio abducere:
Primum, quod ſoror eſt dicta: praeterea, ut ſuis
Reſtituam, ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neque cognatum. quamobrem, Phaedria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id, amabo, adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere. nil reſpondes? *Ph.* peſſuma,
Ego quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
Pa. Eu noſter! laudo. tandem perdoluit: vir es.
Ph. At ego neſcibam, quorſum tu ires. parvola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:

So-

Soror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia haec nunc verba huc redeunt denique:
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Niſi quia illum amas plus, quam me: et iſtam nunc times,
Quae advecta eſt, ne illum talem praeripiat tibi?
T. Egon' id timeo? *Ph.* quid te ergo aliud ſolicitat? cedo.
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quaeſivi? porro Eunuchum dixti velle te,
Quia ſolae utuntur his reginae repperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen, contemtus abs te, haec habui in memoria:
Ob haec facta abs te ſpernor. *T.* quid iſtuc Phaedria?
Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume; verumtamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam, ut iusſeris.
Ph. Utinam iſtuc verbum ex animo, ac vere diceres,
Potius quam te inimicum habeam: ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quidvis poſſem perpeti.
Ph. Labaſcit, victus uno verbo, quam cito!
T. Ego non ex animo miſera dico? quam ioco
Rem voluiſti a me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltim ut concedas ſolum. *Ph.* ſiquidem biduum.
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. Profecto non plus biduum, aut. *Ph.* aut? nihil moror.

T. Non

T. Non fiet. hoc modo ſine te exorem. *Ph.* ſcilicet
Faciundum eſt, quod vis. *T.* merito te amo: bene facis.
Ph. Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducantur. *Pa.* maxume.
Ph. In hoc biduum, Thais, vale. *T.* mi Phaedria,
Et tu numquid vis aliud? *Ph.* egone quid velim?
Cum milite iſto praeſens, abſens ut ſies:
Dies, noctesque me ames: me deſideres:
Me ſomnies: me exſpectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.
T. Me miſeram, forſitan hic mihi parvam habet fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me iudicat.
Ego pol, quae mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quemquam cariorem hoc Phaedria:
Et quidquid huius feci, cauſa virginis
Feci: nam me eius ſpero fratrem propemodum
Iam repperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: et
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque exſpectabo, dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

Phaedria, Parmeno.

Ph. FAc ita, ut iuſſi, deducantur iſti. *Pa.* faciam. *Ph.* at diligenter.
Pa. Fiet.

Pa. Fiet. *Ph.* at mature. *Pa.* fiet. *Ph.* satin' hoc mandatum est tibi?
Pa. Ah rogitare? quasi difficile sit.
Utinam tam aliquid invenire facile possis, Phaedria,
Hoc quam peribit. *Ph.* ego quoque una pereo, quod mi est carius.
Ne istuc tam iniquo patiare animo. *Pa.* minime: quin
Effectum dabo. sed numquid aliud imperas?
Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: et
Istum aemulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. Memini, tametsi nullus moneas. *Ph.* ego rus ibo, atque ibi manebo.
Pa. Censeo. *Ph.* sed heus tu. *Pa.* quid vis? *Ph.* censen' posse me obfirmare, et
Perpeti, ne redeam interea? *Pa.* tene? non hercle arbitror:
Nam aut iam revertere; aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. Opu' faciam, ut defatiger usque, ingratiis ut dormiam.
Pa. Vigilabis lassus: hoc plus facies. *Ph.* ah, nihil dicis, Parmeno.
Eiiciunda hercle haec est mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum? *Pa.* hui,
Univorsum triduum? vide, quid agas. *Ph.* stat sententia.
Pa. Dii boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.

Sed

Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho
Militis: ducit ſecum una virginem dono huic; papae!
Facie honeſta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. haec ſuperat ipſam Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. Di immortalis, homini homo quid praeſtat? ſtulto intellegens!
Quid intereſt? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, aegrum, pannis annisque obſitum.
Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi: hem
Quo redactus ſum? omnes noti me atque amici deſerunt.
Hic ego illum contemſi prae me. quid homo, inquam, ignaviſſime?
Itan' paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te eſſet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quae habitudo eſt corporis?

Om-

Omnia habeo, neque quidquam habeo: nihil cum eſt, nihil deſit tamen.
At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondam quaeſtus apud ſeclum prius.
Hoc novum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt. hos conſector: hiſce ego non paro me, ut rideant,
Sed his ultro arrideo, et eorum ingenia admiror ſimul.
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperavi egomet mihi,
Omnia aſſentari. is quaeſtus nunc eſt multo uberrimus.
P. Scitum hercle hominem: hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
G. Dum haec loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,
Concurrunt laeti mihi obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores,
Quibus et re ſalva et perdita profueram, et proſum ſaepe:
Salutant: ad coenam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miſer, famelicus, videt me tanto honore, et
Tam facile victum quaerere; ibi homo coepit me obſecrare,

Ut

Ut ſibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſſi:
Si potis eſt, tanquam philoſophorum habent diſciplinae ex ipſis
Vocabula, paraſiti item ut Gnathonici vocentur.
P. Viden' otium, et cibu' quid faciat alienus. *G*. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, et rogare ad coenam ut veniat.
Sed Parmenoném ante oſtium Thaidis triſtem video,
Rivalis ſervum. ſalva res eſt. nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. *P*. hice hoc munere arbitrantur,
Suam Thaidem eſſe. *G*. plurima ſalute Parmenonem
Summum ſuum impertit Gnatho. quid agitur? *P*. ſtatur. *G*. video:
Numquidnam quod nolis vides? *P*. te. *G*. credo. at numquid aliud?
P. Quid dum? *G*. quia triſti's. *P*. nil equidem. *G*. ne ſis: ſed quid videtur
Hoc tibi mancupium? *P*. non malum hercle. *G*. uro hominem. *P*. ut falſus animi eſt!
G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? *P*. hoc nunc dicis,
Eiectos hinc nos. omnium rerum heus viciſſitudo eſt.
G. Sex ego te totos, Parmeno, hos menſes quietum reddam;
Ne ſurſum, deorſum curſites, neve usque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? *P*. men'? papae. *G*. ſic ſoleo amicos. *P*. laudo.
G. Detineo te fortaſſe: tu profectus alio fueras?
P. Nuſquam. *G*. tum tu igitur paululum da mihi operae: fac ut admittar

Ad illam. *P.* age modo. nunc tibi patent fores hae, quia iſtam ducis.
G. Num quem evocari hinc vis foras? *P.* ſine, biduum hoc praetereat.
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Nae tu iſtas, faxo, calcibus ſaepe inſultabis fruſtra.
G. Etiam nunc hic ſtas, Parmeno? eho numnam tu hic relictus cuſtos,
Ne quis forte internuntius clam a milite ad iſtam curſitet?
P. Facete dictum. mira vero, militi quae placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, quid ex Piraeo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc:
Non temere eſt: et properans venit. neſcio quid circumſpectat.

ACTUS II. SCENA III.

CHAEREA, PARMENO.

C. Occidi.
Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui illam e conſpectu amiſi meo.
Ubi quaeram? ubi inveſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: una haec ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Taedet quotidianarum harum formarum. *P.* ecce autem alterum.
Neſcio quid de amore loquitur. o infortunatum ſenem!

Hic vero eſt, qui ſi occeperit, ludum iocumque dices
Fuiſſe illum alterum, praeut huius rabies quae dabit.
C. Ut illum dii deaeque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt;
Meque adeo, qui reſtiterim: tum autem quin illum ſloccifecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalve. *P.* quid tu es triſtis? quidve es alacris?
Unde is? *C.* egone? neſcio hercle, neque unde eam, neque quorſum eam:
Ita prorſus oblitus ſum mei.
P. Qui quaeſo? *C.* amo. *P.* ehem. *C.* nunc, Parmeno, te oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſaepe pollicitum eſſe; Chaerea, aliquid inveni
Modo, quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut cognoſcas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. Age inepte. *C.* hoc hercle factum eſt. fac ſis nunc promiſſa appareant,
Sive adeo digna res eſt, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut gracilae ſient.
Si qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum:
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura iunceas:
Itaque ergo amantur. *P.* quid tua iſthaec? *C.* nova figura oris. *P.* papae!
C. Color verus, corpus ſolidum, et ſucci plenum. *P.* anni? *C.* anni ſedecim.

P. Flos

P. Flos ipſe. *C.* hanc tu mi vel vi, vel clam, vel precario
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.
P. Quid, virgo cuia eſt? *C.* neſcio hercle. *P.* unde eſt? *C.* tantundem. *P.* ubi habitat?
C. Ne id quidem. *P.* ubi vidiſti? *C.* in via. *P.* qua ratione amiſiſti?
C. Id equidem adveniens mecum ſtomachabar modo:
Nec quemquam eſſe ego hominem arbitror, cui magis bonae
Felicitates omnes adverſae ſient.
Quid hoc eſt ſceleris? perii. *P.* quid factum eſt? *C.* rogas?
Patris cognatum atque aequalem Archidemidem
Noſtine? *P.* quid ni? *C.* is, dum hanc ſequor, fit mi obviam.
P. Incommode hercle. *C.* immo enimvero infeliciter;
Nam incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno.
Illum, liquet mihi deierare, his menſibus
Sex ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho, nonne hoc monſtri ſimile eſt: quid ais? *P.* maxume.
C. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico, Chaerea, inquit. reſtiti.
Scin', quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? ut diligenter nunties
Patri, advocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
Dum haec dicit, abiit hora. rogo, num quid velit.
Recte, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc advorterat
In noſtram hanc plateam. *P.* mirum, ni hanc dicit, modo

Huic quae data eſt dono. *C.* huc cum advenio, nulla erat.
P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
C. Verum, paraſitus cum ancilla. *P.* ipſa eſt: ilicet
Deſine: iam conclamatum eſt. *C.* alias res agis.
P. Iſtuc agò quidem. *C.* noſtin', quae ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin'? *P.* vidi, novi: ſcio, quo abducta ſit.
C. Eho, Parmeno mi, noſtin'? *P.* novi. *C.* et ſcis, ubi ſiet?
P. Huc deducta eſt ad meretricem Thaidem: ei dono data eſt.
C. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc? *P.* miles Thraſo,
Phaedriae rivalis. *C.* duras fratris partes praedicas.
P. Immo enim, ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas. *C.* quodnam quaeſo hercle? *P.* eunuchum. *C.* illumne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heri, ſenem, mulierem?
P. Iſtunc ipſum. *C.* homo quatietur certe cum dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam. *P.* haud diu eſt.
C. Perii nunquamne etiam me illam vidiſſe? eho dum dic mihi,
Eſt ne, ut fertur, forma? *P.* ſane. *C.* at nihil ad noſtram hanc. *P.* alia res.
C. Obſecro te herclè, Parmeno, fac ut potiar. *P.* faciam ſedulo,
Dabo operam, adiuvabo. numquid me aliud? *C.* quo nunc is? *P.* domum,
Ut mancipia haec, ita uti iuſſit frater, deducam ad Thaidem.

C.

C. O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
P. Quid ita? *C*. rogitas? ſumma forma ſemper conſervam domi
Videbit, conloquetur, aderit una in unis aedibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
P. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? *C*. qua re, Parmeno?
Reſponde. *P*. capias tu illiu' veſtem. *C*. veſtem? quid tum poſtea?
P. Pro illo te deducam. *C*. audio. *P*. te eſſe illum dicam. *C*. intellego.
P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:
Cibum una capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias?
Quando quidem illarum neque quiſquam te novit, neque ſcit qui ſies.
Praeterea forma, aetas ipſa eſt, facile ut pro eunucho probes.
C. Dixiſti pulchre: nunquam vidi melius conſilium dari.
Age eamus intro: nunc iam orna me, abduc, duc quantum potes.
P. Quid agis? iocabar equidem. *C*. garris. *P*. perii, quid ego egi miſer?
Quo trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.
C. Eamus. *P*. pergin'? *C*. certum eſt. *P*. vide, ne nimium calidum hoc ſit modo.
C. Non eſt profecto. ſine. *P*. at enim iſtaec in me cudetur faba. ah
Flagitium facimus. *C*. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam

 De-

Deducar, et illis crucibus, quae nos, nostramque adolescentiam
Habent despicatam, et quae nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?
An potius haec patri aequum est fieri, ut a me ludatur dolis?
Quod qui rescierint, culpent: illud merito factum omnes putent.
P. Quid istuc? si certum est facere, facias. verum ne post conferas
Culpam in me. *C*. non faciam. *P*. iubes ne? *C*. iubeo, cogo, atque impero.
Nunquam defugiam auctoritatem. sequere. *P*. dii vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. MAgnas vero agere gratias Thais mihi?
G. Ingentis. *T*. ain' tu, laeta est? *G*. non tam ipso quidem
Dono, quam abs te datum esse: id vero serio
Triumphat. *P*. huc proviso, ut ubi tempus siet,
Deducam. sed eccum militem. *T*. est istuc datum
Profecto, ut grata mihi sint, quae facio omnia.
G. Advorti hercle animum. *T*. vel rex semper maxumas
Mihi agebat, quidquid feceram; aliis non item.
G. Labore alieno magnam partam gloriam
Verbis saepe in se transmovet, qui habet salem,
Quod in te est. *T*. habes. *G*. rex te ergo in oculis. *T*. scilicet.

G. Geſtare. *T.* vero credere omnem exercitum ,
Conſilia. *G.* mirum *T.* tum ſicubi eum ſatietas
Hominum , aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi volebat , quaſi: noſtin'? *G.* ſcio:
Quaſi ubi illam exſpueret miſeriam ex animo. *T.* tenes.
Tum me convivam ſolum abducebat ſibi. *G.* hui,
Regem elegantem narras. *T.* immo ſic homo
Eſt: perpaucorum hominum. *G.* immo nullorum, arbitror,
Si tecum vivit. *T.* invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi invidere miſere. verum unus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis praefecerat.
Is ubi moleſtus magis eſt, quaeſo, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, et ſapienter. papae!
Iugularas hominem. quid ille? *T.* mutus illico.
G. Quidni eſſet? *P.* dii voſtram fidem, hominem perditum
Miſerumque: et illum ſacrilegum! *T.* quid illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi? *G.* nunquam: ſed narra, obſecro.
Plus millies audivi. *T.* una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: coepit ad id adludere,
Et me irridere. quid agis, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, et pulpamentum quaeris. *G.* ha, ha, hae.
T. Quid eſt? *G.* facete, lepide, laute: nihil ſupra.
Tuumne, obſecro te, hoc dictum erat? vetu' credidi.

T. Audieras? *G.* saepe; et fertur in primis. *T.* meum est.
G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, et libero.
P. At te dii perdant! *G.* quid ille, quaeso? *T.* perditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. *G.* non iniuria.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de isthac Thaidi,
Quod eam me amare suspicata est? *G.* nihil minus:
Immo auge magis suspicionem. *T.* cur? *G.* rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phaedriae
Facit, aut si laudat, te ut male urat. *T.* sentio.
G. Id ut ne fiat, haec res sola est remedio.
Ubi nominabit Phaedriam, tu, Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phaedriam
Intromittamus commissatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. si laudabit haec
Illius formam: tu huius contra. denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.
T. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, exspectat, atque amat;
Iam dudum te amat; iamdudum illi facile fit,
Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti: at mihi istuc non in mentem venerat.
G. Ridiculum: non enim cogitaras. ceterum,
Idem hoc tute melius quanto invenisses, Thraso?

ACTUS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

Tha. AUdire vocem visa sum modo militis:
Atque eccum. salve, mi Thraso. *Thr.* o Thais mea,
Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac? *Pa.* quam venuste! quod dedit
Principium adveniens. *Tha.* plurimum merito tuo.
G. Eamus ergo ad coenam: quid stas? *Pa.* hem alterum.
Ex homine hunc natum dicas. *Tha.* ubi vis, non moror.
Pa. Adibo, atque assimulabo, quasi nunc exeam.
Itura'n' Thais quopiam es? *Tha.* ehem Parmeno.
Bene fecisti: hodie itura. *Pa.* quo? *Tha.* quid hunc non vides?
Pa. Video, et me taedet. ubi vis, dona adsunt tibi
A Phaedria. *Thr.* quid stamus? cur non imus hinc?
Pa. Quaeso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quae volumus, convenire et conloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
Pa. Res indicabit. heus iubete istos foras
Exire, quos iussi. ocius procede tu huc.
Ex Aethiopia est usque haec. *Thr.* hic sunt tres minae.
G. Vix. *Pa.* ubi tu es, Dore? accede huc. hem Eunuchum tibi.
Quam liberali facie, quam aetate integra?
Thr. Ita me di ament, honestus est. *P.* quid tu ais, Gnatho?
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraso?

Tacent: ſatis laudant. fac periculum in literis,
Fac in palaeſtra, in muſicis. quae liberum
Scire aequum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
Thr. Ego illum eunuchum, ſi opus ſiet, vel ſobrius.
Pa. Atque haec qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, et ſua cauſa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat: neque tibi obſtat: quod quidam facit.
Verum, ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
Thr. Apparet ſervom hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique. *G.* nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.
Pa. Tace tu: quem ego eſſe infra infimos omnis puto
Homines: nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma petere te cibum poſſe arbitror.
Thr. Iamne imus? *Tha.* hos prius introducam, et, quae volo,
Simul imperabo: poſtea continuo exeo.
Thr. Ego hinc abeo: tu iſtam opperire. *Pa.* haud convenit
Una ire cum amica imperatorem in via.
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
G. Ha, ha, he. *Thr.* quid rides? G. iſtuc, quod dixti modo,
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. *Thr.* abi: praecurre, ut ſint domi
Parata. *G.* fiat. *Tha.* diligenter, Pythias,
Fac cures, ſi Chremes huc forte advenerit,
Ut ores, primum ut maneat. ſi id non commodum eſt,
Ut redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
Py. Ita faciam. *Tha.* quid? quid aliud volui dicere?
Hem, curate iſtam diligenter virginem.

Do-

Domi adſitis, facite. *Thr.* eamus. *Tha.* vos me ſequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

P. Profecto quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit haec Thais mihi magnum malum,
Ita me video ab ea aſtute labefactarier.
Iam tum, cum primum iuſſit me ad ſe arceſſier,
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Ubi veni, cauſam, ut ibi manerem, repperit:
Ait rem divinam feciſſe, et rem ſeriam.
Velle agere mecum. iam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo haec fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quaerere.
Ubi friget, huc evaſit, quampridem pater
Mihi et mater mortui eſſent. dico, iam diu.
Rus Sunii ecquod haberem, et quam longe a mari.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe a me avellere.
Poſtremo, ecqua inde parva periſſet ſoror;
Ecquis cum ea una; ecquid habuiſſet, cum perit;
Ecquis eam poſſet noſcere. haec cur quaeritet?
Niſi ſi illa forte, quae olim periit parvola,
Eam ſeſe intendit eſſe, ut eſt audacia.
Verum ea ſi vivit, annos nata eſt ſedecim,
Non maior: Thais, ego quam ſum, maiuſcula eſt.
Miſit porro orare, ut venirem, ſerio.
Aut dicat, quod volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertio. heus, heus. *P.* ecquis hic?
C. Ego ſum Chremes. *P.* o capitulum lepidiſſimum!

C. Dico ego mi inſidias fieri? P. Thais maxumo
Te orabat opere, ut cras redires. C. rus eo.
P. Fac, amabo. C. non poſſum, inquam. P. at tu apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. C. nihil minus. P. cur, mi Chremes?
C. Malam in rem hinc abi! P. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, ut illuc tranſeas, ubi illa eſt. C. eo.
P. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

HEri aliquot adoleſcentuli coimus in Piraeo,
In hunc diem ut de ſymbolis eſſemus. Chaeream ei rei
Praefecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutum eſt.
Praeteriit tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, ut illum quaeram.
Ibo ad eum, viſam, ſi domi eſt. quisnam hinc a Thaide exit?
Is eſt? an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? quid hoc ornati eſt?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque coniicere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc lubet prius, quid ſit, ſciſcitari.

ACTUS III. SCENA V.

CHAEREA, ANTIPHO.

C. NUm quis hic eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Iamne erumpere hoc mihi licet gaudium? pro Iuppiter!
Nunc eſt profecto, interfici cum perpeti me poſſum,
Ne hoc gaudium contaminet vita aegritudine aliqua.
Sed neminemne curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquo eam; rogitando obtundat, enecet:
Quid geſtiam, aut quid laetus ſim, quo pergam, unde emergam, ubi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quaeram, ſanus ſim, an ne inſaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chaerea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quaerit?
Quid eſt, quod laetus es? quid tibi vis? ſatis ne ſanus? quid me
Adſpectas? quid taces? *C.* o feſtus dies hominis! amice,
Salve: nemo eſt hominum, quem ego nunc magis cuperem videre, quam te.
A. Narra iſtuc quaeſo, quid ſiet. *C.* immo ego te obſecro hercle, ut audias.
Noſtin' hanc, quam amat frater? *A.* novi nempe, opinor Thaidem.
C. Iſtam ipſam. *A.* ſic commemineram. *C.* quaedam hodie eſt ei dono data
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem praedicem, aut laudem, Antipho,

Cum ipſum me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. *A.* ain' tu? *C.* primam dices, ſcio, ſi videris.
Quid multa verba? amare coepi. forte fortuna domi
Quidam erat Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno
Ibi ſervus, quod ego arripui. *A.* quid id eſt? *C.* tacitus citius audies:
Ut veſtem cum illo mutem, et pro illo iubeam me illuc deducier.
A. Pro eunuchon'? *C.* ſic eſt. *A.* quid ex ea re tandem, ut caperes, commodi?
C. Rogas? viderem, audirem, eſſem una, qua cum cupiebam, Antipho.
Num parva cauſa, aut parva ratio eſt? traditus ſum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, laeta vero ad ſe abducit domum,
Commendat virginem. *A.* cui? tibine? *C.* mihi. *A.* ſatis tuto tamen.
C. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, et mi, ne abſcedam, imperat:
In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola: annuo,
Terram intuens modeſte. *A.* miſer! *C.* ego, inquit, ad coenam hinc eo:
Abducit ſecum ancillas: paucae, quae circum illam eſſent, manent,
Novitiae, puellae. continuo haec adornant, ut lavet.
Adhortor properent. dum apparatur, virgo in conclavi ſedet,

Su-

Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura haec, Iovem
Quo pacto Danaae miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare coepi. et quia conſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque in alienas tegulas
Veniſſe clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.
At quem deum? qui templa coeli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud faxim lubens.
Dum haec mecum reputo, arceſſitur lavatum interea virgo.
It, lavit, redit: deinde eam in lecto illae conlocarunt.
Sto exſpectans, ſi quid mihi imperent. venit una, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, et ventulum huic ſic facito, dum lavamus:
Ubi nos laverimus, ſi voles, lavato. accipio triſtis.
A. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Qui eſſet ſtatus, flabellulum tenere te aſinum tantum.
C. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:
Abeunt lavatum, perſtrepunt, ita ut fit, domini ubi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit. ego limis ſpecto

Sic per flabellum clanculum: ſimul alia circumſpecto,
Satin' explorata ſint. video eſſe: peſſulum oſtio obdo.
A. Quid tum? *C.* quid? quid tum? fatue? *A.* fateor. *C.* an ego occaſionem
Oſtentam, tantam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem vere, qui ſimulabar.
A. Sane, hercle, ut dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
C. Paratum eſt. *A.* frugi es: ubi? domin'? *C.* immo apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt. *C.* ſed tanto ocius properemus. *A.* muta veſtem.
C. Ubi mutem? perii: nam domo exſulo nunc: metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me; ibi proxumum eſt ubi mutes. *C.* recte dicis.
Eamus: et de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere una tecum. *A.* fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

ITa me dii ament, quantum ego illum vidi, non nil timeo miſera,
Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Thaidi.

Nam poſtquam iſte advenit, Chremes adoleſcens, frater virginis,
Militem rogat, ut eum admitti iubeat. ille continuo iraſci, neque
Negare audere: Thais porro inſtare, ut hominem invitet. id
Faciebat retinendi illius cauſa: quia, illa quae cupiebat
De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat triſtis: manſit. ibi illa cum illo ſermonem occipit.
Miles vero ſibi putare adductum ante oculos aemulum,
Voluit facere contra huic aegre: heus, inquit, puer, Pamphilam
Arceſſe, ut delectet hic nos. illa exclamat: minime gentium!
In convivium illam? miles tendere inde ad iurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.
Hoc eſt ſigni, ubi primum poterit, ſe illinc ſubducet: ſcio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHAEDRIA.

DUm rus eo, coepi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiae,
Aliam rem ex alia cogitare, et ea omnia in
Peiorem partem. quid opu' eſt verbis? dum haec puto,
Praeterii imprudens villam. longe iam abieram,

Cum ſenſi: redeo rurſum, male vero me habens.
Ubi ad ipſum veni diverticulum, conſtiti:
Occepi mecum cogitare, Hem biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt? quid nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho, ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltim hoc licebit, certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam praetereo ſciens.
Sed quid hoc, quod timida ſubito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS, PHAEDRIA, DORIAS.

Py. UBi ego illum ſcceleroſum miſera atque impium inveniam? aut ubi
Quaeram? hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? perii. *Ph.* hoc quid ſit vereor.
Py. Quin etiam inſuper ſcelus, poſtquam ludificatu' eſt virginem,
Veſtem omnem miſerae diſcidit: tum ipſam capillo conſcidit.
Ph. Hem. *Py.* qui nunc ſi detur mihi,
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico!
Ph. Neſcio quid profecto, abſente nobis, turbatum eſt domi.
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quaeris, Pythias?
Py. Ehem Phaedria, egon' quem quaeram? abi hinc, quo dignu' es cum donis tuis
Tam lepidis. *Ph.* quid iſtuc eſt rei?

Py. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Virginem, quam herae dono dederat miles, vitiavit. *Ph.* quid ais!
Py. Perii. *Ph.* temulenta es. *Py.* utinam ſic ſint, qui mihi male volunt.
D. Au, obſecro, mea Pythias, quid iſtuc nam monſtri fuit?
Ph. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? *Py.* ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. *Ph.* nequeo mirari ſatis,
Quo ille abire ignavus poſſit longius, niſi ſi domum
Forte ad nos rediit. *Py.* viſe, amabo, num ſit. *Ph.* iam, faxo, ſcies.
D. Perii, obſecro. tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
Py. At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maxumos,
Sed nil poteſſe: verum miſerae non in mentem venerat:
Nam illum aliquo concluſiſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

Phaedria, Dorus, Pythias, Dorias.

Py. Exi foras ſceleſte! at etiam reſtitas,
Fugitive? prodi, male conciliate. *Do.* obſecro. *Ph.* oh,
Illud vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio?
Quid narras? paulum ſi ceſſaſſem, Pythia,
Domi non offendiſſem: ita iam adornabat fugam.
Py. Habesne hominem, amabo? *Ph.* quid ni? *Py.* o factum bene!
Dor. Iſtuc pol vero bene. *Py.* ubi eſt? *Ph.* rogitas? non vides?
Py. Videam, obſecro, quem? *Ph.* hunc ſcilicet. *Py.* quis hic eſt homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie eſt. *Py.* hunc oculis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit, Phaedria.
Ph. Non vidit? *Py.* an tu hunc credidiſti eſſe, obſecro,
Ad nos deductum? *Ph.* namque alium habui neminem. *Py.* au,
Nec comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie et liberali. *Ph.* ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur foedus, quia illam non habet.
Py. Tace obſecro: quaſi vero paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu videre vero velles, Phaedria.
Hic eſt vetus, victus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. *Ph.* hem, quae haec eſt fabula?

Eo

Eo rediges me, ut quid emerim, egomet nefciam?
Eho tu, emin' ego te? *Do.* emifti. *Py.* iube mi denuo
Refpondeat. *Ph.* roga. *Py.* veniftin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus fedecim:
Quem fecum adduxit Parmeno. *Ph.* agedum, hoc mi expedi
Primum: iftam, quam habes, unde habes veftem? taces?
Monftrum hominis, non dicturus? *Do.* venit Chaerea.
Ph. Frater ne? *Do.* ita eft. *Ph.* quando? *Do.* hodie. *Ph.* quam dudum? *Do.* modo.
Ph. Qui cum? *Do.* cum Parmenone. *Ph.* norafne eum prius?
Do. Non: nec, quis effet, unquam audieram dicier.
Ph. Unde igitur, meum fratrem effe, fcibas? *Do.* Parmeno
Dicebat eum effe: is dedit mihi hanc. *Ph.* occidi.
Do. Meam ipfe induit: poft una ambo abierunt foras.
Py. Iam fatin' credis fobriam effe me, et nil mentitam tibi?
Iam fati' certum eft virginem vitiatam effe? *Ph.* age nunc, bellua,
Credis huic quod dicat? *Py.* quid ifti credam? res ipfa indicat.
Ph. Concede iftuc paululum, audin'? etiam paululum. fat eft.
Dic dum hoc rurfum, Chaerea tuam veftem detraxit tibi?
Do. Factum. *Ph.* et ea eft indutus? *Do.* factum. *Ph.* et pro te huc deductu' eft? *Do.* ita.
Ph. Iuppiter magne, o fceleftum, atque audacem hominem! *Py.* vae mihi,

Etiam

Etiam nunc non credis, indignis nos irrifas modis?
Ph. Mirum ni tu credis, quod iſte dicat. quid agam, neſcio.
Heus tu, negato rurſum: poſſumne ego hodie ex te exſculpere
Verum? vidiſtin' fratrem Chaeream? *Do.* non. *Ph.* non poteſt ſine
Malo fateri, video. ſequere me hac. modo ait, modo negat.
Ora me. *Do.* obſecro te vero Phaedria. *Ph.* i'n intro nunc iam? *Do.* oi, ei.
Ph. Alio pacto honeſte quo modo hinc abeam, neſcio:
Actum eſt, ſiquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere?
Py. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me vivere.
Dor. Sic eſt. *Py.* inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum cenſes Dorias? *Dor.* de iſthac rogas
Virgine? *Py.* ita: utrum taceam ne, an praedicem? *Dor.* pol, ſi ſapis,
Quod ſcis, neſcis, neque de eunucho, neque de vitio virginis:
Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris.
Id modo dic, abiſſe Dorum. *Py.* ita faciam. *Dor.* ſed videon' Chremem?
Thais iam aderit. *Py.* quid ita? *Dor.* quia, cum inde abeo, iam tum coeperat
Turba inter eos. *Py.* tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

C. At at, data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.
Ac dum accubabam, quam videbar mihi eſſe pulchre ſobrius:
Poſtquam ſurrexi, neque pes, neque mens ſatis ſuum officium facit.
P. Chreme! *C*. quis eſt? ehem Pythias. vah quanto nunc formoſior
Videre mihi quam dudum? *P*. certe tu quidem pol multo hilarior.
C. Verbum hercle hoc verum erit: ſine Cerere et Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit? *P* an abiit iam a milite?
C. Iam dudum: aetatem. lites factae ſunt inter eos maxumae.
P. Nil dixit, tu ut ſequerere ſeſe? *C*. nil, niſi abiens mi innuit.
P. Eho, nonne id ſat erat? *C*. at neſcibam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus? nam me extruſit foras.
Sed eccam ipſam: miror ubi huic ego antevorterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

T. Credo equidem illum iam affuturum eſſe, ut illam a me eripiat: ſine veniat.

At-

Atque ſi illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur ;
Uſque adeo ego illius ferre poſſum ineptias, et magnifica verba,
Verba dum ſint. verum enim, ſi ad rem conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego iam dudum hic adſum. *T.* o mi Chreme, te ipſum exſpectabam :
Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam ? et adeo ad te attinere hanc
Omnem rem ? *C.* ad me ? qui quaeſo iſtuc ? *T.* quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, ac reſtituere, haec atque huius modi ſum multa paſſa.
C. Ubi ea eſt ? *T.* domi apud me. *C.* ehem ! *T.* quid eſt ?
Educta ita, uti teque illaque dignum eſt. *C.* quid ais ? *T.* id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quidquam abs te pretii.
C. Et habetur, et referetur, Thais, ita uti merita es, gratia.
T. At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme :
Nam haec ea eſt, quam miles a me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, ciſtellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
C. Viden' tu illum, Thais ? *P.* ubi ſita eſt ? *T.* in riſco. odioſa, ceſſas ?
C. Militem ſecum ad te quantas copias adducere ?
At at. *T.* num formidoloſus obſecro es, mi homo ? *C.* apage ſis.
Egon' formidoloſus ? nemo eſt hominum, qui vivat, minus.

T. At-

T. Atque ita opu' eſt. *C.* ah, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.
T. Immo hoc cogitato: quicum res tibi eſt, peregrinus eſt,
Minus potens quam tu, minus notus, minus amicorum hic habens.
C. Scio iſtuc: ſed tu quod cavere poſſis, ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quam hunc ulciſci accepta iniuria.
Tu abi, atque oſtium obſera intus, dum ego hinc tranſcurro ad forum:
Volo ego adeſſe hic advocatos nobis in turba hac. *T.* mane.
C. Melius eſt. *T.* mane. *C.* omitte, iam adero. *T.* nil opus eſt iſtis, Chreme:
Hoc modo dic, ſororem illam tuam eſſe, et te parvam virginem
Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. *P.* adſunt. *T.* cape.
Si vim faciet, in ius ducito hominem: intellextin'? *C.* probe.
T. Fac, animo haec praeſenti ut dicas. *C.* faciam. *T.* attolle pallium.
Perii, huic ipſi eſt opus patrono, quem defenſorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

Thr. HAnccine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam, Gnatho?

Mo-

Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.
Primum aedis expugnabo. *G.* recte. *Thr.* virginem eripiam. *G.* probe.
Thr. Male mulcabo ipſam. *G.* pulchre. *Thr.* in medium huc agmen cum vecti Donax,
Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum.
Cedo alios: ubi centurio eſt Sanga, et manipulus furum? *S.* eccum adeſt.
Thr. Quid, ignave? peniculon' pugnare, qui iſthunc huc portes, cogitas?
S. Egone? imperatoris virtutem noveram, et vim militum:
Sine ſanguine hoc fieri non poſſe: qui abſtergerem volnera.
Thr. Ubi alii? *S.* qui, malum, alii? ſolus Sannio ſervat domi.
Thr. Tu hoſce inſtrue: hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.
G. Illuc eſt ſapere: ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cavit loco.
Thr. Idem hoc iam Pyrrhus factitavit. *C.* viden' tu Thais, quam hic rem agit?
Nimirum conſilium illud rectum eſt de occludendis aedibus.
Tha. Sane, qui tibi nunc vir videtur eſſe, hic nebulo magnus eſt:
Ne metuas. *Thr.* quid videtur? *G.* fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Ut tu illos procul hinc ex occulto caederes: facerent fugam.
Thr. Sed eccam Thaidem ipſam video. *G.* quam mox irruimus. *Thr.* mane.
Omnia prius experiri, quam armis, ſapientem decet.

Qui

Qui ſcis, an, quae iubeam, ſine vi faciat? *G.* dii voſtram fidem,
Quanti eſt ſapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
Thr. Thais, primum hoc mihi reſponde: cum tibi do iſtam virginem,
Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? *Tha.* quid tum poſtea? *Thr.* rogitas,
Quae mi ante oculos coram amatorem adduxti tuum?
Tha. Quid? cum illoc agas. *Thr.* et cum eo clam te ſubduxti mihi?
Tha. Libuit. *Thr.* Pamphilam ergo huc redde, niſi ſi mavis eripi.
C. Tibi illam reddat? aut tu illam tangas? omnium. *G.* ah, quid agis? tace.
Thr. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? *C.* tuam autem, furcifer?
G. Cave ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro. *C.* non tu hinc abis?
Scin tu, ut tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic turpe coeperis,
Faciam, ut huius loci, dieique, meique ſemper memineris.
G. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
C. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. *G.* ain' vero canis?
Siccine agis? *Thr.* quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?
C. Scibis. principio eam eſſe dico liberam. *Thr.* hem. *C.* civem Atticam. *Thr.* hui.
C. Meam ſororem. *Thr.* os durum. *C.* miles, nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam

Nutricem, ut eam adducam, et ſigna oſtendam haec. *Thr.* tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? *C.* prohibeo, inquam. *G.* audin' tu? hic furti ſe alligat.
Satis hoc tibi eſt. *Thr.* idem hoc tu ais? *Tha.* quaere, qui reſpondeat.
Thr. Quid nunc agimus? *G.* quin redeamus: iam haec tibi aderit ſupplicans
Ultro. *Thr.* credin? *G.* immo certe: novi ingenium mulierum:
Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. *Thr.* bene putas.
G. Iam dimitto exercitum? *Thr.* ubi vis. *G.* Sanga, ita uti fortes decet
Milites, domi focique fac viciſſim ut memineris.
S. Iamdudum animus eſt in patinis. *G.* frugi es. *Thr.* vos me hac ſequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

T. PErgin', ſceleſta, mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio: abiit: audivi: ego non affui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet:
Eunuchus abiit. quamobrem? quid factum eſt? taces?
P. Quid tibi ego dicam miſera? illum eunuchum negant
Fuiſſe. *T.* quis fuit igitur? *P.* iſte Chaerea.
T. Qui Chaerea? *P.* iſte ephebus frater Phaedriae.
T. Quid ais, veneſica? *P.* atqui certo comperi.
T. Quid is, obſecro, ad nos? quamobrem adductu' eſt? *P.* neſcio,

Niſi

Nisi amasse credo Pamphilam. *T.* hem, misera occidi,
Infelix, si quidem tu isthaec vera praedicas.
Num id lacrumat virgo? *P.* id opinor. *T.* quid ais, sacrilega?
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
P. Quid facerem? ita ut tu iusti, soli credita est.
T. Scelesta, ovem lupo commisti. dispudet,
Sic mihi data esse verba. quid illuc hominis est?
P. Hera mea tace, obsecro, salvae sumus:
Habemus hominem ipsum. *T.* ubi is est? hem, ad sinistram,
Vides ne? *T.* video. *P.* comprendi iube, quantum potest.
T. Quid illo faciemus stulta? *P.* quid facias, rogas?
Vide amabo, si non, cum aspicias, os impudens
Videtur *T.* non est. *P.* tum, quae eius confidentia est.

ACTUS V. SCENA II.

Chaerea, Thais, Pythias.

C. APud Antiphonem uterque, mater et pater,
Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me. interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud. ita miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed est ne haec Thais, quam video? ipsa est. haereo
Quid faciam. quid mea autem? quid faciet mihi?
T. Adeamus. bone vir Dore, salve: dic mihi,
Aufugistin'? *C.* hera, factum. *T.* satin' id tibi placet?
C. Non. *T.* credin' te impune habiturum? *C.* unam hanc noxiam

Amitte: ſi aliam admiſero unquam, occidito.
T. Num meam ſaevitiam veritus es? *C.* non. *T.* quid igitur?
C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? *C.* paululum quiddam. *P.* eho, paululum, impudens?
An paulum eſſe hoc tibi videtur, virginem
Vitiare civem? *C.* conſervam eſſe credidi.
P. Conſervam? vix me contineo, quin involem in
Capillum. monſtrum! etiam ultro deriſum advenit.
T. Abin' hinc inſana? *P.* quid ita vero? debeam,
Credo, iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim;
Praeſertim cum ſe ſervom fateatur tuum.
T Miſſa haec faciamus. non te dignum, Chaerea,
Feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque aedepol, quid nunc conſili capiam, ſcio,
De virgine iſtac, ita conturbaſti mihi
Rationes omnes, ut eam non poſſim ſuis,
Ita, ut aequom fuerat, atque ut ſtudui, tradere, ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium, Chaerea.
C. At nunc dehinc ſpero aeternam inter nos gratiam
Fore, Thais. ſaepe ex huiuſmodi re quapiam, et
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata eſt. quid, ſi hoc voluit quiſpiam deus?
T. Equidem pol in eam partem accipioque et volo.
C. Immo ita quaeſo. unum hoc ſcito, contumeliae
Non me feciſſe cauſa, ſed amoris. *T.* ſcio,
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum, Chaerea,
Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, neſciam.
C. Te quoque iam, Thais, ita me dii bene ament, amo.
P. Tum pol ab iſtoc, tibi, hera, cavendum intellego.
C. non auſim. *P.* nihil tibi quidquam credo. *T.* deſinas.

C. Nunc

C. Nunc ego te in hac re mi oro, ut adiutrix fies:
Ego me tuae commendo et committo fidei.
Te mihi patronam capio, Thais: te obsecro:
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
T. Tamen si pater. *C.* quid? ah volet, certo scio,
Civis modo haec sit. *T.* paululum opperirier
Si vis, iam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem arcessitum iit, quae illam aluit parvolam:
In cognoscendo tute ipse aderis, Chaerea.
C. Ego vero maneo. *T.* visne interea, dum venit,
Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?
C. Immo percupio. *P.* quam tu rem actura, obsecro, es?
T. Nam quid ita? *P.* rogitas? hunc tu in aedes cogitas
Recipere posthac? *T.* cur non? *P.* crede hoc meae fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. *T.* au, tace, obsecro.
P. Parum perspexe eius videre audaciam.
C. Non faciam, Pythias. *P.* non pol, credo, Chaerea,
Nisi si commissum non erit. C. quin, Pythias,
Tu me servato. *P.* neque pol servandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te servare: apage te.
T. Optime adest ipse frater. *C.* perii hercle: obsecro
Abeamus intro, Thais: nolo me in via
Cum hac veste videat. *T.* quamobrem tandem? an quia pudet?
C. Id ipsum. *P.* id ipsum? virgo vero. *T.* i prae, sequor.
Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

P. Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam, qui referam sacrilego illi gratiam,
Qui hunc suppofuit nobis? *C.* move vero ocius
Te, nutrix. *S.* moveo. *C.* video, sed nihil promoves.
P. Iamne ostendisti signa nutrici? *C.* omnia.
P. Amabo, quid ait? cognoscit ne? *C.* ac memoriter.
P. Bene aedepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: iam dudum hera vos exspectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere.
Video: viden' ut otiosus it, si diis placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

Pa. REviso, quidnam Chaerea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, dii vostram fidem,
Quantam, et quam veram laudem capiet Parmeno?
Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, et
Carissimum ab meretrice avara, virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, sine dispendio. tum hoc alterum,
Id vero est, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia et mores posset noscere,

Ma-

Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quae dum foris sunt, nil videtur mundius,
Nec mage compofitum quidquam, nec magis elegans.
Quae cum amatore fuo cum coenant, liguriunt:
Harum videre, ingluviem, fordes, inopiam;
Quam inhoneftae folae fint domi, atque avidae cibi;
Quo pacto ex iure hefterno panem atrum vorent;
Noffe omnia haec, falus eft adolefcentulis.
Py. Ego pol te pro iftis dictis et factis, fcelus,
Ulcifcar; ut ne impune in nos inluferis.

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

Py. PRo deum fidem, facinus foedum! o infelicem adolefcentulum,
O fceleftum Parmenonem, qui iftum huc adduxit! *Pa.* quid eft?
Py. Miferet me: itaque, ut ne viderem, mifera huc effugi foras.
Quae futura exempla dicunt in eum indigna? *Pa.* o Iuppiter,
Quae illaec turba eft? numnam ego perii? adibo. quid iftuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? *Py.* rogitas audaciffume?
Perdidifti iftum, quem adduxti pro eunucho, adolefcentulum.
Dum ftudes dare verba nobis. *Pa.* quid ita? aut quid factum eft? cedo.
Py. Dicam: virginem iftam, Thaidi quae hodie dono data eft,

Scin' eam hinc civem eſſe? et fratrem eius eſſe adprime nobilem?
Pa. Neſcio. *Py.* atqui ſic inventa eſt: eam iſte vitiavit miſer.
Ille ubi id reſcivit factum frater violentiſſimus:
Pa. Quidnam fecit? *Py.* conligavit primum eum miſeris modis.
Pa. Conligavit? *Py.* atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.
Pa. Quid ais? *Py.* nunc minatur porro ſeſe id, quod moechis ſolet:
Quod ego nunquam fieri vidi, neque velim. *Pa.* qua audacia
Tantum facinus audet? *Py.* quid ita tantum? *Pa.* an non hoc maxumum eſt?
Quis homo pro moecho unquam vidit in domo meretricia
Prendi quemquam? *Py.* neſcio. *Pa.* at ne hoc neſciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. *Py.* hem,
Obſecro, an is eſt? *Pa.* ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo? *Py.* vide Parmeno
Quid agas, ne neque illi proſis, et tu pereas: nam hoc putant,
Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. *Pa.* quid igitur faciam miſer?
Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem.
Dicam huic, an non? dicam hercle: etſi mihi magnum malum
Scio paratum: ſed neceſſe eſt, huic ut ſubveniat. *Py.* ſapis:
Ego abeo intro: tu iſti narrato ordine, ut factum ſiet.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

L. Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Ubi ſatias coepit fieri, commuto locum.
Sed eſtne ille noſter Parmeno? et certe ipſus eſt.
Quem praeſtolare, Parmeno, hic ante oſtium?
P. Quis homo eſt? ehem, ſalvum te adveniſſe, here, gaudeo.
L. Quem praeſtolare? *P.* perii: lingua haeret metu.
L. hem,
Quid eſt? quid trepidas? ſati' ne ſalve? dic mihi.
P. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim:
Quidquid huius factum eſt, culpa non factum eſt mea.
L. Quid? *P.* recte ſane interrogaſti, oportuit
Rem praenarraſſe me. emit quendam Phaedria
Eunuchum, quem dono huic daret. *L.* cui? *P.* Thaidi.
L. Emit? perii hercle, quanti? *P.* viginti minis.
L. Actum eſt. *P.* tum quandam fidicinam amat hic Chaerea.
L. Hem! quid? amat? an ſcit iam ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
P. Here, ne me ſpectes; me impulſore haec non facit.
L. Omitte de te dicere. ego te, furcifer,
Si vivo. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
P. Is pro illo Eunucho ad Thaidem deductus eſt.
L. Pro Eunuchon'? *P.* ſic eſt. hunc pro moecho poſtea
Comprehendere intus, et conſtrinxere. *L.* occidi.

P. Audaciam meretricum fpecta. *L.* numquid eft
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquom? *P.* tantum eft. *L.* ceffon' huc introrumpere?
P. Non dubium eft, quin mihi magnum ex hac re fit malum,
Nifi quia neceffum fuit hoc facere; id gaudeo,
Propter me hifce aliquid effe eventurum mali:
Nam iamdiu aliquam caufam quaerebat fenex,
Quamobrem infigne aliquid faceret iis: nunc repperit.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

Py. Nunquam aedepol quidquam iam diu, quod magis vellem evenire,
Mi evenit, quam quod modo fenex intro ad nos venit errans.
Mihi folae ridiculo fuit, quae, quid timeret, fcibam.
Pa. Quid hoc autem eft? *Py.* nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi, obfecro, is eft? *Pa.* me quaerit haec. *Py.* atque eccum video: adibo.
Pa. Quid eft inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? *Py.* perii.
Defeffa iam fum mifera te ridendo. *Pa.* quid ita? *Py.* rogitas?
Nunquam pol hominem ftultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non poteft fatis narrari, quos ludos praebueris intus.
At etiam primo callidum et difertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, quae dixi, oportuit te?
An

An poenitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid eſt? iam ſcis, te periſſe?
Pa. Ehem, quid dixiſti peſſuma? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi viſum eſt, ſcelus, nos irridere? *Py.* nimium.
Pa. Siquidem iſtuc impune habueris. *Py.* verum. *Pa.* reddam hercle. *Py.* credo:
Sed in diem iſtuc, Parmeno, eſt fortaſſe, quod minare:
Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitiis, et eundem patri indicas. uterque in te exempla edent.
Pa. Nullus ſum. *Py.* hic pro illo munere tibi honos eſt habitus, abeo.
Pa. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perii.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

G. Quid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas, Thraſo?
T. Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod iubeat. quid eſt,
Qui minus huic, quam Hercules ſervivit Omphalae? *G.* exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput!

Sed fores crepuerunt ab ea. *T.* perii. quid hoc autem eſt mali? –
Hunc ego nunquam videram etiam: quidnam properans hinc proſilit?

ACTUS V. SCENA IX.

CHAEREA, PARMENO, GNATHO, THRASO.

C. O populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quiſquam. nam in me plane dii poteſtatem ſuam
Omnem oſtendere, cui tam ſubito tot contigerint commoda.
Pa. Quid hic laetus eſt? *C.* o Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? *Pa.* audivi. *C.* ſcis, ſponſam mihi?
Pa. Bene, ita me di ament, factum. *G.* audin' tu, hic quid ait? *C.* tum autem Phaedriae,
Meo fratri, gaudeo eſſe amorem omnem in tranquillo: una eſt domus:
Thais patri ſe commendavit, in clientelam et fidem
Nobis dedit ſe. *Pa.* fratris igitur Thais tota eſt? *P.* ſcilicet.
Pa. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pelletur foras.
P. Tum tu, frater, ubi ubi eſt, fac quamprimum haec audiat. *Pa.* viſam domum.

ACTUS V. SCENA X.

THRASO, GNATHO, CHAEREA.

T. NUmquid, Gnatho, dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? *G.* ſine
Dubio, opinor. *C.* quid commemorem primum, aut laudem maxume?
Illumne, qui mihi dedit conſilium ut facerem; an me, qui id auſus ſim
Incipere? an Fortunam collaudem, quae gubernatrix fuit,
Quae tot res, tantas, tam opportune in unum concluſit diem? an
Mei patris feſtivitatem et facilitatem? o Iuppiter,
Serva, obſecro, haec nobis bona.

ACTUS V. SCENA XI.

PHAEDRIA, CHAEREA, PARMENO, GNATHO, THRASO.

Ph. DIi voſtram fidem, incredibilia
Parmeno modo quae narravit. ſed ubi eſt frater? *C.* praeſto adeſt. *Ph.* gaudeo.
C. Satis credo. nihil eſt Thaide hac, frater, tua dignius,
Quod ametur: ita noſtrae omni eſt fautrix familiae. *Ph.* hui,
Mihi illam laudas? *P.* perii, quanto minu' ſpei eſt, tanto magis amo.
Obſecro, Gnatho, in te ſpes eſt. *G.* quid vis faciam? *T.* perfice hoc

Precibus, pretio, ut haeream, in parte aliqua tandem, apud Thaidem.
G. Difficile eſt. *T.* ſi quid conlibuit, novi te. hoc ſi effeceris,
Quodvis donum, praemium a me optato; id optatum feres.
G. Ita ne? *T.* ſic erit. *G.* ſi efficio hoc, poſtulo, ut tua mihi domus
Te praeſente, abſente, pateat, invocato ut ſit locus
Semper. *T.* do fidem, futurum. *G.* accingar. *Ph.* quem ego hic audio?
O Thraſo. *T.* ſalvete. *Ph.* tu fortaſſe quae facta hic fient,
Neſcis. *T.* ſcio. *Ph.* cur te ergo in his ego conſpicor regionibus?
T. Vobis fretus. *Ph.* ſcis quam fretus? miles, edico tibi,
Si te in platea offendero hac poſt unquam, quod dicas mihi,
Alium quaerebam, iter hac habui: periiſti. *G.* eia, haud ſic decet.
Ph. Dictum eſt. *G.* non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. *Ph.* ſic erit.
G. Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,
Facitote. *Ph.* audiamus. *G.* tu concede paulum iſtuc, Thraſo.
Principio ego vos ambos credere hoc mihi vehementer velim,
Me, huius quidquid faciam, id facere maxume cauſa mea:
Verum ſi idem vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
Ph. Quid eſt? *G.* militem ego rivalem recipiendum cenſeo. *Ph.* hem!

Re-

Recipiendum? *G.* cogita modo. tu hercle cum illa, Phaedria,
Et libenter vivis, et enim bene libenter victitas,
Quod des paululum eſt, neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo ad
Omnia haec, magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
Nemo eſt: principio et habet quod det, et dat nemo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctesque et dies:
Neque iſtum metuas ne amet mulier: facile pellas, ubi velis.
Ph. Quid agimus? *G.* praeterea hoc etiam, quod ego vel primum puto:
Accipit homo nemo melius prorſum, neque prolixius.
Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. *C.* idem arbitror.
G. Recte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem
Recipiatis: ſatis diu hoc iam ſaxum volvo. *Ph.* recipimus.
C. Ac libenter. *G.* at ego pro iſtoc, Phaedria, et tu Chaerea,
Hunc comedendum et deridendum vobis propino. *C.* placet.
Ph. Dignus eſt. *G.* Thraſo, ubi vis, accede. *T.* obſecro te, quid agimus?
G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudavi ſecundum facta et virtutes tuas,
Impetravi. *T.* bene feciſti. gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.

G. Dixi-

G. Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam elegantiam?

Ph. Nil praeter promissum est. ite hac. vos valete, et plaudite.

PUBLII TERENTII
HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO, L. VALERIO FLACCO, AEDILIBUS CURULIBUS. EGIT AMBIVIUS TURPIO. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRAECA EST MENANDRU. ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO, M. IUVENTIO, COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
CHREMES, ſenex.
MENEDEMUS, ſenex.
CLITIPHO, adoleſcens.
CLINIA, adoleſcens.
SYRUS, ſervus.
DROMO, ſervus.
SOSTRATA, matrona.
PHRYGIA, ancilla.
BACCHIS, meretrix.
ANTIPHILA, Chremetis filia.
NUTRIX.

M. ANT. MURETI

ARGUMENTUM.

Chremes Sostratae uxori gravidae imperat, si puellam pareret, ut eam statim interficeret. Fuit haec immanitas in veterum moribus, ut, cum fera nulla sit, quae foetus suos non diligat, ipsi quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puella enixa (ut est maternus semper animus clementior) vitam ei adimere non sustinuit: sed pauperculae cuidam anui Corinthiae, Philterae nomine, exponendam dedit: etiamque muliebri quadam superstitione, annulum de digito detractum suo, iussit, ut una cum puella exponeret. id, quod tum stulte factum videri poterat, postea puellae saluti fuit; eius enim annuli ope tandem agnita est a suis. Anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educatque ut suam. Eam, cum adolevisset, anusque illius filia putaretur, Menedemi filius Clinia perdite amare coepit, prope iam ut pro uxore haberet. quod ubi rescivit pater, ita violenter tulit, ut filium, assiduitate iurgandi, clam militatum in Asiam abire coegerit. Tum vero qui filii amorem iniquo animo tulerat, multo iniquiore eiusdem absentiam ferre coepit. Itaque ut de se supplicium absenti filio daret, qui eum saevitia sua exegisset ex aedibus, aedes, supellectilem, familiam vendit, praeter, qui servi ad opus ruri faciundum, utiles erant, ingentemque sibi agrum comparat, ubi a prima luce ad noctem non servos modo exerceret, verum

rum etiam homo ſexagenarius, ſenectutem miſeris modis excruciaret ſuam. Profecto Clinia, Philtera, quae, ut dixi, Antiphilae putabatur mater, extremum vitae diem morte confecit. Clinia, cum iam menſes tres abfuiſſet, amicae deſiderio reverſus, non auſus eſt patri ſe in conſpectum dare, antiquam illius aſperitatem veritus: ſed ad Clitiphonem, Chremetis filium, divertit, quicum magna ipſi a puero familiaritas interceſſerat. Clitipho, ſodalis reditu laetus, Syrum & Dromonem ſervos (iam autem adveſperaſcebat) in urbem, ad arceſſendam Antiphilam, mittit. Expoſuerat eo ipſo die Menedemus Chremeti, quanto ſibi deſiderio eſſet filius: parum ut abfuerit, quin Chremes, cum primum de reditu Cliniae accepit, mitteret qui ei nuntiaret. Continuit tamen ſe in diem poſterum; quod ita magis e re illius fore cenſeret Syrus, ſumma ſervus & audacia & aſtutia, qui cum Antiphilam tantum arceſſere iuſſus eſſet, etiam Bacchidem adduxit. erat haec meretrix, procax, potens, ſumptuoſa, nobilis, cuius ſe amore haud ita pridem irretierat Clitipho. Quo autem res Chremetem lateret, hoc conſilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Cliniae, Antiphilam vero unam de illius ancillis eſſe ſimularent. Poſtridie mane Chremes ad Menedemum diluculo proficiſcitur; & rediiſſe Cliniam nuntiat. ille gaudio amens, filium iamiam videre, iamiam amplecti, iamiam ei ſe ſuaque omnia permittere cupiebat. at Chremes, cave, inquit, faxis: iſtoc enim modo & te & eum, & rem una perdideris tuam. ſimul ei oſtendit, quot incommoda capturus ſit, ſi tam molli eſſe ſe, tamque infracto animo oſtenderit. Cliniae amicam (eam enim Bacchidem exiſtimabat) non

iam

iam pauperculam esse, aut parvo contentam, ut antea; sed sumptuosam, gemmis atque auro collucentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferundo fore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat. quin tu ita potius agito, humane quidem & comiter excipito filium: istud tamen tam impotens illius desiderium occultum habeto. tum si ille, quod amicae det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te sinito. ita & eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Haec Chremes, nescius (ut sunt humana) oculatum foris esse se, caecum domi. Interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi a Chremete ipso conficeret: iamque inibi erat, cum eum Chremes arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur. Iniecit in sermone Syrus mendacium a se pro tempore confictum: anum Corinthiam, Antiphilae (ita enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuo accepisse a Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum haec aguntur, annulum suum agnovit Sostrata, eiusque indicio, Antiphilam filiam suam esse cognovit. gaudio exsiliens, omnem rem defert ad virum; qui, ea leviter obiurgata, repertam tamen filiam, ipse quoque gavisus est. iam omnia in tranquillo erant; absque Bacchide fuisset. sed & illi quoquo modo decem excudendae erant argenti minae, & periculum erat, ne aliqua eam Chremes filii amicam esse resciseret. Ibi Syrus audax consilium init, quomodo & utrique seni rem, ut erat, patefaceret, & commode se

tam impedito negotio expediret. Primum igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum a Menedemo eripiam. dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam esse: orabimusque, ut eam domi suae dies aliquot esse patiatur, teque id celatum velit. porro Clinia filiae tuae, quae modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicet, eamque petet uxorem. Quid tum? pecuniam, inquit, petet a patre suo, qui novae nuptae ornamenta coemat. eam pecuniam numeraturus est Bacchidi. Iam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat Bacchis, & eo pompam omnem suam transduxerat. Chremes, primo non satis consilium illud probare: at illam certe, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua opposita erat pignori, quin dissolvas, facere honeste non potes. Ego vero, inquit Chremes, & libenter quidem. Immo vero, infit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ita enim facilius credet Menedemus, eam illius esse. Sit ita sane. numeratur a patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret. Interea tota res detegitur: indignari Chremes, & fremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum tandem, cum prius Antiphilam Cliniae collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus delenitus, ignoscit. Clitipho se, relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem ceterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, huius non nisi biduo explicari potest.

PUBLII TERENTII

HEAUTONTIMORUMENOS.

PROLOGUS.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poeta dederit, quae ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Graeca integram comoediam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon;
Duplex quae ex argumento facta eſt duplici.
Novam eſſe oſtendi, et quae eſſet. nunc qui ſcripſerit,
Et cuia Graeca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem eſſe voluit me, non prologum:
Voſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturu'ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt malevoli,
Multas contaminaſſe Graecas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neque ſe pigere, et deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amîcum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium voſtrum, voſtra exiſtimatio

Va-

Valebit. quare omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit quam aequum oratio.
Facite, aequi ſitis, date creſcendi copiam,
Novarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet;
Qui nuper fecit ſervo currenti in via
Dixiſſe populum: cur inſano ſerviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte aequo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere ut liceat per ſilentium;
Ne ſemper ſervus currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Avarus leno, aſſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa, cauſam hanc iuſtam eſſe, animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc novas qui ſcribunt, nil parcunt ſeni:
Si quae laborioſa eſt, ad me curritur:
Si lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio: experimini,
In utramque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam avare pretium ſtatui arti meae,
Et eum eſſe queſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſervire voſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

C. Quamquam haec inter nos nuper notitia admodum eſt,

In-

Inde adeo quod agrum in proxumo hic mercatus es,
Nec rei fere ſane amplius quidquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiae puto,
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi videre praeter aetatem tuam
Facere et praeter quam res te adhortatur tua.
Nam pro deum atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quaeris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo, ut coniicio. agrum in his regionibus
Meliorem neque pretii maioris nemo habet:
Servos complureis: proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſperi
Domum revortor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. denique
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Haec non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim te, quantum hic operis fiat, poenitet.
Quod in opere faciundo operae conſumis tuae,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantum ne ab re tua eſt otii tibi,
Aliena ut cures, eaque, nihil quae ad te attinent?
C. Homo ſum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta:
Rectum eſt? ego ut faciam: non eſt? te ut deterream.
M. Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus facto eſt, face.
C. An cuiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet? *M.* mihi.

C. Si

C. Si quid laboris eſt, nollem: ſed quid iſtuc mali eſt?
Quaeſo, quid de te tantum meruiſti? *M.* heu hoi.
C. Ne lacruma, atque iſtuc, quidquid eſt, fac me ut ſciam.
Ne retice: ne verere: crede, inquam, mihi:
Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuvero.
M. Scire hoc vis? C. hac quidem cauſa, qua dixi tibi.
M. Dicetur. *C.* at iſtos raſtros interea tamen
Adpone: ne labora. *M.* minime. C. quam rem agis?
M. Sine me, vacivom tempus ne quod duim mihi
Laboris. C. non ſinam, inquam. *M.* ah, non aequom facis.
C. Hui tam graveis hos quaeſo? *M.* ſic meritum eſt meum.
C. Nunc loquere. *M.* filium unicum adoleſcentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? immo habui, Chreme.
Nunc habeam, nec ne, incertum eſt. *C.* quid ita iſtuc? *M.* ſcies.
Eſt e Corintho hic advena anus paupercula:
Eius filiam ille amare coepit perdite,
Prope iam ut pro uxore haberet: haec clam me omnia.
Ubi rem reſcivi, coepi non humanitus,
Neque ut animum decuit aegrotum adoleſcentuli,
Tractare, ſed via pervolgata patrum.
Quotidie accuſabam: hem, tibine haec diutius
Licere ſperas facere me vivo patre,
Amicam ut habeas prope iam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, et me ignoras, Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,

Dum,

Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc aetatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam hinc abii propter pauperiem, atque
Ibi ſimul rem, et gloriam armis repperi.
Poſtremo adeo res rediit: adoleſcentulus
Saepe eadem et graviter audiendo victus eſt:
Putavit me et aetate et benevolentia
Plus ſcire, et providere, quam ſe ipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
C. Quid ais? *M.* clam me profectus, menſes treis abeſt.
C. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, et non inſtrenui.
M. Ubi comperi ex his, qui ei fuere conſcii,
Domum revortor moeſtus, atque animo fere
Perturbato atque incerto prae aegritudine.
Adſido, accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Coenam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Ubi video haec, coepi cogitare, hem, tot mei
Solius ſolliciti ſint cauſa, ut me unum expleant?
Ancillae tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa aetas magis ad haec utenda idonea eſt,
Ego eum hinc eieci miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quaerens, parcens, illi ſerviens.

Ita facio prorsus: nihil relinquo in aedibus,
Nec vas, nec vestimentum: conrasi omnia:
Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumptum exercerent suum,
Omneis produxi ac vendidi: inscripsi illico
Aedeis mercede. quasi talenta ad quindecim
Coëgi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.
Decrevi tantisper me minus iniuriae,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser:
Nec fas esse ulla me voluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc salvus redierit meus particeps.
C. Ingenio te esse in liberos leni puto, et
Illum obsequentem, si quis recte aut commode
Tractaret. verum neque tu illum sati' noveras,
Nec te ille. hocque fit, ubi non vere vivitur.
Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,
Nec tibi ille est credere ausus, quae est aequom patri.
Quod si esset factum, haec nunquam evenissent tibi.
M. Ita res est, fateor: peccatum a me maxumum est.
C. Menedeme, at porro recte spero: illum tibi
Salvum affuturum esse hic confido propediem.
M. Utinam ita di faxint! *C.* facient. nunc si commodum est,
Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.
M. Non possum. *C.* cur non? quaeso tandem aliquantulum
Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.
M. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. *C.* siccine est sententia?
M. Sic. *C.* bene vale. *M.* et tu. *C.* lacrumas excussit mihi,

Miſeretque me eius: ſed, ut diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad coenam ut veniat: ibo, viſam, ſi domi eſt.
Nil opus fuit monitore: iamdudum domi
Praeſto apud me eſſe aiunt. egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores?
Hinc a me quisnam egreditur? huc conceſſero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

Cl. NIhil adhuc eſt, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuntio tibi hic ego affuturam
Hodie ſcio. proin tu ſollicitudinem iſtam falſam, quae te
Excruciat, mittas. *Ch.* quicum loquitur filius? *Cl.* pater adeſt,
Quem volui. adibo. pater opportune advenis.
Ch. Quid id eſt? *Cl.* hunc Menedemum noſtin' noſtrum vicinum? *Ch.* probe.
Cl. Huic filium ſcis eſſe? *Ch.* audivi eſſe in Aſia. *Cl.* non eſt, pater: apud
Nos eſt. *Ch.* quid ais? *Cl.* advenientem, e navi egredientem illico
Adduxi ad coenam: nam mihi magna cum eo iam inde uſque a pueritia
Fuit ſemper familiaritas. *Ch.* voluptatem magnam nuntias.
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiſcum eſſet hodie amplius,
Ut hanc laetitiam nec opinanti primus obiicerem domi:

Atque etiam nunc tempus eſt. *Cl.* cave faxis: non opus eſt, pater.
Ch. Quapropter? *Cl.* quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat: modo venit.
Timet omnia, patris iram, et animum amicae, ſe erga ut ſit, ſuae.
Eam miſere amat. propter eam haec turba, atque abitio evenit. *Ch.* ſcio.
Cl. Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, et ego noſtrum una Syrum.
Ch. Quid narrat? *Cl.* quid ille? ſe miſerum eſſe. *Ch.* miſerum? qnem minu' credere eſt?
Quid reliqui eſt, quin habeat, quae quidem in homine dicuntur bona,
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?
Atque haec perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.
Cl. Immo ille ſenex fuit importunus ſemper: et nunc nihil magis
Vereor, quam ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.
Ch. Ille ne? ſed reprimam me: nam in metu eſſe hunc, illi eſt utile.
Cl. Quid tute tecum? *Ch.* dicam. ut ut erat, manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquanto iniquior erat praeter eius lubidinem:
Pateretur. nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?
Hunccine erat aequom ex illius more, an illum ex huius vivere? et
Quod illum inſimulant durum, id non eſt: nam parcutum iniuriae

Unius modi ſunt ferme: paulo qui eſt homo tolerabilis,
Scortari crebro nolunt: nolunt crebro convivarier:
Praebent exigue ſumptum: atque haec ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verum ubi animus ſemel ſe cupiditate devinxit mala,
Neceſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi conſimilia. hoc
Scitum eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex uſu ſiet.
Cl. Ita credo. *Ch.* ego ibo hinc intro, ut videam, nobis quid coenae ſiet,
Tu, ut tempus eſt diei, vide ſis, ne quo hinc abeas longius.

ACTUS I. SCENA III.

Clitipho.

Quam iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices:
Qui aequom eſſe cenſent, nos a pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, nunc quae eſt, non quae olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, nae ille facili me utetur patre;
Nam et cognoſcendi et ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.

Perii: is mihi, ubi adbibit plus paulo, ſua quae narrat facinora?
Nunc ait, periclum ex aliis facito, tibi quod ex uſu ſiet.
Aſtutus. nae ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicae dicta ſtimulant: *da mihi* atque *affer mihi*:
Cui quid reſpondeam, nil habeo: neque me quisquam eſt miſerior;
Nam hic Clinia, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciae.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum, quod dem ei, *recte* eſt: nam *nihil* eſſe mihi, religio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum ſcit pater.

ACTUS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

Clin. SI mihi ſecundae res de amore meo eſſent, iam dudum ſcio
Veniſſent: ſed vereor, ne mulier me abſente hic corrupta ſit.
Concurrunt multae opiniones, quae mihi animum exaugeant;
Occaſio, locus, aetas, mater cuius ſub imperio eſt mala;
Cui nihil praeter pretium iam dulce eſt. *Clit.* Clinia. *Clin.* hei miſero mihi!

Clit.

Clit. Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?
Clin. Faciam: ſed neſcio quid profecto mihi animus praeſagit mali.
Clit. Pergin' iſtuc prius diiudicare, quam ſcis, quid veri ſiet?
Clin. Si nihil mali eſſet, iam hic adeſſet. *Clit.* iam aderit. *Clin.* quando iſtuc erit?
Clit. Non cogitas hinc longule eſſe? et noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. *Clin.* o Clitipho,
Timeo. *Clit.* reſpira: eccum Dromonem cum Syro: una adſunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

S. AIn' tu? *D.* ſic eſt. *S.* verum interea dum ſermones caedimus,
Illae ſunt relictae. *Clit.* mulier tibi adeſt; audin' Clinia?
Clin. Ego vero audio nunc demum, et video, et valeo Clitipho.
D. Minime mirum: adeo impeditae ſunt: ancillarum gregem
Ducunt ſecum. *Clin.* perii! unde illi ſunt ancillae? *Clit.* men' rogas?
S. Non oportuit relictas: portant quid rerum! *Clin.* hei mihi!
S. Aurum, veſtem: et veſperaſcit, et non noverunt viam.
Factum a nobis ſtulte eſt. abi dum tu, Dromo, illis obviam.

Propera: quid ftas? *Clin.* vae mifero mihi, quanta de fpe decidi.
Clit. Quid iftuc? quae res te follicitat autem? *Clin.* rogitas quid fiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veftem? quam ego cum una ancillula
Hic reliqui. unde effe cenfes? *Clit.* vah, nunc demum intellego.
S. Dii boni, quid turbae eft? aedes noftrae vix capient, fcio.
Quid comedent? quid ebibent? quid fene erit noftro miferius?
Sed video, eccos, quos volebam. *Clin.* o Iuppiter, ubinam eft fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletafti te, Antiphila, et me in his deferuifti malis,
Propter quam in fumma infamia fum, et meo patri minus obfequens:
Cuius nunc pudet me, et miferet, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiffe fruftra; neque potuiffe eum unquam me ab hac expellere.
Quod tamen nunc faciam: tum, cum gratum mihi effe potuit, nolui.
Nemo eft miferior me. *S.* hic de noftris verbis errat videlicet,
Quae hic fumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eft, accipis:
Nam et vita eft eadem, et animus te erga idem, ac fuit,
Quantum ex ipfa re conie&turam fecimus.
Clin. Quid eft obfecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium eft,
Quod malim, quam me hoc falfo fufpicarier.

S. Hoc

S. Hoc primum, ut ne quid huius rerum ignores: anus,
Quae eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipſa in itinere alterae
Dum narrat, forte audivi. *Clit.* quaenam eſt altera?
S. Mane; hoc, quod coepi, primum enarrem, Clitipho:
Poſt iſtuc veniam. *Clit.* propera. *S.* iam primum omnium,
Ubi ventum ad aedes eſt, Dromo pultat fores:
Anus quaedam prodit: haec ubi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe coniecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hic ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit:
Ubi de improviſo eſt interventum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam,
Quotidianae vitae conſuetudinem;
Quae, cuiuſque ingenium ut ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Eius anuis cauſa, opinor, quae erat mortua:
Sine auro: tum ornatam, ita uti quae ornantur ſibi:
Nulla mala re interpolatam muliebri.
Capillus paſſus, prolixus. circum caput
Reiectus neglegenter: pax! *Clin.* Syre mi, obſecro,
Ne me in laetitiam fruſtra coniicias. *S.* anus
Subtemen nebat: praeterea una ancillula
Erat: ea texebat una pannis obſita,
Neglecta, immunda illuvie. *Clit.* ſi haec ſunt, Clinia,
Vera, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?

Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatam et ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt, dominam eſſe extra noxiam,
Cum eius tam negleguntur internuntii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge, obſecro te, et cave ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
S. Ubi dicimus rediiſſe te, et rogare, uti
Veniret ad te; mulier telam deſinit
Continuo, et lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.
Clin. Prae gaudio (ita me dii ament) ubi ſim neſcio.
Ita timui. *Clit.* at ego nil eſſe ſcibam, Clinia.
Agedum viciſſim, Syre, dic quae illa eſt altera.
S. Adducimus tuam Bacchidem. *Clit.* hem, quid Bacchidem?
Eho, ſceleſte, quo illam ducis? *S.* quo ego illam? ad nos ſcilicet.
Clit. Ad patremne? *S.* ad eum ipſum. *Clit.* o hominis impudentem audaciam! *S.* heus
Tu, non fit ſine periclo facinus magnum et memorabile.
Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quaeſitum, ſcelus,
Ubi ſi paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? *S.* at enim. *Clit.* quid enim? *S.* ſi ſinas, dicam. *Clin.* ſine.
Clit. Sino. *S.* ita res eſt, haec nunc quaſi cum. *Clit.* quas, malum, ambages mihi

Nar-

Narrare occipit? *Clin.* Syre, verum hic dicit. mitte: ad rem redi.
S. Enim vero reticere nequeo: multimodis iniurius
Clitipho es: neque ferri potis es. *Clin.* audiendum hercle est: tace.
S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.
Tuum esse in potiundo periclum non vis. haud stulte sapis:
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest, contingere.
Aut haec cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse et tutum scio.
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est:
Tum quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inveniam via:
Quod ut efficerem, orando surdas iam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? *Clit.* siquidem hoc fit. *S.* siquidem experiundo scies.
Clit. Age, age, cedo, istuc tuum consilium quid id est? *S.* assimulabimus,
Tuam amicam, huius esse. *Clit.* pulchre: cedo quid hic faciet sua?
An ea quoque dicetur huius, si una haec dedecori est parum?
S. Immo ad tuam matrem abducetur. *Clit.* quid eo? *S.* longum est, Clitipho,
Tibi si narrem, quam ob rem id faciam: vera causa est. *Clit.* fabulae:

Nihil sati' firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.
S. Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo esse. *Clit.* huiusmodi, obsecro, aliquid reperi. *S.* maxume:
Ibo obviam hinc: dicam, ut revortatur domum. *Clit.* hem,
Quid dixti? *S.* ademptum tibi iam faxo omnem metum,
In aurem utramvis otiose ut dormias.
Clit. Quid ago nunc? *Clin.* tu ne? quod boni. — *Clit.* Syre, dic modo
Verum. *S.* age modo hodie: sero ac nequidquam voles.
Clin. Datur: fruare dum licet: nam nescias —
Clit. Syre, inquam. *S.* perge porro, tamen istuc ago.
Clin. Eiu' sit potestas posthac, an nunquam tibi.
Clit. Verum hercle istuc est: Syre, Syre, inquam, heus, heus Syre!
S. Concaluit: quid vis? *Clit.* redi, redi. *S.* adsum, dic quid est,
Iam hoc quoque negabis tibi placere. *Clit.* immo, Syre,
Et me, et meum amorem, et famam permitto tibi.
Tu es iudex: ne quid accusandus sis, vide.
S. Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
Hic si quid nobis forte advorsi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter haec res neutiquam neglectui est mihi.
Sed istunc exora, ut suam esse adsimulet. *Clit.* scilicet.

Fac-

Factùrum me eſſe. in eum iam res rediit locum,
Ut ſit neceſſum. *Clit.* merito te amo, Clinia.
Clin. Verum illa ne quid titubet. *S.* perdocta eſt probe.
Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Perſuadere illi, quae ſolet quos ſpernere.
S. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium eſt
Primum: nam quendam miſere offendi ibi militem
Eius noctem orantem. haec arte tractabat virum,
Cupidum ut illius animum inopia incenderet,
Eademque ut eſſet apud te hoc quam gratiſſima.
Sed heus tu: vide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem noviſti, ad has res quam ſit perſpicax:
Ego te autem novi, quam eſſe ſoleas impotens:
Inverſa verba, everſas cervices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſſis, riſus, abſtine.
Clit. Laudabis. *S.* vide ſis. *Clit.* tutemet mirabere.
S. Sed quam cito ſunt conſecutae mulieres?
Clit. Ubi ſunt? cur retines? *S.* iam nunc haec non eſt tua.
Clit. Scio, apud patrem: at nunc interim. *S.* nihilo magis.
Clit. Sine. *S.* non ſinam, inquam. *Clit.* quaeſo paulisper. *S.* veto.
Clit. Saltim ſalutare. *S.* abeas, ſi ſapias. *Clit.* eo. quid
Iſtic? *S.* manebit. *Clit.* o hominem felicem! *S.* ambula.

ACTUS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRUS.

B. AEdepol, te, mea Antiphila, laudo, et fortunatam iudico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formae ut mores conſimiles forent:
Minimeque (ita me dii ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Omniumque adeo voſtrarum, volgus quae ab ſe ſegregant:
Et vos eſſe iſtiuſmodi, et nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam expedit bonas eſſe vobis: nos, quibus cum eſt res, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Haec ubi imminuta eſt, illi ſuum animum alio conferunt.
Niſi ſi proſpectum eſt interea aliquid, deſertae vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi aetatem agere decretum eſt viro,
Cuius mos maxume eſt conſimilis veſtrum, hi ſe ad vos applicant:
Hoc beneficio, utrique ab utriſque vero devincimini;
Ut nunquam ulla amori veſtro incidere poſſit calamitas.
A. Neſcio alias: me quidem ſemper ſcio feciſſe ſedulo,

Ut ex illius commodo meum compararem commodum. *C.* ah.
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te absum, omneis mihi labores fuere, quos cepi, leves,
Praeterquam tui carendum quod erat. *S.* credo. *C.* Syre, vix suffero.
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium frui?
S. Immo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.
B. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? *A.* ah! retine me obsecro.
S. Amabo, quid tibi est? *A.* disperii, perii misera! *B.* quid stupes,
Antiphila? *A.* videon' Cliniam, an non? *B.* quem vides? *C.* salve, anime mi.
A. O mi exspectate Clinia, salve. *C.* ut vales?
A. Salvom venisse gaudeo. *C.* teneone te,
Antiphila, maxume animo exoptatam meo?
S. Ite intro: nam vos iam dudum exspectat senex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

C. LUciscit hoc iam: cesso pultare ostium
Vicini? primum ex me ut sciat, sibi filium
Rediisse. etsi adolescentem hoc nolle intellego.
Verum, cum videam miserum hunc tam excruciarier
Eiu' abitu, celem tam insperatum gaudium,
Cum illi pericli nihil ex iudicio siet?

Haud

Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo senem.
Item ut filium meum amico atque aequali suo
Video inservire, et socium esse in negotiis:
Nos quoque senes est aequom senibus obsequi.
M. Aut ego profecto ingenio egregio ad miserias
Natus sum, aut illud falsum est, quod volgo audio
Dici, diem adimere aegritudinem hominibus.
Nam mihi quidem quotidie augescit magis
De filio aegritudo: et quanto diutius
Abest, magis cupio tanto, et magis desidero.
C. Sed ipsum foras egressum video: ibo, alloquar.
Menedeme, salve: nuntium apporto tibi,
Cuius maxume te fieri participem cupis.
M. Num quidnam de gnato meo audisti, Chreme?
C. Valet atque vivit. *M.* ubinam est, quaeso? *C.* hic domi.
M. Meus gnatus? *C.* sic est. *M.* venit? *C.* certe. *M.* Clinia
Meus venit? *C.* dixi. *M.* eamus, duc me ad eum, obsecro.
C. Non volt te scire se rediisse etiam: et tuum
Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.
M. Non tu ei dixisti, ut essem? *C.* non. *M.* quam ob rem, Chreme?
C. Quia pessume istuc in te atque in illum consulis,
Si te tam leni et victo animo esse ostenderis.
M. Non possum: satis iam, satis pater durus fui. *C.* ah.
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.

In

In eandem fraudem ex hac re atque ex illa incides.
Primum olim potius, quam paterere filium
Commetare ad mulierculam, quae paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruiſti hinc. ea coacta ingratiis
Poſt illa coepit victum volgo quaerere.
Nunc, cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem ſiet:
Primum, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte atque auro. ſatrapa ſi ſiet
Amator, nunquam ſufficere is ſumptui queat,
Nedum tu poſſis. *M.* eſt ne ea intus? *C.* ſit, rogas?
Senſi: nam unam ei coenam atque eius comitibus
Dedi. quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet:
Nam, ut alia omittam, pitiſſando modo mihi
Quid vini abſumpſit? ſic, *hoc*, dicens, *aſperum*,
Pater, *hoc eſt: aliud lenius*, *ſodes*, *vide.*
Relevi dolia omnia, omnes ſerias:
Omnes habui ſollicitos: atque haec una nox.
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
Sic me dii amabunt, ut me tuarum miſeritum eſt,
Menedeme, fortunarum. *M.* faciat, quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat: decretum eſt pati,
Dum illum modo habeam mecum. *C.* ſi certum eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Ut neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? *C.* quidvis potius, quam quod cogitas:
Per alium quemvis ut des; falli te ſinas
Technis per ſervolum: etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, et id agere inter ſe clanculum.

Sy-

Syru' cum illo voſtro conſuſurrant: conferunt
Conſilia ad adoleſcentes: et tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo minam.
Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum ille intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, et prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris?
Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravumne an rectum ſit, quod petet.
Tu, rem perire, et ipſum, non poteris pati.
Dare denegaris; ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet:
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
M. Videre verum, atque ita uti res eſt, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quaero, tibi qui filium reſtituerem,
M. Cedo dextram: porro te idem oro ut facias, Chreme.
C. Paratus ſum. *M.* ſcin', quid nunc facere te volo?
C. Dic. *M.* quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere. cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipſum iam videre. *C.* operam dabo.
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum hoc negoti mihi obſtat: Simus et Crito

Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.
Continuo hic adero. *M.* ita quaeſo, dii voſtram fidem,
Ita comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant et diiudicent,
Quam ſua? an eo fit, quia in re noſtra aut gaudio
Sumus praepediti nimio, aut aegritudine?
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quam egomet mihi?

ACTUS III. SCENA II.

CHREMES, SYRUS.

C. DIſſolvi me, otioſus operam ut huic darem.
S. Hac illac circumcurſa, inveniendum es tamen
Argentum. intendenda in ſenem eſt fallacia.
C. Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet
Ille Cliniae ſervus tardiuſculus eſt:
Idcirco huic noſtro tradita eſt provincia.
S. Quis hic loquitur? perii! numnam haec audivit? *C.* Syre. *S.* hem.
C. Quid tu iſtic? *S.* recte equidem: ſed te miror, Chreme,
Tam mane, qui heri tantum biberis. *C.* nihil nimis.
S. Nihil, narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,
Aquilae ſenectus. *C.* eia. *S.* mulier commoda, et
Faceta haec meretrix. *C.* ſane. *S.* itan' viſa eſt tibi?

Et quidem hercle forma luculenta. *C.* sic satis.
S. Ita non ut olim; sed uti nunc, sane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,
Vicinum hunc: nostin'? at quasi is non divitiis
Abundet, gnatu' eius profugit inopia.
Scis esse factum, ut dico? *C.* quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum. *S.* quem? *C.* istunc servolum
Dico adolescentis. *S.* Syre tibi timui male.
C. Qui passus est id fieri. *S.* quid faceret? *C.* rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescenti, amicae quod daret,
Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
S. Garris. *C.* haec facta ab illo oportebat. Syre.
S. Eho! quaeso laudas qui heros fallunt? *C.* in loco,
Ego vero laudo. *S.* recte sane. *C.* quippe quia
Magnarum saepe id remedium aegritudinum est.
Iam huic mansisset unicus gnatus domi.
S. Iocone, an serio illaec dicat, nescio;
Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
C. Et nunc quid exspectat. Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare illius sumtus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? *S.* stolidus est.
C. At te adiutare oportet adolescentuli
Causa. *S.* facile equidem facere possum, si iubes:
Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. *S.* non est mentiri meum.
C. Fac ergo. *S.* at heus tu, facito dum eadem haec memineris,

Si

Si quid huius ſimile forte aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non uſus veniet, ſpero. S. ſpero hercle ego quoque:
Neque eo nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid; quae ſit eius aetas, vides:
Et nae ego te, ſi uſus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare poſſim. C. de iſtoc, cum uſus venerit,
Videbimus quid opus ſit: nunc iſtuc age.
S. Nunquam commodius unquam herum audivi loqui,
Nec, cum malefacere crederem, mi impunius
Licere. quiſnam a nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

Ch. QUid iſtuc, quaeſo? qui iſtic mos eſt, Clitipho? itane fieri oportet?
Cl. Quid ego feci? *Ch.* vidin' ego te modo manum in ſinum huic meretrici
Ingerere? *S.* acta haec res eſt! perii. *Cl.* mene? *Ch.* hiſce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne iniuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſtaec quidem contumelia eſt,
Hominem amicum recipere ad te, atque eius amicam ſubagitare.
Vel heri in vino, quam immodeſtus fuiſti? *S.* factum. *Ch.* quam moleſtus?
Ut equidem, ita me dii ament, metui, quid futurum denique eſſet.

No-

Novi ego amantium animum: graviter advortunt, quae non cenſeas.
Cl. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.
Ch. Eſto; at certe concedas aliquo ab ore eorum aliquantiſper.
Multa fert libido: ea facere prohibet tua praeſentia,
Ego de me facio coniecturam. nemo eſt meorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervus videar. quod illum facere credito.
Sed noſtrum eſt intelligere, utcunque, atque ubicunque opus ſit, obſequi.
S. Quid iſtic narrat? *Cl.* perii. *S.* Clitipho, haec ego praecipio tibi?
Hominis frugi et temperantis functus officium. *Cl.* tace,
Sodes. *S.* recte ſane. *Ch.* Syre, pudet me. *S.* credo: neque id iniuria.
Quin mihi moleſtum eſt. *Cl.* Pergin'? *S.* hercle verum dico, quod videtur.
Cl. Nonne accedam ad illos? *Ch.* eho quaeſo, una accedendi via eſt?
S. Actum eſt: hic prius ſe indicarit, quam ego argentum effecero.
Chreme, vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? *Ch.* quid faciam? *S.* iube hunc
Abire hinc aliquo. *Cl.* quo ego hinc abeam? *S.* quo? quo libet: da illis locum:
Abi deambulatum. *Cl.* deambulatum, quo? *S.* vah, quaſi deſit locus.

Abi

Abi ſane iſtac, iſtorſum, quo vis. *Ch.* recte dicit: cenſeo.
Cl. Dii te eradicent, Syre, qui me hinc extrudis. *S.* at tu pol tibi iſtas
Poſthac comprimito manus.

ACTUS III. SCENA IV.

SYRUS, CHREMES.

S. CEnſen' vero? quid illum porro credis facturum, Chreme,
Niſi eum, quantum tibi opis Dii dant, ſervas, caſtigas, mones?
Ch. Ego iſtuc curabo. *S.* atqui nunc here hic tibi aſſervandus eſt.
Ch. Fiet. *S.* ſi ſapias: nam mihi iam minu' minusque obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti, Syre? aut
Reperiſti quod placeat, an nondum etiam? *S.* de fallacia
Dicis? ſt. inveni quandam nuper. *Ch.* frugi es: cedo, quid id eſt?
S. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. *Ch.* quidnam, Syre?
S. Peſſuma haec eſt meretrix. *Ch.* ita videtur. *S.* immo, ſi ſcias.
Vah! quod inceptat facinus. Fuit quaedam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum haec argenti mille dederat mutuum.
Ch. Quid tum? *S.* ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:

Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. *Ch.* intellego.

S. Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam.

Ch. Quid tum? *S.* Cliniam orat, sibi uti id nunc det: illam illi tamen

Post daturam mille nummum spondet. *Ch.* et spondet quidem? *S.* hui,

Dubium id est? ego sic putavi. *Ch.* quid nunc facere cogitas?

S. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam e Caria,

Ditem, et nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

Ch. Erras. *S.* quid ita? *Ch.* pro Menedemo nunc tibi ego respondeo:

Non emo. *S.* quid ais? optata loquere. *Ch.* atqui non est opus.

S. Non opus est? *Ch.* non hercle vero. *S.* qui istuc? miror. *Ch.* iam scies.

Mane, mane; quid est, quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?

ACTUS III. SCENA V.

CHREMES, SYRUS, SOSTRATA, NUTRIX.

So. Nisi me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor,

Is, qui cum exposita est gnata. C. quid volt sibi, Syre, haec oratio?

So. Quid est? isne tibi videtur? *N.* dixi equidem, ubi ostendisti, illico,

Eum

Eum eſſe. *So.* at ut ſati' contemplata modo ſis, mea nutrix. *N.* ſatis.
So. Abi nunc iam intro: atque, illa ſi iam laverit, mihi nuntia.
Hic ego virum interea opperibor. *Sy.* te volt: videas, quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo, quid ſit. *C.* quid ſiet?
Nae iſta hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir. *C.* ehem mea uxor. *So.* te ipſum quaero. *C.* loquere, quid velis.
So. Primum hoc te oro, ne quid credas me advorſum edictum tuum
Facere eſſe auſam. *C.* vis me iſtuc tibi, etſi incredibile eſt, credere?
Credo. *Sy.* Neſcio quid peccati portat haec purgatio.
So. Meminiſtin' me gravidam, et mihi te maxumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? *C.* ſcio quid feceris:
Suſtuliſti. *So.* ſic eſt factum. *C.* domin'? *Sy.* ergo herus damno auctus eſt.
So. Minime: ſed erat hic Corinthia anus haud impura: éi dedi
Exponendam. *C.* o Iuppiter, tantam eſſe in animo inſcitiam?
So. Perii, quid ego feci? *C.* at rogitas? *So.* ſi peccavi, mi Chreme,
Inſciens feci. *C.* id quidem ego, etſi tu neges, certo ſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam iam primum, ſi meum

Imperium exequi voluiſſes, interemtam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitae dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quam bene vero abs te proſpectum eſt! quid voluiſti? cogita.
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel uti quaeſtum faceret, vel uti veniret palam.
Credo id cogitaſti: quidvis ſatis eſt, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum atque aequum ſciunt?
Melius, peius, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet.
So. Mi Chreme, peccavi: fateor: vincor: nunc hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu gravior, ignoſcentior,
Ut meae ſtultitiae in iuſtitia tua ſit aliquid praeſidi.
C. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam: verum Soſtrata
Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc, quidquid eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſa, eloquere. *So*. ut ſtulte et miſere omnes ſumus
Religioſae; cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho, et eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
C. Iſtuc recte: conſervaſti te, atque illam. *So*. is hic eſt annulus.
C. Unde habes? *So*. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. *Sy*. hem.
C. Quid ea narrat? *So*. ea, lavatum dum it, ſervandum mihi dedit.
Animum non advorti primum: ſed poſtquam aſpexi, illico

Co-

Cognovi: ad te exſilui. *C.* quid nunc ſuſpicare, aut invenis
De illa? *So.* neſcio, niſi ex ipſa quaeras, unde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. *Sy.* interii: plus ſpei video, quam volo:
Noſtra eſt, ſi ita eſt. *C.* vivitne illa, cui tu dederas? *So.* neſcio.
C. Quid renuntiavit olim feciſſe? *So.* id quod iuſſeram.
C. Nomen mulieris cedo quod ſit, ut quaeratur. *So.* Philtere.
Sy. Ipſa eſt. mirum, ni illa ſalva eſt, et ego perii. *C.* Softrata,
Sequere me intro hac. *So.* ut praeter ſpem evenit! quam timui male,
Ne nunc animo ita eſſes duro, ut olim in tollendo, Chreme.
C. Non licet hominem eſſe ſaepe ita ut volt, ſi res non ſinit:
Nunc ita tempus eſt mi, ut cupiam filiam: olim nil minus.

ACTUS III. SCENA VI.

SYRUS.

Niſi me animus fallit, haud multum a me aberit infortunium:
Ita hercle in anguſtum oppido nunc meae coguntur copiae.
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex:
Nam quod de argento ſperem, aut poſſe poſtulem me fallere,

Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto, abſcedere.
Cracior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubito e faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.
Nil tam difficile eſt, quin quaerendo inveſtigari poſſiet.
Quid ſi hoc nunc ſic incipiam? nihil eſt. quid ſi ſic? tantundem egero.
At ſic opinor: non poteſt: immo optume: euge! habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS III. SCENA VII.

CLINIA, SYRUS.

C. NUlla mihi res poſthac poteſt iam intervenire tanta,
Quae mi aegritudinem afferat: tanta haec laetitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc iam, ut frugalior ſim, quam volt.
S. Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio huius verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe laetor.
C. O mi Syre, audiſti obſecro? *S.* quidni? qui uſque una affuerim.
C. Cui aeque audiſti commode quidquam eveniſſe? *S.* nulli.
C. Atque ita me dii ament, ut ego nunc non tam meapte cauſa

Lae-

Laetor, quam illius: quam ego ſcio eſſe honore quovis dignam.
S. Ita credo: ſed nunc, Clinia, age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoque res eſt videnda, in tuto ut collocetur.
Ne quid de amica nunc ſenex. *C.* o Iuppiter. *S.* quieſce.
C. Antiphila mea nubet mihi. *S.* ſiccine me interloquere?
C. Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me. *S.* fero hercle vero.
C. Deorum vitam apti ſumus. *S.* fruſtra operam, opinor, ſumo.
C. Loquere, audio. *S.* at iam hoc non ages. *C.* agam. *S.* videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:
Nam ſi nunc a nobis abis, et Bacchidem hic relinquis,
Senex reſciſcet, illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.
C. At enim iſtoc nihil eſt magis, Syre, meis nuptiis advorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? *S.* quidni?
C. Quid dicam? quam cauſam afferam? *S.* quin nolo mentiare.
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrare. *C.* quid ais? *S.* iubeo:
Illam te amare, et velle uxorem hanc eſſe Clitiphonis.
C. Bonam atque iuſtam rem oppido imperas, et factu facilem.

Et ſcilicet iam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem voſtrum. *S.* immo ut recta via rem narret ordine omnem. *C.* hem!
Satin' ſanus es, aut ſobrius? tu quidem illum plane perdis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
S. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui vim tantam in me et poteſtatem habeam tantae aſtutiae,
Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut, cum narret ſenex
Voſter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non credat tamen.
C. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parvi pendis, dum illi conſulas.
S. Quid, malum, me aetatem cenſes velle id adſimularier?
Unus eſt dies, dum argentum eripio: pax! nihil amplius.
C. Tantum ſat habes? quid tum quaeſo, ſi hoc pater reſciverit?
S. Quid, ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc coelum ruat?
C. Metuo, quid agam. *S.* metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore ut te exſolvas, rem facias palam.
C. Age, age, traducatur Bacchis. *S.* optume. ipſa exit foras.

A C-

ACTUS III. SCENA VIII.

BACCHIS, CLINIA, SYRUS, DROMO, PHRYGIA.

B. SAtis pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas, quas mihi daret, pollicitu' ſt. quod ſi is nunc me
Deceperit, ſaepe obſecrans me, ut veniam, fruſtra veniet:
Aut, cum venturam dixero, et conſtituero; cum is certo
Renuntiarit; Clitipho cum in ſpe pendebit animi:
Decipiam, ac non veniam; Syrus mihi tergo poenas pendet.
C. Satis ſcite promittit tibi. *S.* atqui tu hanc iocari credis?
Faciet, niſi caveo. *B.* dormiunt: ego pol iſtos commovebo.
Mea Phrygia audiſtin', modo iſte homo quam villam demonſtravit
Charini? *P.* audivi. *B.* proxumam eſſe huic fundo ad dextram? *P.* memini.
B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.
S. Quid haec coeptat? *B.* dic me hic oppido eſſe invitam, atque aſſervari:
Verum aliquo pacto verba me his daturam eſſe, et venturam.
S. Perii hercle: Bacchis mane; mane; quo mittis iſtanc, quaeſo?
Iube, maneat. *B.* i. *S.* quin eſt paratum argentum. *B.* quin ego maneo.

S. Atqui iam dabitur. *B*. ut lubet, num ego inſto? *S*. at ſcin' quid, ſodes?
B. Quid? *S*. tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, et tua pompa
Eo traducenda eſt. *B*. quam rem agis, ſcelus? *S*. ego argentum cudo,
Quod tibi dem. *B*. dignam me putas, quam illudas? *S*. non eſt temere.
B. Etiam ne tecum hic res mihi eſt? *S*. minime: tuum tibi reddo.
B. Eatur. *S*. ſequere hac. heus Dromo. *D*. quis me volt? *S*. Syrus. *D*. quid eſt rei?
S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.
D. Quam ob rem? *S*. ne quaeras: efferant, quae ſecum huc attulerunt.
Sperabit ſumptum ſibi ſenex levatum eſſe harunc' abitu.
Nae ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id, quod ſcis, Dromo, ſi ſapies. *D*. mutum dices.

ACTUS IV. SCENA I.

CHREMES, SYRUS.

C. ITa me dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi, ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos ſibi ſumptus domi

Quo-

Quotidiano fieri, nec fieri modum:
Optabit rurſum, ut abeat ab ſe filius.
Syrum optume eccum. *S*. ceſſo hunc adoriri? *C*. Syre. *S*. hem!
C. Quid eſt? *S*. te mihi ipſum iam dudum optabam dari.
C. Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.
S. De illo, quod dudum dictum ac factum reddidi.
C. Bonan' fide? *S*. bona hercle. *C*. non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam; accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. At ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit.
C. Vah, gloriare eveniſſe ex ſententia?
S. Non hercle vero: verum dico. *C*. dic, quid eſt?
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, et ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. Probe. *S*. dic ſodes. *C*. nimium, inquam. *S*. immo ſi ſcias.
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciae.
Seſe ipſe dicit tuam vidiſſe filiam;
Eius ſibi complacitam formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc cupere uxorem. *C*. modo ne quae inventa eſt? *S*. eam:
Et quidem iubebit poſci. *C*. quam ob rem iſtuc, Syre?
Nam prorſum nihil intellego. *S*. vah, tardus es.
C. Fortaſſe. *S*. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque veſtem, qui: tenes ne? *C*. comparet?
S. Id ipſum. *C*. at ego illi nec do, nec deſpondeo.

S. Non? quam ob rem? *C.* quam ob rem, me rogas? homini.... *S.* ut lubet.
Non ego dicebam in perpetuum illam illi ut dares:
Verum ut ſimulares. *C.* non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtaec tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
S. Credebam. *C.* minime. *S.* ſcite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Eo coepi. *C.* credo. *S.* ceterum equidem iſtuc, Chreme,
Aequi bonique facio. *C.* atqui cum maxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.
S. Fiat: quaeratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
Num iuſſi? num illa oppignorare filiam
Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,
Dicunt: ius ſummum, ſaepe ſumma eſt malitia.
C. Haud faciam. *S.* immo aliis ſi licet, tibi non licet.
Omnes te in lauta eſſe et bene aucta re putant.
C. Quin egomet iam ad eam deferam. *S.* immo filium
Iube potius. *C.* quam ob rem? *S.* quia enim in eum ſuſpicio eſt
Translata amoris. *C.* quid tum? *S.* quia videbitur
Magis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt: abi: effer argentum. *C.* effero.

ACTUS IV. SCENA II.

CLITIPHO, SYRUS.

C. NUlla eſt tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam invitus facias. vel me haec deambulatio,
Quam non laborioſa, ad languorem dedit!
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miſer aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Ut te quidem omnes dii, deaeque, quantum eſt, Syre,
Cum tuo iſthoc invento, cumque incepto perduint:
Huiusmodi res ſemper comminiſcere,
Ubi me excarnifices. *S.* i tu hinc quo dignus es:
Quam paene tua me perdidit protervitas!
C. Vellem hercle factum: ita meritus. *S.* meritus? quo modo?
Nae me iſtuc ex te prius audiviſſe gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus iam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abiiſti, mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
S. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' ubi nunc ſit tibi
Tua Bacchis? *C.* apud nos. *S.* non. *C.* ubi ergo? *S.* apud Cliniam.
C. Perii! *S.* bono animo es: iam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. *C.* garris. unde? *S.* a tuo patre.
C. Ludis fortaſſe me. *S.* ipſa re experibere.
C. Nae ego fortunatus homo ſum! deamo te, Syre.
Sed pater egreditur. *S.* cave, quidquam admiratus fies,
Qua causa id fiat; obſecundato in loco.
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

AC-

ACTUS IV. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

Ch. Ubi Clitipho nunc? *S.* eccum me, inque. *Cl.* eccum hic tibi.
Ch. Quid rei esset, dixti huic? *S.* dixi pleraque omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. *S.* i: quid stas, lapis?
Quin accipis? *Cl.* cedo sane. *S.* sequere hac me ocius:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est illic, quod moremur diutius.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES.

MInas quidem iam decem habet a me filia,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alterae.
Porro haec talenta dotis apposcunt duo.
Quam multa iniusta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA V.

MENEDEMUS, CHREMES.

M. MUlto omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse, gnate, cum te intellego

Re-

Resipiscere. *C.* ut errat! *M.* te ipsum quaerebam, Chreme:
Serva, quod in te est, filium, et me, et familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? *M.* invenisti hodie filiam.
C. Quid tum? *M.* hanc sibi uxorem dari volt Clinia.
C. Quaeso, quid hominis es? *M.* quid? *C.* iamne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Ut ea via abs te argentum auferretur? *M.* scio.
C. Ea res nunc agitur ipsa. *M.* quid narras, Chreme?
Immo haec quidem, quae apud me est, Clitiphonis est
Amica, ita aiunt. *C.* et tu credis? *M.* omnia.
C. Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum desponderis,
Des qui aurum, ac vestem, et alia, quae opus sunt, comparet.
M. Id est profecto: id amicae datur. *C.* scilicet,
Daturum! *M.* vah, frustra sum igitur gavisus miser.
Quidvis tamen iam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat me sensisse, atque aegre ferat?
C. Aegre? nimium illi, Menedeme, indulges. *M.* sine:
Inceptum est: perfice hoc mi perpetuo, Chreme.
C. Dic convenisse, egisse te de nuptiis.
M. Dicam. quid deinde? *C.* me facturum esse omnia:
Generum placere: postremo etiam, si voles,
Desponsam quoque esse dicito. *M.* hem, istuc volueram.
C. Tanto ocius te ut poscat, et tu id, quod cupis,
Quam ocissime ut des. *M.* cupio. *C.* nae tu propediem,
Ut istam rem video, istius obsaturabere.

Sed;

Sed, haec uti ſunt, cautim, et paulatim dabis,
Si ſapies. *M.* faciam. *C.* abi intro: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. *M.* ſane volo.
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS, CHREMES.

M. EGo, me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio:
Sed hic adiutor meus, et monitor, et praemonſtrator Chremes
Hoc mihi praeſtat. in me quidvis harum rerum convenit,
Quae ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus.
In illum nihil poteſt: nam exſuperat eius ſtultitia haec omnia.
C. Ohe, iam deſine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inventam gnatam, niſi illos ex tuo ingenio iudicas,
Ut nil credas intellegere, niſi idem dictum eſt centies.
Sed interim quid illic gnatus ceſſat cum Syro?
M. Quos ais homines, Chreme, ceſſare? *C.* hem! Menedeme, advenis?
Dic mihi, Cliniae, quae dixi, nuntiaſtin'? *M.* omnia.
C. Quid ait? *M.* gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
C. Ha, ha, he. *M.* quid riſiſti? *C.* ſervi venere in mentem Syri.

Cal-

Calliditates. *M.* itane? *C.* voltus quoque hominum ſingit ſcelus.
M. Gnatus quod ſe aſſimulat laetum, id dicis? *C.* id. *M.* idem iſtuc mihi
Venit in mentem. *C.* veterator. *M.* magi', ſi magi' noris, putes,
Ita rem eſſe. *C.* ain' tu? *M.* quin tu auſculta. *C.* mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris: nam ubi deſponſam nuntiaſti filio,
Continuo iniecisse verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſae veſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum ut dares.
M. Non. *C.* quid non? *M.* non, inquam. *C.* neque ipſe gnatus? *M.* nil prorſus, Chreme.
Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerentur nuptiae.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? *M.* nihil.
C. Quamobrem, neſcio. *M.* equidem te miror, qui alia tam plane ſcias.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mire finxit filium,
Ut ne paululum quidem ſuboleat, eſſe amicam hanc Cliniae.
C. Quid ais? *M.* mitto iam oſculari, atque amplexari: id nil puto.
C. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? *M.* vah! *C.* quid eſt? *M.* audi modo:
Eſt mihi in ultimis conclave aedibus quoddam retro:
Huc eſt intro latus lectus; veſtimentis ſtratus eſt.
C. Quid, poſtquam hoc eſt factum. *M.* dictum factum, huc abiit Clitipho.
C. Solus? *M.* ſolus. *C.* timeo. *M.* Bacchis conſecuta eſt illico.
C. Sola? *M.* ſola. *C.* perii! *M.* ubi abiere intro, operuere oſtium. *C.* hem!

Cli-

Clinia haec fieri videbat? *M.* quid ni? una mecum ſimul.
C. Filii eſt amica Bacchis, Menedeme: occidi!
M. Quamobrem? *C.* decem dierum vix mi eſt familia.
M. Quid? iſtuc times, quod operam amico ille dat ſuo?
C. Immo quod amicae. *M.* ſi dat. *C.* an dubium id tibi eſt?
Quemquamne animo tam comi eſſe, et leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? *M.* ha, ha, he.
Quidni? quo verba facilius dentur mihi.
C. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis? quae vidi! vae miſero mihi!
At nae illud haud inultum, ſi vivo, ferent:
Nam iam.... *M.* non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? *C.* prae iracundia,
Menedeme, non ſum apud me. *M.* tene iſtuc loqui?
Nonne id flagitium eſt? te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
C. Quid faciam? *M.* id, quod me feciſſe aiebas parum,
Fac, te patrem eſſe ſentiat: fac, ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, et poſcere,
Ne quam aliam quaerat copiam, ac te deſerat.
C. Immo abeat multo malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus,
Menedeme, mihi illaec vere ad raſtros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caves?
Difficilem oſtendes te eſſe, et ignoſces tamen

Poſt;

Poſt; et id ingratum. *C.* ah! neſcis, quam doleam. *M.* ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod mavis. *C.* immo et gener, et affines placent.
M. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? *C.* dotis? *M.* ita dico. *C.* ah! *M.* Chreme,
Ne quid vereare, ſi minu': nil nos dos movet.
C. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis:
Sed ita dictu opu' eſt: ſi me vis ſalvom eſſe, et rem, et filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. *M.* quam rem agis?
C. Id mirari te ſimulato, et illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. *M.* quin ego vero, quam ob rem id facias, neſcio.
C. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria et laſcivia
Diffluit, retundam, et redigam, ut, quo ſe vortat, neſciat.
M. Quid agis? *C.* mitte, ſine me in hac re gerere mihi morem. *M.* ſino:
Itane vis? *C.* ita. *M.* fiat. *C.* ac iam, uxorem ut arceſſat, paret.
Hic ita, ut liberos eſt aequom, dictis confutabitur.
Sed Syrum... *M.* quid eum? *C.* ego nae ſi vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo ac delectamento putat.
Non (ita me dii ament) auderet facere haec viduae mulieri,
Quae in me fecit....

AC-

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES, SYRUS.

Cl. ITane tandem quaeſo eſt, Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me eiecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt. *M.* ſcio tibi eſſe hoc gravius multo, ac durius,
Cui fit. verum ego haud minus aegre patior id, qui neſcio;
Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo.
Cl. Hic patrem eſſe, aiebas? *M.* eccum.

ACTUS V. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

Ch. QUid me incuſas, Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi proſpexi, et ſtultitiae tuae,
Ubi te vidi eſſe animo omiſſo, et ſuavia in praeſentia
Quae eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut haec poſſes perdere.
Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos tibi qui erant, eis commiſi, et credidi.
Ibi tuae ſtultitiae ſemper erit praeſidium, Clitipho,
Vic-

Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes. *Cl.* hei mihi!
Ch. Satius eſt, quam te ipſo herede haec poſſidere Bacchidem.
S. Diſperii: ſceleſtus quantas turbas concivi inſciens?
Cl. Emori cupio. *Ch.* prius quaeſo diſce, quid ſit vivere.
Ubi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor.
S. Here licetne? *Ch.* loquere. *S.* at tuto. *Ch.* loquere. *S.* quae iſta eſt pravitas,
Quaeve amentia eſt, quod peccavi ego, id obeſſe huic? *Ch.* ilicet:
Ne te admiſce: nemo accuſat, Syre, te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. *S.* quid agis? *Ch.* nil ſucceuſeo,
Nec tibi, nec huic: nec vos eſt aequum, quod facio, mihi.

ACTUS V. SCENA IV.

SYRUS, CLITIPHO.

S. ABiit; vah! rogaſſe vellem. *Cl.* quid, Syre? *S.* unde mihi peterem cibum.
Ita nos alienavit. tibi iam eſſe ad ſororem intellego.
Cl. Adeon' rem rediiſſe, ut periculum etiam a fame mihi ſit, Syre?
S. Modo liceat vivere, eſt ſpes. *Cl.* quae? *S.* nos eſurituros ſatis.
Cl. Irrides in re tanta, neque me quidquam conſilio adiuvas.
S. Immo et ibi nunc ſum, et uſque id egi dudum, dum loquitur pater;

Et,

Et, quantum ego intelligere poſſum. *Cl.* quid? *S.* non aberit longius....
Cl. Quid id ergo? *S.* ſic eſt: non eſſe horum te arbitror. *Cl.* qui iſtuc, Syre?
Satin' ſanus es? *S.* ego dicam quod mi in mente eſt: tu diiudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quae propior eſſet te, indulgebant tibi, dabant: nunc, filia
Poſtquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſa, qua te expellerent.
Cl. Eſt veriſimile. *S.* an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
Cl. Non arbitror. *S.* nunc aliud ſpecta: matres omnes filiis
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. *Cl.* verum quid ergo nunc faciam, Syre?
S. Suſpicionem iſtanc ex illis quaere. rem profer palam.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cuius ſis. *Cl.* recte ſuades: faciam.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS.

SAt recte hoc mihi in
Mentem venit: nam quo adoleſcens maxume in ſpe ſollicitus erit,
Tanto facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio, an uxorem ducat. at Syro nil gratiae:

Quid

Quid hoc autem? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror non iuſſiſſe illico me arripi. ad Menedemum hinc pergam.
Eum precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA VI.

Sostrata, Chremes.

S. PRofecto, niſi caves, tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeo miror, quomodo
Tam ineptum quidquam tibi venire in mentem, mi vir, potuerit.
C. Pergin' mulier eſſe? nullamne ego rem unquam in vita mea
Volui, quin tu in ea mihi fueris advorſatrix, Soſtrata?
At ſi rogitem iam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem id facias? neſcias,
In qua re nunc tam confidenter reſtas, ſtulta. *S.* egone? ſcio.
C. Immo ſcis potius, quam quidem redeat ad integrum haec oratio.
S. Oh, iniquus es, qui me tacere de re tanta poſtules.
C. Non poſtulo: iam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.
S. Facies? *C.* verum. *S.* non vides, quantum mali ex ea re excites?
Subditum ſe ſuſpicatur. *C.* ſubditum? ain' tu? *S.* certe ſic erit,

Mi

Mi vir. *C*. confitere... *S*. au, obſecro, iſtuc noſtris inimicis ſiet.
Egon' confitear, meum non eſſe filium, qui ſit meus?
C. Quid metuis? ne non, cum velis, convincas eſſe illum tuum?
S. Quod filia eſt inventa? *C*. non, ſed, quod magi' credendum ſiet,
Id quod eſt conſimilis moribus,
Convinces facile ex te natum: nam tui ſimilis eſt probe;
Nam illi nihil vitii eſt relictum, quin id itidem ſit tibi:
Tum praeterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur: quam ſeverus! rem, cum videas, cenſeas.

ACTUS V. SCENA VII.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

Cl. SI unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus veſtra voluntate, obſecro,
Eius ut memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei;
Quod peto, et volo, parentes meos ut commonſtres mihi.
S. Obſecro, mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,
Alienum eſſe te. *Cl*. ſum. *S*. miſeram me! hoccine quaeſiſti, obſecro?
Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, ut ex me, atque ex hoc natus es:

Et

Et cave poſthac, ſi me amas, unquam iſtuc verbum ex te audiam.
Ch. At ego, ſi me metuis, mores cave in te eſſe iſtos ſentiam.
Cl. Quos? *Ch.* ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnoſus. crede, et noſtrum te eſſe credito.
Cl. Non ſunt haec parentis dicta. *Ch.* non, ſi ex capite ſis meo
Natus, item ut aiunt Minervam eſſe ex Iove, ea cauſa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
S. Di iſtaec. *Ch.* deos neſcio: ego, quod potero, enitar ſedulo.
Quaeris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quaeris, patri
Quomodo obſequare, et ſerves quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac praeſente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. *Cl.* eheu, quam ego nunc totus diſpliceo mihi!
Quam pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

ACTUS V. SCENA VIII.

MENEDEMUS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

M. ENimvero Chremes nimis graviter cruciat adoleſcentulum,

Nimisque inhumane. exeo ergo, ut pacem conciliem. optume
Ipsos video. *Ch.* ehem, Menedeme, cur non arcessi iubes
Filiam, et quod dotis dixi, firmas? *S.* mi vir, te obsecro,
Ne facias. *Cl.* pater, obsecro, ut mi ignoscas. *M.* da veniam, Chreme:
Sine te exorem. *Ch.* egon'? mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?
Non faciam. *M.* at nos non sinemus. *Cl.* si me vivom vis, pater,
Ignosce. *S.* age, Chremes mi. *M.* age quaeso, ne tam obfirma te, Chreme.
Ch. Quid istuc? video non licere, ut coeperam, hoc pertendere.
M. Facis ut te decet. *Ch.* ea lege hoc adeo faciam, si facit id,
Quod ego hunc aequom censeo. *Cl.* pater, omnia faciam: impera.
Ch. Uxorem ut ducas. *Cl.* pater. *Ch.* nihil audio. *M.* ad me recipio.
Faciet. *Ch.* nil etiam audio ipsum. *Cl.* perii! *S.* an dubitas, Clitipho?
Ch. Immo utrum vult? *M.* faciet omnia. *S.* haec, dum incipias, gravia sunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. *Cl.* faciam pater.
S. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratae nostri. *Cl.* rufamne illam virginem,
Caesiam, sparso ore, adunco naso? non possum, pater.
Ch. Eia, ut elegans est! credas animum ibi esse? *S.* aliam dabo.

Cl.

Cl. Immo quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,
Quam volo. *S.* nunc laudo te, gnate. *Cl.* Archonidi huius filiam.
S. Perplacet. *Cl.* pater, hoc nunc reſtat. *Ch.* quid? *Cl.* Syro ignoſcas volo,
Quae mea cauſa fecit. *Ch.* fiat. Vos valete, et plaudite.

PUBLII TERENTII

ADELPHI.

ACTA LUDIS FVNEBRIBUS L. AEMILII PAULLI, QUOS FECERE Q. FABIUS MAXIMUS, P. CORNELIUS AFRICANUS. EGERE L. ATITIUS PRAENESTINUS, MINUCIUS PROTHIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS SARRANIS. FACTA GRAECA MENANDRU. L. ANICIO M. CORNELIO COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
MICIO, senex.
DEMEA, senex.
SANNIO, leno.
AESCHINUS, adolescens.
SYRUS, servus.
CTESIPHO, adolescens.
SOSTRATA, matrona.
CANTHARA, nutrix.
PAMPHILA, filia Sostr.
GETA, servus.
HEGIO, senex.
DROMO, servus.

PERSONAE MUTAE.

PARMENO, servus.
PSALTRIA.

M. ANT. MURETI

ARGUMENTUM.

Micio, et Demea, duo dissimillimo fratres ingenio fuere: ille urbanam vitam secutus est; hic rusticam: ille caelebs vixit, hic uxorem duxit: ille ingenio lenissimo, hic asperrimo: ille mitis etiam in alienos; hic saevus etiam in suos: ille etiam in ira placidus; hic etiam citra iram ferox. Erant Demeae filii duo: ex quibus natu maiorem Aeschinum sibi adoptavit Micio, eumque secum in urbe liberalissime indulgentissimeque educavit; minorem Ctesiphonem ruri secum severe inprimis ac restricte habuit pater. Aeschinus multas meretrices, patre ad omnia conniyente, adamavit; multa convivia celebravit; quae denique iuventus fert, ea omnia non libere modo, sed etiam licenter exercuit, postremo usque eo progressus est: In virginem pauperculam quidem, sed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Sostrata vidua sancte secum et pudice, ut poterat, educabat, noctu temulentus cum incidisset, vim ei attulit, gravidamque fecit. venit postea ad matrem illius, veniam petens, pollicensque, se puellam uxorem ducturum. ea fide data, et ignotum est, et tacitum. Ctesipho, cum in urbem interdum ventitaret, ipse quoque cithariſtriae cuiusdam amore correptus est. totam eius rei famam, ne qua emanaret, ac perveniret ad Demeam, in sese Aeschinus transferebat. tandem, cum leno, puellae dominus, aut pecuniam sibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut se eam alii venditu-

rum minitaretur; adductus in summam desperationem Ctesipho iam de relinquenda patria cogitabat: cum Aeschinus, re intellecta, qui nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingressus est; et ipsum, et familiam contudit pugnis, puellamque per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur tota urbe rumor. venit Demea, Micionem obiurgat, inclamat, testatur Deos atque homines, quod dissolutus, quod intemperans, quod vinosus, quod scortator, quod nullius bonae rei Aeschinus foret, omnem in Micione uno haerere culpam. Diis gratias agere, quod ille saltim, quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans esset; rei studeret, et famae; illarum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam et fratris disciplinam. placat hominem, quantum in se est, Micio: iamque se ab eo expediverat, cum supervenit aliud, quod maiores etiam tumultus excitaret. Raptam ab Aeschino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphilae; quae quidem Pamphila ita erat ad pariendum vicina, ut iam e dolore laboraret. quid faceret misera? mutatum Aeschini animum, se vero, filiamque suam proditas per summam perfidiam, ac desertas putabat. Getam servulum, qui pauperem familiam solus, ut poterat, alebat, mittit ad Hegionem, puellae cognatum, iubetque ei rem, ut erat exponere. interea audierat Demea, suum quoque Ctesiphonem in raptione affuisse: iamque totus in fermento, ut aiunt, erat, cum ei Syrus, servus vaferrimus, mendaciolum adspergit? venisse quidem rure Ctesiphonem; sed venisse, obiurgatum Aeschinum, multa ei medio foro mala dixisse, deinde rediisse rus in praefecturam suam. lacrumare gaudia

De-

Demea, et gratulari sibi, quod unum saltim haberet, in quo exstaret paternae severitatis exemplum. dum rus redit, incidit in Hegionem, a quo de constuprata per vim ab Aeschino Pamphila intelligit. denuo commotus, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quaerit, obvium habuit mercenarium a villa, ex quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri. redit ad Syrum; a quo ei rursus novum mendacium, velut offa in os, ne latraret, obiicitur. quaerit, ubi fratrem reperire posset: id vero ita indicavit Syrus, ut infelix senex, dum illius verbis fidem habet: nequidquam omne oppidum perreptaverit. Interea Micio omnium ab Hegione certior factus, ipsemet ad mulieres profectus, iacentes iam et afflictas erexerat, labantes et dubias confirmaverat, tristitia ac moerore confectas recreaverat, pollicitus, se Aeschino Pamphilam uxorem daturum. venit Demea. clamor, iurgium, convicia. etiam eo praesente, servulus quidam Ctesiphonem per imprudentiam nominat: ille cum subito per vim in aedes irrupisset, quem iampridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantem cum amica, et suaviter potitantem deprehendit. Ibi vero tanta iracundia incitatus est, ut arderet. satis diu vociferatus cum esset, tandem placida et composita Micionis oratione eo perducitur, ut, deposita vetere saevitia, benignus, affabilis, lepidus esse meditetur. itaque ipso non permittente tantum, sed etiam iubente, puerpera domum traducitur; fiunt nuptiae; lenoni numeratur argentum; Micio ipse Sostratam ducit uxorem; Hegioni datur, unde vivat; Syrus una cum Phrygia uxore manumittitur. cum Micio, ceterique omnes, sed tamen praecipue

Micio, illam tantam, tam insperatam, tam subitam mutationem admiraretur; gravi et cordata oratione claudit fabulam Demea: si omnia profundere, si in omni libidine ac nequitia vivere, si totam rem helluationibus, scortationibus, largitionibus consumere libeat; nihilo id sua magis, aliquanto etiam minus, quo sibi minus aetatis supersit, quam aliorum interesse; sin corrigi se in loco, et modice coerceri atque admoneri velint, eum esse se, qui id praestare possit. permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

PUBLII TERENTII AFRI

ADELPHI.

PROLOGUS.

Postquam poeta sensit, scripturam suam
Ab iniquis observari, et adversarios
Rapere in peiorem partem, quam ácturi sumus:
Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci factum id oporteat.
Synapothnescontes Diphili comoedia est.
Eam *Commorientes* Plautus fecit fabulam.
In Graeca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos: verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam. pernoscite,
Furtumne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui praeteritus neglegentia est.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueque una scribere:
Quod illi maledictum vehemens esse existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam; cum illis placet,
Qui vobis universis et populo placent,
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usu' est sine superbia.
Dehinc ne exspectetis argumentum fabulae:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. facite, aequanimitas
Vestra poetae ad scribendum augeat industriam.

ACTUS I. SCENA I.

MICIO.

STorax! .... non rediit hac nocte a coena Aeschinus,
Neque servolorum quisquam, qui advorsum ierant.
Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam,
Aut ubi si cesses; evenire ea satius est,
Quae in te uxor dicit, et quae in animo cogitat
Irata, quam illa, quae parentes propitii.
Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, atque potare, atque animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, cum sibi sit male.
Ego, quia non rediit filius, quae cogito!
Quibu' nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut praefregerit
Aliquid. vah, quemquamne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi!
Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre. is adeo
Dissimili studio est iam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum: et, quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui. ille contra haec omnia:
Ruri agere semper vitam, parce ac duriter
Se habere uxorem duxit: nati filii
Duo. inde ego hunc maiorem adoptavi mihi:
Eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo.
In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
Do, praetermitto, non necesse habeo omnia

Pro

Pro meo iure agere: poſtremo, alii clanculum
Patres quae faciunt, quae fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſueſeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere inſueverit patrem, aut
Audebit: tanto magis audebit ceteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo, quam metu.
Haec fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me ſaepe clamans: quid agis, Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe eſt durus, praeter aequumque et bonum:
Et errat longe, mea quidem ſententia;
Qui imperium credat gravius eſſe aut ſtabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adiungitur.
Mea ſic eſt ratio, et ſic animum induco meum:
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cavet;
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit;
Studet par referre, praeſens abſenſque idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſueſacere filium,
Sua ſponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſt ne hic ipſus, de quo agebam? et certe is eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo iam, ut ſolet,
Iurgabit.

ACTUS I. SCENA II.

MICIO, DEMEA.

M. SAlvom te advenire, Demea,
Gaudemus. *D.* ehem opportune! te ipſum quaerito.
M. Quid triſtis es? *D.* rogas me, ubi nobis Aeſchinus
Siet, quid triſtis ego ſim? *M.* dixin' hoc fore?
Quid fecit? *D.* quid ille fecerit! quem neque pudet
Quidquam, nec metuit quenquam, neque legem putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quae antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignavit! *M.* quidnam id eſt?
D. Fores effregit, atque in aedes irruit
Alienas: ipſum dominum, atque familiam
Mulcavit uſque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat: clamant omnes, indigniſſume
Factum eſſe. hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere? in ore eſt omni populo. denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum huius ſimile factum. haec cum illi, Micio,
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi ſinis.
M. Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
D. Quorſum iſtuc? *M.* quia tu, Demea, haec male indicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scor-

Scortari, neque potare: non eſt: neque fores
Effringere. haec ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non ſivit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Iniurium eſt: nam ſi eſſet, unde id fieret,
Faceremus: et tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per aetatem licet,
Potius quam, ubi te exſpectatum eieciſſet foras,
Alieniore aetate poſt faceret tamen.
D. Pro Iupiter! tu homo adigis me ad inſaniam.
Non eſt flagitium, facere haec adoleſcentulum? *M*. ah,
Auſculta, ne me obtundas de hac re ſaepius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus. ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum:
Ubi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt diis gratia,
Quum eſt unde haec fiant: et adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. *D*. hei mihi!
Pater eſſe diſce ab illis, qui vere ſciunt.
M. Natura tu illi pater es, conſiliis ego.
D. Tun' conſulis quidquam? *M*. ah, ſi pergis, abiero.
D. Siccine agis? *M*. an ego toties de eadem re audiam?
D. Curae eſt mihi. *M*. et mihi curae eſt: verum, Demea,

Cu-

Curemus aequam uterque partem: tu alterum,
Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. *D.* ah! Micio.
M. Mihi ſic videtur. *D.* quid iſtic? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat; nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum ullum poſthac. *M.* rurſum, Demea,
Iraſcere? *D.* an non credis? repeton' quem dedi?
Aegre eſt: alienus non ſum. ſi obſto: hem! deſino.
Unum vis curem: curo: et eſt diis gratia,
Quom ita, ut volo, eſt. iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum gravius quidquam dicere.

ACTUS I. SCENA III.

MICIO.

NEc nil, neque omnia haec ſunt, quae dicit. tamen,
Nonnil moleſta haec ſunt mihi; ſed oſtendere,
Me aegre pati, illi nolui. nam ita eſt homo:
Cum placo, advorſor ſedulo, et deterreo;
Tamen vix humane patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiae;
Inſaniam profecto cum illo. etſi Aeſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? poſtremo nuper (credo iam omnium
Taedebat,) dixit, velle uxorem ducere.
Sperabam, iam deferviſſe adoleſcentiam:

Gau-

Gaudebam. ecce autem de integro: nisi quidquid est,
Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO, AESCHINUS,

PSALTRIA, PARMENO servus, personae mutae.

OBsecro, populares, ferte misero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. *Ae.* otiose nunc iam illico hic consiste:
Quid respectas? nihil pericli est. nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. *S.* ego istam invitis omnibus.
Ae. Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet.
S. Aeschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
Leno ego sum. *Ae.* scio. *S.* at ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, hanc iniuriam mihi nolle
Factam esse: huius non faciam. crede hoc, ego meum ius persequar:
Neque tu verbis solves unquam, quod re mihi malefeceris.
Novi ego vestra haec: nollem factum: iusiurandum dabitur, te esse
Indignum iniuria hac; indignis cum egomet sim acceptus modis.
Ae. Abi prae strenue, ac fores aperi. *S.* ceterum hoc nihil facis.

Ae.

Ae. I intro nunc iam tu. *S.* at enim non ſinam. *Ae.* accede illuc Parmeno;
Nimium iſtoc abiſti: hic propter hunc aſſiſte. hem, ſic volo.
Cave nunc iam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos,
Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo in mala haereat.
S. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. *Ae.* hem! ſerva. omitte mulierem.
S. O facinu' miſerum! *Ae.* geminabit, niſi caves. *S.* hei miſeriam!
Ae. Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen.
I nunc iam.

ACTUS II. SCENA II.

SANNIO, AESCHINUS.

S. QUid hoc rei eſt! regnum ne, Aeſchine, hic tu poſſides?
Ae. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.
S. Quid tibi rei mecum eſt? *Ae.* nihil. *S.* quid? noſtin' qui ſim? *Ae.* non deſidero.
S. Tetigin' tui quidquam? *Ae.* ſi attigiſſes, ferres infortunium.
S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Reſponde. *Ae.* ante aedes non feciſſe erit melius, heic convicium:
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, iam intro abripiere, atque ibi
Uſque ad necem operiere loris. *S.* loris liber? *Ae.* ſic erit.

S. O

S. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt eſſe aequam omnibus?
Ae. Si ſatis iam debacchatus es, leno, audi, ſi vis, nunc iam.
S. Egon' debacchatu' ſum autem, an tu in me? *Ae.* mitte iſta, atque ad rem redi.
S. Quam rem? quo redeam? *Ae.* iamne me vis dicere, quod ad te attinet?
S. Cupio, aequi modo aliquid. *Ae.* vah! leno iniqua me non volt loqui.
S. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,
Periurus, peſtis: tamen tibi a me nulla eſt orta iniuria.
Ae. Nam hercle etiam hoc reſtat. *S.* illuc quaeſo redi, quo coepiſti, Aeſchine.
Ae. Minis viginti tu illam emiſti, quae res tibi vortat male:
Argenti tantum dabitur. *S.* quid, ſi ego illam nolo vendere,
Coges me? *Ae.* minume. *S.* namque id metui. *Ae.* neque vendundam cenſeo,
Quae libera eſt: nam ego liberali illam aſſero cauſa manu.
Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno.

ACTUS II. SCENA III.

SANNIO.

PRo ſupreme Iuppiter!
Minime miror, qui inſanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:

Ho-

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta haec tantidem emptam postulat sibi tradier.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum ius postulat.
Age iam cupio, si modo argentum reddat. sed ego hoc hariolor;
Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico,
Vendidisse me: de argento somnium: mox: *cras redi.*
Id quoque possum ferre, si modo reddat: quanquam iniurium est.
Verum cogito id quod res est; quando eum quaestum occeperis,
Accipiunda et mussitanda iniuria adolescentium est.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes puto.

ACTUS II. SCENA IV.

SYRUS, SANNIO.

Sy. TAce, egomet conveniam ipsum: cupide accipiat iam faxo, atque etiam
Bene dicat secum esse actum. quid istuc, Sannio, est, quod te audio
Nescio quid concertasse cum hero? *Sa.* nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam haec hodie inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.
Sy. Tua culpa. *Sa.* quid facerem? *Sy.* adolescenti morem gestum oportuit.

Sa.

Sa. Qui potui melius, qui hodie uſque os praebui? *Sy.* age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maxumum interdum eſt lucrum. *Sa.* hui.
Sy. Metuiſti, ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime,
Ne non tibi iſtuc foeneraret. *Sa.* ego ſpem pretio non emo.
Sy. Nunquam rem facies: abi, neſcis ineſcare homines, Sannio.
Sa. Credo iſtuc melius eſſe: verum ego nunquam adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potius in praeſentia.
Sy. Age, novi tuum animum: quaſi iam uſquam tibi ſint viginti minae,
Dum huic obſequare. praeterea autem te aiunt proficiſci Cyprum. *Sa.* hem!
Sy. Coemiſſe hinc, quae illuc veheres, multa: navem conductam. hoc ſcio,
Animus tibi pendet. ubi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nuſquam pedem. perii hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. *Sy.* timet:
Inieci ſcrupulum homini. *Sa.* o ſcelera! illud vide,
Ut in ipſo articulo oppreſſit. emptae mulieres
Complures, et item hinc alia, quae porto Cyprum.
Niſi eo ad mercatum venio, damnum maxumum eſt.
Nunc ſi hoc omitto, ac tum agam, ubi illinc rediero;
Nihil eſt: refrixerit res; *nunc demum venis?*

Cur

Cur paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
Quam aut hic manere tam diu, aut tum perſequi.
Sy. Iamne enumeraſti id, quod ad te rediturum putes?
Sa. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Aeſchinum?
Per oppreſſionem ut hanc mi eripere poſtulet?
Sy. Labaſcit. unum hoc habeo: vide ſi ſatis placet:
Potius, quam venias in periclum, Sannio,
Serves ne, an perdas totum, dividuum face.
Minas decem corradet alicunde. *Sa.* hei mihi,
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.
Praeterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper deſrudet? nuſquam abeo. *Sy.* ut lubet.
Numquid vis, quin abeam? *Sa.* immo hercle hoc quaeſo, Syre,
Ut ut haec ſunt facta, potius, quam lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltim quanti empta eſt. Syre,
Scio te non uſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, et gratum. *Sy.* ſedulo
Faciam. ſed Cteſiphonem video. laetus eſt
De amica. *Sa.* quid, quod te oro? *Sy.* paulisper mane.

ACTUS II. SCENA V.

CTESIPHO, SYRUS, SANNIO.

C. ABs quivis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas:

Ve-

Verum enimvero id demum iuvat, ſi, quem aequom eſt facere, is bene facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem! ſatis certo ſcio:
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua:
Itaque unam hanc rem me habere praeter alios praecipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magi' principem.
S. O Cteſipho! *C.* o Syre! Aeſchinus ubi eſt? *S.* ellum, te exſpectat domi. *C.* hem!
S. Quid eſt? *C.* quid ſit! illius opera nunc vivo. *S.* o feſtivum caput!
C. Qui omnia ſibi poſt putavit eſſe prae meo uno commodo;
Maledicta, famam, meum laborem, et peccatum in ſeſe tranſtulit.
S. Nil pote ſupra. *C.* ſed quiſnam foras exit? *S.* mane, ipſe exit foras.

ACTUS II. SCENA VI.

AESCHINUS, SANNIO, CTESIPHO, SYRUS.

Ae. UBi ille eſt ſacrilegus? *Sa.* me quaerit. num quidnam effert? occidi:
Nil video. *Ae.* ehem, opportune: te ipſum quaero; quid fit, Cteſipho?
In tuto eſt omnis res: omitte vero triſtitiam tuam.
C. Ego vero illam omitto, qui te quidem fratrem habeam. o mi Aeſchine!
O mi germane! ah vereor coram in os te laudare amplius,

Ne id assentandi magis, quam quod habeam gratum, facere existumes.
Ae. Age, inepte, quasi nunc norimus nos inter nos, Ctesipho.
Hoc mihi dolet, nos paene sero scisse, et paene in eum locum
Redisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
C. Pudebat. *Ae.* ah, stultitia est istaec, non pudor. tam ob parvolam
Rem paene e patria! turpe dictu. deos quaeso, ut istaec prohibeant.
C. Peccavi. *Ae.* quid ait tandem nobis Sannio? *Sy.* iam mitis est.
Ae. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam, Ctesipho.
Sa. Syre, insta. *Sy.* eamus; namque hic properat in Cyprum. *Sa.* ne tam quidem:
Quamvis etiam maneo otiosus hic. *Sy.* reddetur; ne time.
Sa. At ut omne reddat. *Sy.* omne reddet; tace modo, ac sequere hac. *Sa.* sequor.
C. Heus, heus, Syre. *Sy.* hem, quid est? *C.* obsecro hercle te, hominem istum impurissimum
Quam primum absolvitote: ne, si magis irritatus fiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.
Sy. Non fiet: bono animo es. tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos iube sterni nobis, et parari cetera
Ego iam transacta re convortam me domum cum obsonio.
C. Ita quaeso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

AC-

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. OBſecro te, mea nutrix, quid nunc fiet? *C.* quid fiat rogas?
Recte aedepol ſpero. *S.* modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.
S. Miſeram me, neminem habeo, ſolae ſumus: Geta autem hic non adeſt;
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui arceſſat Aeſchinum.
C. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. *S.* ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.
C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum eſt, hera:
Oblatum quando vitium eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,
Talem, tali ingenio, atque animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol eſt, ut dicis. ſalvus nobis, deos quaeſo, ut ſiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. NUnc illud eſt, quod, ſi omnia omnes ſua conſilia conferant,

Atque huic malo salutem quaerant, auxili nihil afferant,
Quod mihique, heraeque, filiaeque herili est. vae misero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest:
Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia.
Hoccine seclum? o scelera! o genera sacrilega! o hominem impium!
S. Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum et properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque iusiurandum, neque illiu' misericordia
Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope,
Cui miserae indigne per vim vitium obtulerat. S. non intellego
Satis, quae loquatur. C. propius, obsecro, accedamus, Sostrata. G. ah,
Me miserum, vix sum compos animi; ita ardeo iracundia.
Nihil est, quod malim, quam illam totam familiam dari mi obviam,
Ut ego iram hanc in eos evomam omnem, dum aegritudo haec est recens.
Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.
Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, et capite pronum in terram statuerem,
Ut cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi eriperem oculos; post haec praecipitem darem:

Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et proſternerem.
Sed ceſſo heram hoc malo impertiri propere? *S.* revocemus. Geta!
G. Hem, quiſquis es, ſine me. *S.* ego ſum Soſtrata. *G.* ubi es? te ipſam quaerito:
Te exſpecto: oppido opportune te obtuliſti mi obviam,
Hera. *S.* quid eſt? quid trepidas? *G.* hei mihi! *S.* quid feſtinas, mi Geta?
Animam recipe. *G.* prorſus... *S.* quid iſtuc prorſus ergo eſt? *G.* periimus:
Actum eſt. *S.* eloquere ergo, obſecro te, quid ſit. *G.* iam... *S.* quid iam, Geta?
G. Aeſchinus... *S.* quid is ergo? *G.* alienus eſt ab noſtra familia. *S.* hei mihi,
Perii, quare? *G.* amare occepit aliam. *S.* vae miſerae mihi!
G. Neque id occulte fert: a lenone ipſus eripuit palam.
S. Satin' hoc certum eſt? *G.* certum. hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata. *S.* ah,
Ah! me miſeram. quid credas iam? aut cui credas? noſtrum ne Aeſchinum,
Noſtram vitam omnium, in quo noſtrae ſpes opesque omnes ſitae
Erant? qui ſine hac iurabat ſe unum nunquam victurum diem;
Qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum dicebat patris;
Ita obſecraturum, ut liceret, hanc ſe uxorem ducere?
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus eſt, porro conſule.
Patiamur ne, an narremus cupiam? *C.* au, mi homo, ſanu'ne es?

Proferendum hoc tibi videtur esse usquam? *G.* mihi quidem non placet.
Iam primum, illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat:
Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit, sat scio:
Tua fama, et gnatae vita in dubium veniet: tum si maxume
Fateatur, cum amet aliam, non est utile, hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito est opus. *S.* ah, minime gentium:
Non faciam. *G.* quid ages? *S.* proferam. *G.* hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.
S. Peiore res loco non potis est esse, quam in quo nunc sita est.
Primum indotata est: tum praeterea, quae secunda ei dos erat,
Periit; pro virgine dari nuptum non potest: hoc reliquum est;
Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat:
Postremo, quando ego conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul,
Neque pretium, neque rem ullam intercesse illa aut me indignam, Geta,
Experiar. *G.* quid istic? accedo, ut melius dicas. *S.* tu, quantum potes,
Abi; atque Hegioni cognato eius rem enarrato omnem ordine:
Nam is nostro Simulo fuit summus, et nos coluit maxume.
G. Nam hercle alius nemo respicit nos. *S.* propera tu, mea Canthara;
Curre, obstetricem arcesse, ut, cum opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA.

DIsperii: Ctesiphonem audivi filium
Una fuisse in raptione cum Aeschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiem adducere.
Ubi ego illum quaeram? credo abductum in ganeum
Aliquo. persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo iam, ubi siet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quaeritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam id me velle...

ACTUS III. SCENA IV.

SYRUS, DEMEA.

S. OMnem rem modo seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine:
Nil quidquam vidi laetius. *D.* pro Iuppiter,
Hominis stultitiam. *S.* collaudavit filium:
Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.
D. Disrumpor. *S.* argentum adnumeravit illico:
Dedit praeterea in sumptum dimidium minae:
Id distributum sane est ex sententia. *D.* hem,
Huic mandes, si quid recte curatum velis.
S. Ehem Demea, haud aspexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? vostram nequeo mirari satis

Rationem. *S.* eſt hercle inepta, ne dicam dolo,
Atque abſurda. piſces ceteros purga, Dromo:
Congrum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Tantiſper: ubi ego rediero, exoſſabitur:
Prius nolo. *D.* haeccine flagitia? *S.* mihi quidem non placent:
Et clamo saepe. ſalſamenta haec, Stephanio,
Fac macerentur pulchre. *D.* di voſtram fidem!
Utrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? vae miſero mihi;
Videre videor iam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. *S.* o Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt
Videre, ſed etiam illa, quae futura ſunt,
Proſpicere. *D.* quid? iſtaec iam penes vos pſaltria eſt?
S. Ellam intus. *D.* eho, an domi eſt habiturus? *S.* credo, ut eſt
Dementia. *D.* haeccine fieri? *S.* inepta lenitas
Patris, et facilitas prava. *D.* fratris me quidem
Pudet, pigetque. *S.* nimium inter vos, Demea, ac
Non, quia ades praeſens, dico, hoc pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nil niſi ſapientia es;
Ille ſomnium. ſineres vero tu illum tuum
Facere haec? *D.* ſinerem illum? aut non ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem, quam ille quidquam coeperit?
S. Vigilantiam tuam tu mihi? *D.* ſic ſit modo
Ut nunc eſt, quaeſo. *S.* ut quiſque ſuum volt eſſe, ita eſt.
D. Quid? eum vidiſtin' hodie? *S.* tuumne filium?
(Abigam hunc rus) iam dudum aliquid ruri agere arbitror.
D. Satin' ſcis ibi eſſe? *S.* oh, quem egomet produxi. *D.* optume eſt.

Metui, ne haereret hic. S. atque iratum admodum.
D. Quid autem? *S.* adortus iurgio eſt fratrem apud forum
De pſaltria hac. *D.* ain' vero? *S.* vah, nil reticuit:
Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviſo, coepit clamare: *o Aeſchine,*
Haeccine flagitia facere te? haec te admittere
Indigna genere noſtro? *D.* oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
D. Salvos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorum ſuum. *S.* hui.
D. Syre, praeceptorum plenus iſtorum ille. *S.* phy,
Domi habuit, unde diſceret. *D.* fit ſedulo:
Nihil praetermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tamquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. *S.* recte ſane. *D. hoc fugito.* *S.* callide.
D. Hoc laudi eſt. *S.* iſtaec res eſt. *D. hoc vitio datur.*
S. Probiſſume. *D.* porro autem... *S.* non hercle otium eſt
Nunc mi auſcultandi: piſces ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt.
Nam id nobis tam flagitium eſt, quam illa, o Demea,
Non facere vobis, quae modo dixti: et quod queo,
Conſervis ad eundem iſtunc praecipio modum:
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum;
Illud recte, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quae poſſum pro mea ſapientia:

Postremo, tamquam in speculum, in patinas, Demea,
Inspicere iubeo, et moneo, quid facto usus sit.
Inepta haec esse, nos quae facimus: sentio:
Verum quid facias? ut homo est, ita morem geras.
Numquid vis? *D.* mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc ibis? *D.* recte. *S.* nam quid tu hic agas,
Ubi, si quid bene praecipias, nemo obtemperet?
D. Ego vero hinc abeo, quando is, quam ob rem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est, quem video procul? estne Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle, vah!
Homo amicus nobis iam inde a puero. di boni,
Nae illiusmodi iam magna nobis civium
Penuria est. homo antiqua virtute ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo! ubi etiam huius generis reliquias
Restare video, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem, et conloquar.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

H. PRo di immortales, facinus indignum, Geta,
Quod narras! *G.* sic est factum. *H.* ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum? o Aeschine!
Pol haud paternum istuc dedisti. *D.* videlicet
De psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alie-

Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi!
Utinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret haec!
H. Niſi facient, quae illos aequom eſt, haud ſic auferent.
G. In te ſpes omnis, Hegio, nobis ſita eſt.
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu pater:
Ille tibi moriens nos commendavit ſenex.
Si deſeris tu, periimus. *H.* cave dixeris:
Nec faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.
D. Adibo. ſalvere Hegionem plurimum
Iubeo. *H.* oh, te quaerebam ipſum: ſalve, Demea.
D. Quid autem? *H.* maior filius tuus Aeſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium eſt viri.
D. Quid iſtuc eſt? *H.* noſtrum amicum noras Simulum, atque
Aequalem? *D.* quidni? *H.* filiam eius virginem
Vitiavit. *D.* hem! *H.* mane; nondum audiſti, Demea,
Quod eſt graviſſimum. *D.* an quid eſt etiam amplius?
H. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt.
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia.
Humanum eſt. ubi ſcit factum, ad matrem virginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, iurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. virgo ex eo
Compreſſu gravida facta eſt: menſis decimus eſt.
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi diis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deſerat.
D. Pro certon' tu iſtaec dicis? *H.* mater virginis

In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Praeterea, ut captus eſt ſervorum, non malus,
Neque iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat. hunc abduce, vinci, quaere rem.
G. Immo hercle extorque, niſi ita factum eſt, Demea:
Poſtremo non negabit: coram ipſum cedo.
D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam,
Scio. *P.* miſeram me! differor doloribus.
Iuno Lucina, fer opem: ſerva me, obſecro. *H.* hem!
Numnam illa quaeſo parturit? *G.* certe, Hegio. *H.* hem!
Illaec fidem nunc voſtram implorat, Demea:
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Haec primum ut fiant, deos quaeſo, ut vobis decet.
Sin aliter animus veſter eſt, ego, Demea,
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una a pueris parvolis
Sumus educti: una ſemper militiae et domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar: denique
Animam relinquam potius, quam illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? *D.* fratrem conveniam, Hegio.
H. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillume agitis, quam eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tam maxume vos aequo animo aequa noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
D. Redito: fient, quae fieri aequom eſt, omnia.
H. Decet te facere. Geta, duc me intro ad Soſtratam.

D.

D. Non me indicente haec fiunt: utinam hoc sit modo
Defunctum: verum nimia illaec licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, ut in eum haec evomam.

ACTUS III. SCENA VI.

HEGIO.

BOno animo fac sis, Sostrata, et istam, quod potes,
Fac consolere. ego Micionem, si apud forum est,
Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordine.
Si est, facturus ut sit officium suum,
Faciat: sin aliter de hac re est eius sententia,
Respondeat mi, ut, quid agam, quam primum sciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRUS.

C. AIn' patrem hinc abiisse rus? *S*. iam dudum. *C*. dic sodes. *S*. apud
Villam est. nunc cum maxume operis aliquid facere credo. *C*. utinam quidem!
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat surgere.
S. Ita fiat (et istoc, si quid potis est, rectius). *C*. ita! nam hunc diem

Miſere nimis, ut coepi, cupio perpetuum in laetitia degere:
Et illud rus nulla alia cauſſa tam male odi, niſi quia
Prope eſt: quod ſi abeſſet longius, prius
Nox oppreſſiſſet illic, quam huc revortier poſſet iterum.
Nunc, ubi me illic non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? *S.* nihilne in mentem? *C.* numquam quidquam. *S.* tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? *C.* ſunt. quid poſtea?
S. Hiſce opera ut data ſit. *C.* quae non data ſit? non poteſt fieri. *S.* poteſt.
C. Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſae quid dicam, Syre?
S. Vah! quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.
Cum fervit maxume, tam placidum, quam ovem, reddo. *C.* quo modo?
S. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. *C.* meas? *S.* tuas. homini illico lacrumae cadunt,
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. *C.* quidnam eſt? *S.* lupus in fabula.
C. Pater ne? *S.* is ipſus. *C.* Syre, quid agimus? *S.* fuge modo intro: ego videro.
C. Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? *S.* potin' ut deſinas?

ACTUS IV. SCENA II.

Demea, Ctesipho, Syrus.

D. NAe ego ſum infelix! primum fratrem nusquam invenio gentium:
Praeterea autem, dum illum quaero, a villa mercenarium
Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec, quid agam, ſcio.
C. Syre. *S.* quid eſt? *C.* men' quaerit? *S.* verum. *C.* perii. *S.* quin tu animo bono es.
D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuntio: aegre ſolus, ſi quid fit, fero.
S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.
D. Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. *C.* Syre
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. *S.* etiam taces?
Ego cavebo. *C.* nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi.
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutiſſimum eſt.
S. Age, tamen ego hunc amovebo. *D.* ſed eccum ſceleratum Syrum.

ACTUS IV. SCENA III.

SYRUS, DEMEA.

S. NOn hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini. quae haec eſt miſeria?
D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? eſt frater domi?
S. Quid, malum! *bone vir*, mihi narras? equidem perii. *D.* quid tibi eſt?
S. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum, et iſtam pſaltriam
Uſque occidit. *D.* hem, quid narras? *S.* hem, vide, ut diſcidit labrum.
D. Quamobrem? *S.* me impulſore hanc emptam eſſe ait. *D.* non tu eum rus hinc modo
Produxe aiebas? *S.* factum: verum venit poſt inſaniens:
Nihil pepercit. non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtavi meis?
D. Laudo, Cteſipho; patriſſas: abi, virum te iudico.
S. Laudas? nae ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter. *S.* perquam: quia miſeram mulierem, et me ſervolum,
Qui referire non audebam, vicit. hui, perfortiter!
D. Non potuit melius: idem, quod ego, ſenſit, te eſſe huic rei caput.
Sed eſtne frater intus? *S.* non eſt. *D.* ubi illum quaeram, cogito.

S. Scio ubi ſit, verum hodie nunquam monſtrabo. *D.* hem! quid ais? *S.* ita.
D. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. *S.* at nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum novi ubi ſit. *D.* dic ergo locum.
S. Noſtin' porticum apud macellum hac deorſum? *D.* quidni noverim?
S. Praeterito hac recta platea ſurſus: ubi eo veneris,
Clivus deorſum vorſus eſt: hac praecipitato. postea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
D. Quonam? *S.* illic, ubi etiam caprificus magna eſt. *D.* novi. *S.* hac pergito.
D. Id quidem angiportum non eſt pervium *S.* verum hercle; vah!
Cenſen' hominem me eſſe? erravi. in porticum rurſum redi:
Sane hac multo propius ibis, et minor eſt erratio.
Scin' Cratini huius ditis aedes? *D.* ſcio. *S.* ubi eas praeterieris,
Ad ſiniſtram hac recta platea; ubi ad Dianae veneris,
Ito ad dextram: prius, quam ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, et exadvorſum eſt fabrica: ibi eſt. *D.* quid ibi facit?
S. Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.
D. Ubi potetis vos? bene ſane. ſed ceſſo ad eum pergere?
S. I ſane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
Aeſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur;

Cte-

Cteſipho autem in amore eſt totus. ego iam proſpiciam mihi:
Nam iam adibo, atque unum quodque, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, et cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA IV.

MICIO, HEGIO.

M. EGo in hac re nil reperio, quam ob rem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum a nobis ortum eſt, corrigo:
Niſi ſi me in illo crediditi eſſe hominum numero, qui ita putant,
Sibi fieri iniuriam ultro, ſi, quam fecere ipſi, expoſtules:
Et ultro accuſant. id quia non eſt a me factum, agis ne gratias?
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quaeſo, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio,
Atque iſtaec eadem, quae mihi dixti, tute dicas mulieri,
Suſpicionem hanc propter fratrem eſſe, eius eſſe illam pſaltriam.
M. Si ita aequom cenſes, aut ita opus eſt facto, eamus. *H.* bene facis:
Nam et illi animum iam rellevabis, quae dolore, ac miſeria
Tabeſcit, et tu officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,

Ego-

Egomet narrabo quae mihi dixti. *M.* immo ego ibo. *H.* bene facis:
Omnes, quibus res ſunt minus ſecundae, magis ſunt neſcio quo modo
Suſpicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt laedier.
Quapropter te ipſum purgare ipſi coram, placabilius eſt.
M. Et recte, et verum dicis. *H.* ſequere me ergo hac intro. *M.* maxume.

ACTUS IV. SCENA V.

AESCHINUS.

Diſcrucior animi. hoccine de improviſo mali mihi obiici
Tantum, ut neque quid de me faciam, neque quid agam, certum ſiet?
Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit: pectore
Conſiſtere nihil conſili quidquam poteſt. Vah! quomodo
Me ex hac expediam turba tanta? tanta nunc ſuſpicio
De me incidit, neque ea immerito. Soſtrata credit, mihi
Me pſaltriam hanc emiſſe: id anus fecit indicium mihi.
Nam ut hinc forte ea ad obſtetricem miſſa erat, ubi eam vidi, illico
Accedo, rogito, Pamphila, quid agat: iam partus adſiet:

Eone

Eone obſtetricem arceſſat. illa exclamat, *abi, abi iam, Aeſchine.*
Satis diu ded[illegible] *ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.*
Hem, quid iſtuc obſecro, inquam, eſt? *valeas, habeas illam, quae placet.*
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulae illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam ne fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus
Uſquam efferri. iam mitto: fieri potis eſt, ut ne qua exeat.
Ipſum id metuo, ut credant: tot concurrunt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum.
Haec adeo mea culpa fateor fieri, non me hanc rem patri,
Ut erat geſta, indicaſſe: exoraſſem ut eam ducerem.
Ceſſatum eſt uſque adhuc: nunc porro, Aeſchine, expergiſcere:
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores:
Perii; horreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio miſer.
Heus, heus: Aeſchinus ego ſum; aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis, concedam huc.

ACTUS IV. SCENA VI.

MICIO, AESCHINUS.

M. ITa, uti dixi, Soſtrata,
Facite: ego Aeſchinum conveniam, ut, quomodo acta haec ſunt, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultavit? *Ae.* pater hercle eſt: perii! *M.* Aeſchine.
Ae. Quid huic hic negoti eſt? *M.* tune has pepuliſti fores? tacet.
Cur hunc aliquantiſper non ludo? melius eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? *Ae.* non equidem iſtas, quod ſciam.
M. Ita? nam mirabar, quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalva res eſt. *Ae.* dic ſodes, pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? *M.* nihil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum ſibi. *Ae.* quid? *M.* ego dicam tibi.
Habitant hic quaedam mulieres pauperculae:
Opinor has non noſſe te, et certo ſcio:
Neque enim diu huc commigrarunt. *Ae.* quid tum poſtea?
M. Virgo eſt cum matre. *Ae.* perge. *M.* haec virgo orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. *Ae.* perii. *M.* quid eſt?
Ae. Nil: recte: perge. *M.* is venit, ut ſecum avehat:

Nam

Nam habitat Mileti. *Ae.* hem! virginem ut secum avehat?
M. Sic est. *Ae.* Miletum usque, obsecro? *M.* ita. *Ae.* animo male est.
Quid ipsae? quid aiunt? *M.* quid illas censes; nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro,
Nescio quo, puerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum; non oportere huic dari.
Ae. Eho nonne haec iusta tibi videntur postea?
M. Non. *Ae.* obsecro, non? an illam hinc abducet, pater?
M. Quid ni illam abducat? *Ae.* factum a vobis duriter,
Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, inliberaliter.
M. Quam ob rem? *Ae.* rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui illi consuevit prior,
Qui infelix, haud scio an, illam misere nunc amat,
Cum hanc sibi videbit praesens praesentem eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.
M. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? *Ae.* an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, exspectantem? haec, mi pater,
Te dicere aequom fuit, et id defendere.
M. Ridiculum, advorsumne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? sed quid ista, Aeschine,
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?

Quid.

Quid lacrumas? *Ae.* pater, obſecro, auſculta. *M.* Aeſchine, audivi omnia.
Et ſcio: nam te amo: quo magi', quae agis, curae ſunt mihi.
Ae. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. *M.* credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te non ius fuerat tangere:
Iam id peccatum primum magnum; magnum, at humanum tamen:
Fecere alii ſaepe, item boni. at poſtquam id evenit, cedo,
Numquid circumſpexti? aut numquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret? qua fieret? ſi te mihi ipſum puduit dicere,
Qua reſciſcerem? haec dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti et te, et illam miſeram, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti haec tibi confecturos deos?
Et illam ſine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim ceterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem. *Ae.* hem! *M.* bono animo es, inquam. *Ae.* pater,
Obſecro, num ludis tu nunc me? *M.* ego te? quamobrem? *Ae.* neſcio:

Quia

Quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, eo vereor magis.
M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem arceſſas: abi.
Ae. Quid? iam uxorem? *M.* iam. *Ae.* iam? *M.* iam quantum poteſt. *Ae.* di me, pater,
Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc ego amo meos.
M. Quid? quam illam? *Ae.* aeque. *M.* perbenigne. *Ae.* quid? ille ubi eſt Mileſius?
M. Abiit, periit, navem aſcendit. ſed cur ceſſas? *Ae.* abi, pater:
Tu potius deos comprecare. nam tibi eos, certo ſcio,
Quo vir melior multo es, quam ego, obtemperaturos magis.
M. Ego eo intro, ut, quae opus ſunt, parentur: tu fac, ut dixi, ſi ſapis.
Ae. Quid hoc negoti? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater, aut ſodalis eſſet, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem!
Itaque adeo magnam mi iniicit ſua commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit: ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intro, ne morae meis nuptiis egomet ſiem.

ACTUS IV. SCENA VII.

D E M E A.

DEfeſſus ſum ambulando. ut, Syre, te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iuppiter.
Perreptavi uſque omne oppidum: ad portam, ad lacum;
Quo non? nec fabrica illic ulla erat, nec fratrem homo
Vidiſſe ſe aibat quiſquam. nunc vero domi
Certum obſidere eſt uſque, donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VIII.

M I C I O, D E M E A.

M. IBo, illis dicam, nullam eſſe in nobis moram.
D. Sed eccum ipſum! te iam dudum quaero, Micio.
M. Quidnam? *D.* fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. *M.* ecce autem. *D.* nova,
Capitalia. *M.* ohe, iam. *D.* ah, neſcis qui vir ſit. *M.* ſcio.
D. Ah ſtulte. tu de pſaltria me ſomnias
Agere. hoc peccatum in virginem eſt civem. *M.* ſcio.
D. Eho, ſcis, et patere? *M.* quid ni patiar? *D.* dic mihi,
Non clamas? non inſanis? *M.* non. malim quidem.
D. Puer natus eſt. *M.* dii bene vortant. *D.* virgo nihil habet.

M. Au-

M. Audivi. *D.* et ducenda indotata eſt? *M.* ſcilicet.
D. Quid nunc futurum eſt? *M.* id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. *D.* o Iuppiter,
Iſtoccine pacto oportet? *M.* quid faciam amplius?
D. Quid facias? ſi non ipſa re tibi iſtuc dolet,
Simulare certe eſt hominis. *M.* quin iam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiae:
Dempſi metum omnem; haec magis ſunt hominis. *D.* ceterum
Placet tibi factum, Micio? *M.* non, ſi queam
Mutare: nunc, cum non queo, aequo animo fero.
Ita vita eſt hominum, quaſi cum ludas teſſeris:
Si illud, quod maxume opus eſt iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
D. Corrector! nempe tua arte viginti minae,
Pro pſaltria periere: quae, quantum poteſt,
Aliquo abiicienda eſt; ſi non pretio, gratiis.
M. Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vendere.
D. Quid igitur facies? *M.* domi erit. *D.* pro divom fidem!
Meretrix et mater familias una in domo?
M. Cur non? *D.* ſanum te credis eſſe? *M.* equidem arbitror.
D. Ita me di ament, ut video ego tuam ineptiam:
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
M. Cur non? *D.* et nova nupta eadem haec diſcet? *M.* ſcilicet.
D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. *M.* probe.
D. Probe? *M.* et tu nobiſcum una, ſi opus ſit. *D.* hei mihi!
Non te haec pudent? *M.* iam vero omitte, Demea,

Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam: poſt huc redeo. *D.* o Iuppiter!
Hanccine vitam! hoſcine mores! hanc dementiam!
Uxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans. ipſa, ſi cupiat, Salus
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTUS IV. SCENA IX.

SYRUS, DEMEA.

S. AEdepol, Syriſce, te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum:
Abi. ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. *D.* illud ſis vide
Exemplum diſciplinae. *S.* ecce autem hic adeſt
Senex noſter. quid fit? quid tu es triſtis? *D.* oh, ſcelus!
S. Ohe iam! tu verba fundis hic, ſapientia?
D. Tu, ſi meus eſſes.... *S.* dis quidem eſſes, Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. *D.* exemplum omnibus
Curarem, ut eſſes. *S.* quamobrem? quid feci? *D.* rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti, ſcelus!
Quaſi re bene geſta. *S.* ſane nollem huc exitum.

ACTUS IV. SCENA X.

DROMO, SYRUS, DEMEA.

Dr. HEus, Syre, rogat te Cteſipho ut redeas. *S.* abi.
D. Quid Cteſiphonem hic narrat? *S.* nihil. *D.* eho, carnufex,
Eſt Cteſipho intus? *S.* non eſt. *D.* cur hic nominat?
S. Eſt alius quidam, paraſitaſter paululus:
Noſtin'? *D.* iam ſcibo. *S.* quid agis? quo abis? *D.* mitte me.
S. Noli, inquam. *D.* non manum abſtines, maſtigia?
An tibi iam mavis cerebrum diſpergam hic? *S.* abit.
Aedepol comiſſatorem haud ſane commodum,
Praeſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dum hae ſileſcunt turbae, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTUS V. SCENA I.

MICIO, DEMEA.

M. PArata a nobis ſunt, ut dixi, Soſtrata,
Ubi vis. quiſnam a me pepulit tam graviter fores?
D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?
O coelum, o terra, o maria Neptuni! *M.* hem tibi,

Re-

Refcivit omnem rem: id nunc clamat: ilicet,
Paratae lites: fuccurrendum eft. *D*. eccum! adeft
Communis corruptela noftrum liberum.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repreffi, redii: mitto maledicta omnia:
Rem ipfam putemus: dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo eft ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum? refponde. *M*. factum eft, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? num qui minus
Mihi idem ius aequom eft effe, quod mecum eft tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non aequom dicis... *D*. non? *M*. nam vetus verbum hoc quidem eft,
Communia effe amicorum inter fe omnia.
D. Facete! nunc demum iftaec nata oratio eft?
M. Aufculta paucis, nifi moleftum eft, Demea.
Principio, fi id te mordet, fumptum filii
Quem faciunt, quaefo hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tua,
Quod fatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidifti, fcilicet,
Ducturum: eandem illam rationem antiquam ini,
Conferva: quaere, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu iftam obtine:
Mea, quae praeter fpem evenere, utantur fine.
De fumma nil decedet: quod hinc acceflerit,
Id de lucro putato effe omne. haec fi voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, et tibi, et illis dempferis moleftiam.
D. Mitto rem: confuetudinem ipforum. *M*. mane:
Scio: iftuc ibam. multa in homine, Demea,

Signa inſunt, ex quis coniectura facile ſit,
Duo cum idem faciunt, ſaepe ut poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet;
Non quo diſſimilis res ſit, ſed quo is, qui facit:
Quae ego illis ineſſe video, ut confidam fore
Ita ut volumus. video ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare: ſcire eſt liberum
Ingenium atque animum: quovis illos tu die
Reducas. at enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. o noſter Demea,
Ad omnia alia aetate ſapimus rectius:
Solum unum hoc vitium ſenectus adfert hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt:
Quod illos ſat aetas acuet. *D.* ne nimium modo
Bonae tuae iſtae nos rationes, Micio,
Et tuus iſte animus aequus ſubvortant. *M.* tace,
Non fiet. mitte iam iſtaec: da te hodie mihi:
Exporge frontem. *D.* ſcilicet, ita tempus eſt,
Faciundum eſt: ceterum rus cras cum filio
Cum primo lucu. *M.* immo de nocte cenſeo:
Hodie modo hilarum te face. *D.* et iſtam pſaltriam
Una illuc mecum hinc abſtraham. *M.* pugnaveris.
Eo pacto prorſum illi alligaris filium.
Modo facito, ut illam ſerves. *D.* ego iſtuc videro:
Atque ibi favillae plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit ſaxo, et molendo: praeter haec,
Meridie ipſo faciam ut ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo eſt. *M.* placet.
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem filium
Tum etiam, ſi nolit, cogam, ut cum illa una cubet.

D. Derides? fortunatus, qui isto animo sies:
Ego sentio. *M.* ah, pergisne? *D.* iamiam desino.
M. I ergo intro, et cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

ACTUS V. SCENA II.

DEMEA.

NUnquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuat,
Quin res, aetas, usus, semper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat: ut illa, quae te scire credas, nescias,
Et quae tibi putaris prima, in experiundo ut repudies.
Quod nunc mi evenit. nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,
Prope decurso spatio mitto. id quamobrem? re ipsa repperi,
Facilitate nihil esse homini melius, neque clementia.
Id esse verum, ex me atque ex fratre cuivis facile est noscere.
Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli laedere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: sibi sumptum fecit. omnes benedicunt, amant.
Ego ille agrestis, saevus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,

Alia cura: eia autem, dum ſtudeo illis, ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quaerendo vitam atque aetatem meam.
Nunc exacta aetate hoc fructi pro labore ab his fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo: ego deſertus ſum:
Illum, ut vivat, optant; meam autem mortem exſpectant ſcilicet:
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu. miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age, age, nunc iam experiar porro contra, ecquid ego poſſiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando huc provocat.
Ego quoque a meis me amari, et magni pendi poſtulo.
Si id fit dando atque obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA III.

SYRUS, DEMEA.

S. HEus, Demea, rogat frater, ne abeas longius.
D. Quis homo? o Syre noſter, ſalve! quid fit? quid agitur?

S. Rec-

S. Recte. *D*. optume eſt. iam nunc haec tria primum addidi
Praeter naturam: o noſter, quid fit? quid agitur?
Servom haud inliberalem praebes te; et tibi
Lubens bene faxim. *S*. gratiam habeo. *D*. atqui, Syre,
Hoc verum eſt, et ipſa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA IV.

Geta, Demea, Syrus.

G. HEra, ego huc ad hos proviſo, quam mox virginem
Arceſſant. ſed eccum Demeam! ſalvus ſies.
D. Oh, qui vocare? *G*. Geta. *D*. Geta, hominem maxumi
Pretii te eſſe hodie iudicavi animo meo.
Nam is mihi profecto eſt ſervus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curae eſt, ita uti tibi ſenſi, Geta.
Et tibi ob eam rem, ſi quid uſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis;
Et bene procedit. *G*. bonus es: cum haec exiſtumas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA V.

Aeschinus, Demea, Syrus, Geta.

Ae. OCcidunt me equidem. dum nimi' ſanctas nuptias
Student facere, in apparando conſumunt diem.
D. Quid agitur, Aeſchine? *Ae*. hem, pater mi, tu hic eras?

D. Tuus hercle vero et animo, et natura pater,
Qui te amat plus, quam hosce oculos. sed cur non domum
Uxorem arcessis? *Ae.* cupio: verum hoc mihi morae est,
Tibicina, et hymenaeum qui cantent. *D.* eho,
Vin' tu huic seni auscultare? *Ae.* quid? *D.* missa haec face,
Hymenaeum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum potest: hac transfer, unam fac domum:
Transduce et matrem, et familiam omnem ad nos. *Ae.* placet,
Pater lepidissime. *D.* euge, iam lepidus vocor.
Fratri aedes fient perviae: turbam domum
Adducet, ad sumptum admittet multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam, ubi nunc item
Dinumeret ille Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere? *S.* quid ergo? *D.* dirue:
Tu illac abi et traduce. *G.* di tibi, Demea,
Bene faciant, cum te video nostrae familiae
Tam ex animo factum velle. *D.* dignos arbitror.
Quid tu ais? *Ae.* sic opinor. *D.* multo rectius est,
Quam illam puerperam nunc duci hac per viam
Aegrotam. *Ae.* nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo: sed eccum Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VI.

Micio, Demea, Aeschinus.

M. IUbet frater? ubi is? tune iubes hoc, Demea?
D. Ego vero iubeo, et hac re, et aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adiuvare, adiungere. *Ae.* ita quaeso, pater.
M. Haud aliter censeo. *D.* immo hercle ita nobis decet.
Primum huius uxoris est mater. *M.* quid postea?
D. Proba et modesta. *M.* ita aiunt. *D.* natu grandior.
M. Scio. *D.* parere iam diu haec per annos non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est. *M.* quam hic rem agit?
D. Hanc te aequom est ducere, et te operam, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem? *D.* te. *M.* me? *D.* te, inquam. *M.* ineptis. *D.* si tu sis homo,
Hic faciat. *Ae.* mi pater. *M.* quid? tu autem huic, asine, auscultas? *D.* nihil agis.
Fieri aliter non potest. *M.* deliras. *Ae.* sine te exorem, mi pater.
M. Insanis? aufer. *D.* age, da veniam filio. *M.* satin' sanus es?
Ego novus maritus anno demum quinto et sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? id ne estis auctores mihi?
Ae. Fac: promisi ego illis. *M.* promisti autem? de te largitor, puer.

D. Age, quid, si quid te maius oret? *M.* quasi non hoc sit maxumum.
D. Da veniam. *Ae.* ne gravere. *D.* fac, promitte. *M.* non omittitis?
Ae. Non; nisi te exorem. *M.* vis est haec quidem. *D.* age prolixe, Micio.
M. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea
Videtur; si vos tantopere istuc voltis, fiat. *Ae.* bene facis.
D. Merito tuo te amo. verum quid ego dicam? hoc confice, quod volo.
M. Quid nunc? *D.* quod restat: Hegio cognatus his est proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi, decet.
M. Quid facere? *D.* agelli est hic sub urbe paululum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. *M.* paululum id autem? *D.* si multum est, tamen
Faciundum est: pro patre huic est; bonus est, noster est, recte datur.
Postremo non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene, et sapienter dixti dudum: vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus: hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est vere, et re ipsa fieri oportet, Micio.
M. Quid istic? dabitur quidem, quando hic volt. *Ae.* mi pater. *D.* nunc tu mihi,
Micio, es germanus pariter animo et corpore. *M.* gaudeo.
D. Suo sibi hunc gladio iugulo.

AC-

ACTUS V. SCENA VII.

SYRUS, DEMEA, MICIO, AESCHINUS.

S. FActum eſt, quod iuſſiſti, Demea.
D. Frugi homo es. ego aedepol hodie mea quidem ſententia
Iudico, Syrum fieri eſſe aequom liberum. *M.* iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? *D.* multa. *S.* o noſter Demea, aedepol vir bonu' es.
Ego iſtos vobis uſque a pueris curavi ambos ſedulo,
Docui, monui, bene praecepi ſemper, quae potui, omnia.
D. Res apparet: et quidem porro haec; obſonare cum fide,
Scortum adducere, apparare de die convivium.
Non mediocris hominis haec ſunt officia. *S.* o lepidum caput!
D. Poſtremo, hodie in pſaltria iſta emunda hic adiutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe aequom eſt: alii meliores erunt:
Denique hic volt fieri. *M.* vin' tu hoc fieri? *Ae.* cupio. *M.* ſiquidem
Tu vis, Syre, eho accede huc ad me, liber eſto. *S.* bene facis:
Omnibus gratiam habeo; et ſeorſum tibi praeterea, Demea,
D. Gaudeo. *Ae.* et ego. *S.* credo. utinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam.
D. Optumam quidem mulierem. *S.* et quidem tuo nepoti, huius filio,

Hodie primam mammam dedit haec. *D.* hercle vero serio,
Si quidem primam dedit, haud dubium est, quin emitti aequom siet.
M. Ob eam rem? *D.* ob eam: postremo a me argentum, quanti est, sumito.
S. Di tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant!
M. Syre, processisti hodie pulchre. *D.* si quidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum prae manu
Dederis, unde utatur. reddet tibi cito. *M.* istoc vilius.
Ae. Frugi homo est. *S.* reddam hercle, da modo. *Ae.* age, pater. *M.* post consulam.
D. Faciet. *S.* o vir optime! *Ae.* o pater mi festivissime!
M. Quid istuc? quae res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quae istaec subita est largitas? *D.* dicam tibi:
Ut id ostenderem, quod te isti facilem, et festivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex aequo et bono;
Sed ex assentando, indulgendo, et largiendo, Micio.
Nunc adeo, si ob eam rem vobis mea vita invisa est, Aeschine,
Quia non iusta, iniusta, prorsus omnia, omnino obsequor:
Missa facio, effundite, emite, facite, quod vobis lubet.
Sed si id voltis potius, quae vos propter adolescentiam

Minus videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum,
Haec reprehendere, et corrigere me, et obſecundare in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. *Ae.* tibi, pater, permittimus:
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet? *D.* ſino,
Habeat: in iſtac finem faciat. *M.* iſtuc recte. plaudite.

PUBLII TERENTII

PHORMIO.

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA, AEDIL. CUR. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRAENESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRAECA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS. FACTA IV. C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

PERSONAE.

PROLOGUS.
PHORMIO, parasitus.
DEMIPHO, senex.
ANTIPHO, adolescens.
GETA, servus.
DORIO, leno.
CHREMES, senex.
PHAEDRIA, adolescens.
DAVUS, servus.
SOPHRONA, nutrix.
NAUSISTRATA, matrona.
HEGIO, advocatus.
CRATINUS, advocatus.
CRITO, advocatus.

PERSONAE MUTAE.

DORCIUM, ancilla.
PHANIUM, adolescentula.

M. ANT. MURETI

ARGUMENTUM.

Chremes et Demipho fratres Athenienses erant. Chremes Athenis uxorem divitem ac bene dotatam duxerat Nausistratam: et ex ea susceperat filium Phaedriam. habebat Nausistrata, praeter ceteras opes, opima praedia in Lemno. eo igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendosque fructus, commeabat. dum illic residet, pauperculae cuiusdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem, et ex ea suscipit filiam Phanium; ac ne res emanaret, commutato nomine, Stilphonem se Lemni vocari iubet. detrahebat autem e fructibus praediorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad illam alteram una cum filia nutriendam: deinde Athenas reversus, aut calamitatem, aut vilitatem, ut tale aliquid causabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim iam haberet annos, conveniunt inter se Chremes et Demipho, ut Chremes quidem et Lemniam uxorem, et Phanium Athenas clanculum adduceret; Demipho vero Phanium filio suo uxorem daret. eius rei causa proficiscitur in Lemnum Chremes. eodem tempore accidit, ut Demiphoni quoque iter esset in Ciliciam. abeuntes, ambo Getae (is Demiphonis servus erat) filios committunt suos. profectis senibus, Phaedria se statim citharistriae cuiusdam amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quod, qui a lenone emeret, quod daret, nihil habebat. interea uxor e Lemno, quae, propter paupertate-

tatem, viri, diutius forte, quam solebat, morantis adventum exspectare non posset, conscensa navi, Athenas una cum filia et nutrice ipsius venit, quaerunt Stilphonem frustra. Athenis, qui quemquam eo nomine nosset, reperiebatur nemo. ibi mater (tanta eam aegritudo ceperat) moritur. ei funus una cum nutrice procurantem Phanium cum adspexisset Antipho, subito amore illius exarsit. venit ad nutricem postridie, ut eius sibi copiam faceret, obsecrans. illa se, nisi puellam uxorem duceret, facturam negat. illi, cum et quidvis facere cuperet, et patrem absentem vereretur, parasitus Phormio hoc consilium dedit. lex erat Athenis, ut orbas puellas, qui eis genere proximi essent ducere; aut, si nollent, dotem eis dare cogerentur: ego, inquit parasitus, simulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideoque causam illius suscipere: vocabo te in iudicium, tamquam illius cognatum, tecumque lege agam, ut eam ducas. tu ita te defendes, ut mihi facilem victoriam praebeas: ita condemnabere. sic fiet, ut et tu potiaris tua, et patre reverso, paratam excusationem habeas. ita fiunt omnia, ut parasitus suaserat. confectis iam nuptiis eodem die ambo redeunt senes. turbari uterque; ille, quod filius indotatam uxorem se absente duxisset: hic, quod vereretur, ne, erepta sibi hac collocandae filiae occasione, tota res fieret palam; eo ipso die, leno, citharistriae, quam Phaedria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minae darentur, venditurum se eam, minitabatur. ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait senibus, se cum Phormione collocutum: Phormionem vero, si sibi dotis triginta minae darentur, paratum eam uxorem

ac-

accipere, quam duxisset Antipho. eam pecuniam Demipho a Chremete sumptam numerat Phormioni. is eam Phaedriae, Phaedria lenoni pro amica tradit. cum haec iam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi vero senes gaudere, quod, quas nuptias ipsi facere moliebantur, eae ipsis absentibus, atque inscientibus, factae essent. sed dolebant, sibi periisse triginta minas eas dum a Phormione, primo blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui iam de duabus Chremetis uxoribus, deque tota re intellexerat, inclamat Nausistratam, eique aperit omnia. illa cum aliquamdiu de viro conquesta esset, tandem placatur: filiique ipsius iudicio omnia se permissuram pollicetur.

PUBLII TERENTII AFRI

PHORMIO.

PROLOGUS.

Poſtquam poeta vetus poetam non poteſt
Retrahere ab ſtudio, et tranſdere hominem in otium:
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat.
Qui ita dictitat, *quas antehac fecit fabulas,*
Tenui eſſe oratione, et ſcriptura levi;
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
Cervam videre fugere, et ſectari canes,
Et eam plorare, orare ut ſubveniat ſibi.
Quod ſi intellegeret, olim cum ſtetit nova,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quam ſua;
Minu' multo audacter, quam nunc laedit, laederet.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet:
Vetu' ſi poeta non laceſſiſſet prior;
Nullum invenire prologum potuiſſet novus,
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret;
Is ſibi reſponſum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene.
Quod ab illo allatum eſt, id ſibi eſſe rellatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.

Nunc quid velim, animum attendite. apporto novam,
Epidicazomenon quam vocant comoediam
Graece. Latine hic *Phormionem* nominat,
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res geretur maxume;
Voluntas vostra si ad poetam accesserit.
Date operam, adeste aequo animo per silentium;
Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est.
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adiutans, atque aequanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

AMicus summus meus, et popularis, Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iam pridem apud me relliquum pauxillulum
Numorum: id ut conficerem, confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Uxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum est! ii qui minus habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix de demenso suo,
Suum defrudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet, haud existumans,
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies,
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. sed videon' Getam?

AC-

ACTUS I. SCENA II.

GETA, DAVUS.

G. SI quis me quaeret rufus. *D.* praeſto eſt, deſine. *G.* oh!
At ego obviam conabar tibi, Dave. *D.* accipe, hem
Lectum eſt, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, et non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Praeſertim ut nunc ſunt mores. adeo res redit:
Si quis quid reddit; magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? *G.* ego ne? neſcis, quo in metu, et
Quanto in periclo ſimus. *D.* quid iſtuc eſt? *G.* ſcies,
Modo ut tacere poſſis. *D.* abi ſis, inſciens:
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri eſt
Te fallere? *G.* ergo auſculta. *D.* hanc operam tibi dico.
G. Senis noſtri, Dave, fratrem maiorem, Chremem
Noſtin'? *D.* quid ui? *G.* quid? ejus gnatum Phaedriam?
D. Tamquam te. *G.* evenit, ſenibus ambobus ſimul,
Iter illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom. is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non monteis auri pollicens.
D. Cui tanta erat res et ſupererat? *G.* deſinas:
Sic eſt ingenium. *D.* oh, regem me eſſe oportuit!
G. Abeuntes ambo hinc tum ſenes me filiis

Re-

Relinquunt quasi magistrum. *D.* o Geta, provinciam
Cepisti duram. *G.* mi usus venit: hoc scio.
Memini, relinqui me deo irato meo.
Coepi advorsari primo: quid verbis opu' st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
Venere in mentem mi istaec: *nam quae inscitia est?*
Advorsum stimulum calces. coepi his omnia
Facere, obsequi quae vellent. *D.* scisti uti foro.
G. Noster mali nil quidquam primo: hic Phaedria
Continuo quandam nactus est puellulam
Citharistriam: hanc amare coepit perdite.
Ea serviebat lenoni impurissimo:
Neque, quod daretur, quidquam: id curarant patres.
Restabat aliud nil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, et redducere:
Nos otiosi operam dabamus Phaedriae.
In quo haec discebat ludo, exadvorsum ei loco
Tonstrina erat quaedam: hic solebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum sedemus, illi intervenit
Adolescens quidam lacrumans. nos mirarier:
Rogamus, quid sit: nunquam aeque, inquit, ac modo
Paupertas mihi onus visum est et miserum et grave.
Modo quandam vidi virginem hic viciniae
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
Ea sita erat ex advorso: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adiutaret funus. miseritum est.

Vir-

Virgo ipsa facie egregia, quid verbis opu' est?
Commorat omnes nos. ibi continuo Antipho,
Voltisne eamus visere? alius, *censeo,*
Eamus, duc nos sodes. imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra; et quo magis diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus passus, nudus pes; ipsa horrida;
Lacrumae; vestitus turpis; ut, ni vis boni
In ipsa inesset forma, haec formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, *scita est:* noster vero. *D.* iam scio:
Amare coepit. *G.* scin' quam? quo evadat, vide.
Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
Ut sibi eius faciat copiam. illa enim negat:
Neque eum aequom ait facere: illam civem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire: et illam ducere
Cupiebat, et metuebat absentem patrem.
D. Non, si redisset, ei pater veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. *D.* quid fit denique?
G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens, qui, illum dii omnes perduint!
D. Quid is fecit? *G.* hoc consilium, quod dicam, dedit:
Lex est, ut *orbae, qui sint genere proxumi,*
Iis nubant; et *illos ducere* eadem haec lex iubet.
Ego te cognatum dicam, et tibi scribam dicam;
Paternum amicum me assimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,

Quae

Quae mater, qui cognata tibi ſit, omnia haec
Confingam: quod erit mihi bonum atque commodum,
Cum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratae lites. quid mea?
Illa quidem noſtra erit. *D.* iocularem audaciam!
G. Perſuaſum eſt homini. factum eſt: ventum eſt: vincimur:
Duxit. *D.* quid narras? *G.* hoc, quod audis. *D.* o Geta,
Quid te futurum eſt? *G.* neſcio hercle: unum hoc ſcio:
Quod fors feret, feremus aequo animo. *D.* places:
Hem, iſtuc viri eſt officium. *G.* in me omnis ſpes mihi eſt.
D. Laudo. *G.* ad precatorem adeam? credo, qui mihi
Sic oret: *nunc amitte quaeſo hunc: ceterum*
Poſthac ſi quidquam, nihil precor; tantummodo
Non addat: *ubi ego hinc abiero, vel occidito.*
D. Quid paedagogus ille, qui cithariſtriam?
Quid rei gerit? *G.* ſic, tenuiter. *D.* non multum habet,
Quod det fortaſſe. *G.* immo nihil, niſi ſpem meram.
D. Pater eius rediit, an non? *G.* nondum. *D.* quid? ſenem
Quoad exſpectatis voſtrum? *G.* non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audivi modo, et
Ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
D. Numquid Geta aliud me vis? *G.* ut bene ſit tibi.
Puer, heus! nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS II. SCENA I.

ANTIPHO, PHAEDRIA.

A. ADeon' rem rediſſe, ut, qui mihi conſultum optume velit eſſe,
Phaedria, patrem ut extimeſcam, ubi in mentem eius adventi venit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum exſpectarem, ut par fuit.
P. Quid iſtuc? *A.* rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius
Sis? quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eo impuliſſet, quod mi principium eſt mali.
Non potitus eſſem; fuiſſet tum illos mi aegre aliquot dies:
At non quotidiana cura haec angeret animum. *P.* audio.
A. Dum exſpecto, quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.
P. Aliis, quia deſit quod amant, aegre eſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita haec expetenda optandaque eſt.
Ita me dii bene ament: ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,
Iam depeciſci morte cupio. tu coniicito cetera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, et quid tu ex iſtac copia:
Ut ne addam, quod ſine ſumptu, ingenuam, liberalem nactus es:

Quod habes, ita ut voluiſti, uxorem, ſine mala fama: palam
Beatus, ni unum deſit, animus qui modeſte iſtuc ferat.
Quod ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes: noſtri noſmet poenitet.
A. At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phaedria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
Retinere amorem, an amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc eſt? videon' ego Getam currentem huc advenire?
Is eſt ipſus. hei, timeo miſer, quam hic mihi nunc nuntiet rem.

ACTUS II. SCENA II.

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

G. NUllu' es, Geta, niſi iam aliquod tibi conſilium celere repperis.
Ita ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quae neque uti devitem, ſcio, neque quomodo me inde extraham.
Nam non poteſt celari noſtra diutius iam audacia.
A. Quidnam ille commotus venit?
G. Tum, temporis punctum mihi ad hanc rem eſt: herus adeſt.

A. Quid iſtuc mali eſt?
G. Quod cum audierit, quod eius remedium inveniam iracundiae?
Loquarne? incendam; taceam? inſtigem; purgem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum! cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nuuc me retinet. nam abſque eo
Eſſet, recte egomet mihi vidiſſem, et ſenis eſſem ultus iracundiam:
Aliquid convaſaſſem, atque hinc me coniicerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam aut furtum parat?
G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quaerere inſiſtam via?
P. Te nominat. *A*. neſcio quod magnum hoc nuntio exſpecto malum.
P. Ah, ſanu' ne es?
G. Domum ire pergam: ibi plurimum eſt. *P*. revocemus hominem. *A*. ſta illico. *G*. hem!
Satis pro imperio, quiſquis es. *A*. Geta. *G*. ipſe eſt, quem volui obviam.
A. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
G. Faciam. *A*. eloquere. *G*. modo apud portum. *A*. meumne? *G*. intellexti. *A*. occidi! *P*. hem!
A. Quid agam? *P*. quid ais? *G*. huius patrem vidiſſe me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer?
Quod ſi eo meae fortunae redeunt, Phanium, abs te ut diſtrahar:
Nulla eſt mihi vita expetenda. *G*. ergo iſtaec cum ita ſint, Antipho,

Tanto magis te advigilare aequom eſt. *fortes fortuna adiuvat.*
A. Non ſum apud me. *G.* atqui opus eſt nunc cum maxume, ut ſis, Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. *P.* hoc verum eſt. *A.* non poſſum immutarier.
G. Quid faceres, ſi aliquid gravius tibi nunc faciendum foret?
A. Cum hoc non poſſum, illud minus poſſem. *G.* hoc nihil eſt, Phaedria: ilicet.
Quid hic conterimus operam fruſtra? quin abeo. *P.* et quidem ego. *A.* obſecro:
Quid ſi aſſimulo? ſatin' eſt? *G.* garris. *A.* voltum contemplamini. hem,
Satine ſic eſt? *G.* non. *A.* quid ſi ſic? *G.* propemodum. *A.* quid ſic? *G.* ſat eſt:
Hem, iſtuc ſerva: et verbum verbo, par pari ut reſpondeas,
Ne te iratus ſuis ſaevidicis dictis protelet. *A.* ſcio.
G. Vi coactum te eſſe invitum, lege, iudicio; tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in ultima platea? *A.* ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. *G.* ah! quid agis? quo abis, Antipho? mane,
Mane, inquam. *A.* egomet me novi, et peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, et vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? *G.* tu iam lites audies;
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmet ipſos facere oportet, Phaedria.
P. Aufer mihi, *oportet*: quin tu, quid faciam, impera.
G. Meminiſtin', olim ut fuerit voſtra oratio

In re incipiunda ad defendendam noxiam,
Iuſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam?
P. Memini. *G*. hem, nunc ipſa eſt opus ea, aut, ſi quid poteſt,
Meliore, et callidiore. *P*. fiet ſedulo.
G. Nunc prior adito tu: ego in inſidiis hic ero
Succenturiatus, ſi quid deficias. *P*. age.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

D. ITane tandem uxorem duxit Antipho iniuſſu meo?
Nec meum imperium: age mitto imperium: non ſimultatem meam
Revereri ſaltim? non pudere? o facinus audax! o Geta
Monitor! *G*. vix tandem. *D*. quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?
Demiror. *G*. atqui repperi iam: aliud cura. *D*. an hoc dicet mihi?
Invitus feci: lex coegit. audio, fateor. *G*. placet.
D. Verum ſcientem, tacitum cauſam tradere adverſariis,
Etiamne id lex coegit? *P*. illud durum. *G*. ego expediam: ſine.
D. Incertum eſt, quid agam, quia praeter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit:
Ita ſum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, cum ſecundae res ſunt maxume, tum maxume

Me-

Meditari ſecum oportet, quo pacto advorſam aerumnam ferant:
Pericla, damna, peregre rediens ſemper ſecum cogitet,
Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiae:
Communia eſſe haec: ne quid horum unquam animo accidat novum:
Quidquid praeter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
G. O Phaedria, incredibile quantum herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: heru' ſi redierit;
Molendum uſque in piſtrino, vapulandum, habendae compedes,
Opus ruri faciundum. horum nil quidquam accidet animo novum.
Quidquid praeter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed tu quid ceſſas hominem adire, et blande in principio alloqui?
D. Mei fratris video filium mi ire obviam.
P. Mi patrue, ſalve. *D*. ſalve. ſed ubi eſt Antipho?
P. Salvom venire... *D*. credo: hoc reſponde mihi.
P. Valet: hic eſt: ſed ſatin' omnia ex ſententia?
D. Vellem quidem. *P*. quid iſtuc? *D*. rogitas, Phaedria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
P. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? *G*. o artificem probum!
D. Egone illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari in conſpectum, nunc ſua culpa ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.

P. Atqui nil fecit, patrue, quod fuccenfeas.
D. Ecce autem fimilia omnia: omnes congruunt:
Unum cognoris, omnes noris. *P.* haud ita eft.
D. Hic eft in noxia, ille ad defendendam adeft:
Cum ille eft, hic praefto eft: tradunt operas mutuas.
G. Probe horum facta imprudens depinxit fenex.
D. Nam ni haec ita effent, cum illo haud ftares, Phaedria.
P. Si eft, patrue, culpam ut Antipho in fe admiferit,
Ex qua re minus rei foret aut famae temperans;
Non caufam dico, quin, quod meritus fit, ferat.
Sed fi quis forte malitia fretus fua,
Infidias noftrae fecit adolefcentiae,
Ac vicit, noftrane culpa ea eft, an iudicum?
Qui faepe propter invidiam adimunt divici,
Aut propter mifericordiam addunt pauperi.
G. Ni noffem caufam, crederem vera hunc loqui.
D. An quifquam iudex eft, qui poffit nofcere
Tua iufta, ubi tute verbum non refpondeas,
Ita ut ille fecit? *P.* functus adolefcentuli eft
Officium liberalis: poftquam ad iudices
Ventum eft, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obftupefecit pudor.
G. Laudo hunc: fed ceffo adire quamprimum fenem?
Here, falve: falvom te adveniffe gaudeo. *D.* oh,
Bone cuftos, falve, columen vero familiae,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
G. Iam dudum te omnes nos accufare audio
Immerito, et me omnium horunc' immeritiffimo.
Nam quid me in hac re facere voluifti tibi?
Servom hominem caufam orare leges non finunt:
Neque teftimonidictio eft. *D.* mitto omnia:
Addo iftuc: imprudens timuit adolefcens: fino:

Tu ſervus: verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe, habere: ſed, id quod lex iubet,
Dotem daretis; quaereret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
G. Non ratio, verum argentum deerat. *D.* ſumeret
Alicunde. *G.* alicunde? nihil eſt dicto facilius.
D. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, foenore.
G. Hui! dixti pulchre, ſi quidem quiſquam crederet
Te vivo. *D.* non, non ſic futurum eſt: non poteſt.
Ego illam cum illo ut patiar nuptam unum diem,
Nil ſuave meritum eſt. hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
G. Nempe Phormionem. *D.* iſtum patronum mulieris.
G. Iam, faxo, hic aderit. *D.* Antipho ubi nunc eſt? *P.* foris.
D. Abi, Phaedria, eum require, atque adduce huc. *P.* eo,
Recta via quidem illuc. *G.* nempe ad Pamphilam. *D.* at ego
Deos penateis hinc ſalutatum domum
Divortar: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adſient,
Ut ne imparatus ſim, ſi adveniat Phormio.

ACTUS III. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

P. ITane patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe? *G.* admodum.

P. Phanium relictam ſolam? *G.* ſic. *P.* et iratum ſenem?
G. Oppido. *P.* ad te ſumma ſolum, Phormio, rerum redit,
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere:
G. Obſecro te. *P.* ſi rogabit. *G.* in te ſpes eſt. *P.* eccere.
Quid ſi reddet? *G.* tu impuliſti. *P.* ſic opinor. *G.* ſubveni.
P. Cedo ſenem: iam inſtructa ſunt mihi in corde conſilia omnia.
G. Quid ages? *P.* quid vis? niſi uti maneat Phanium? atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem ſenis?
G. O vir fortis, atque amicus: verum hoc ſaepe, Phormio,
Vereor, ne iſtaec fortitudo in nervom erumpat denique. *P.* ah,
Non ita eſt: factum eſt periclum, iam pedum viſa eſt via.
Quot me cenſes homines iam deverberaſſe uſque ad necem
Hoſpites? tum cives, quo magi' novi, tanto ſaepius?
Cedo dum, en unquam iniuriarum audiſti mihi ſcriptam dicam?
G. Qui iſtuc? *P.* quia non rete accipitri tenditur, neque miluo,
Qui male faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Aliis aliunde eſt periclum, unde aliquid abradi poteſt:

Mi-

Mihi ſciunt nihil eſſe. dices, ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem: et ſapiunt mea ſententia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
G. Non poteſt ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Immo enim nemo ſati' pro merito gratiam regi refert.
Tene aſymbolum venire, unctum, atque lautum a balneis,
Otioſum ab animo; cum ille et cura et ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit, quod placeat; ille ringitur, tu rideas;
Prior bibas, prior decumbas; coena dubia apponitur.
G. Quid iſtuc verbi eſt? *P.* ubi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.
Haec, quum rationem ineas, quam ſint ſuavia, et quam cara ſint;
Ea qui praebet, non tu hunc habeas plane praeſentem deum?
G. Senex adeſt: vide, quid agas. prima coitio eſt acerrima:
Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS III. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO, HEGIO, CRATINUS, CRITO.

D. EN unquam cuiquam contumelioſius

Audistis factam iniuriam, quam haec est mihi?
Adeste quaeso. *G.* iratus est. *P.* quin tu hoc age. st.
Iam ego hunc agitabo. pro deum immortalium!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? *G.* negat.
D. Ipsum esse opinor, de quo agebam: sequimini.
P. Neque eius patrem se scire, qui fuerit? *G.* negat.
P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Neglegitur ipsa: vide, avaritia quid facit!
G. Si herum insimulabis malitiae, male audies?
D. O audaciam! etiamne ultro accusatum advenit?
P. Nam iam adolescenti nihil est quod succenseam,
Si illum minus norat. quippe homo iam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat. saepe interea mihi senex
Narrabat, se hunc neglegere cognatum suum:
At quem virum! quem ego viderim in vita optumum.
G. Videas, te atque illum ut narras. *P.* i in malam crucem:
Nam ni ita eum existimassem, nunquam tam graves
Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero absenti male loqui, impurissime?
P. Dignum autem hoc illo est. *G.* ain' tandem, carcer? *D.* Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. *D.* Geta.
P. Responde. *G.* quis homo est? hem! *D.* tace. *G.* absenti tibi
Te indignas seque dignas contumelias
Nunquam cessavit dicere. *D.* ohe! desine.

Adolefcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eft, mi ut refpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiffe iftum? explana mihi:
Et qui cognatum me fibi effe diceret?
P. Proinde expifcare, quafi non noffes. *D.* noffem? *P.* ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
P. Eho, tu fobrinum tuum non noras? *D.* enicas:
Dic nomen. *P.* nomen? maxume. *D.* quid nunc taces?
P. Perii hercle! nomen perdidi. *D.* hem, quid ais? *P.* Geta,
Si meminifti id quod olim dictum eft, fubiice. hem!
Non dico: quafi non noris, tentatum advenis.
D. Egon' autem tento? *G.* Stilpho. *P.* atque adeo, quid mea?
Stilpho eft. *D.* quem dixti? *P.* Stilphonem, inquam: noveras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quifquam iftoc nomine. *P.* itane? non te horum pudet?
At fi talentum rem reliquiffet decem...
D. Dii tibi male faciant! *P.* primus effes, memoriter
Progeniem voftram ufque ab avo atque atavo proferens.
D. Ita ut dicis. ego, cum adveniffem, qui mihi
Cognata ea effet, dicerem: itidem tu face:
Cedo, qui eft cognata? *G.* eu, nofter! recte: heus tu, cave.
P. Dilucide expedivi, quibus me oportuit
Iudicibus: tum, id fi falfum fuerat, filius

Cur non refellit? *D.* filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non poteſt.
P. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, et ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis iudicium adipiſcier.
D. Etſi mihi facta iniuria eſt, veruntamen
Potius, quam lites ſecter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex iubet,
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha, hae, homo ſuavis! *D.* quid eſt? num iniquom poſtulo?
An ne hoc quidem ego adipiſcar, quod ius publicum eſt?
P. Itane tandem, quaeſo, item ut meretricem ubi abuſu' ſis,
Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere? an,
Ut ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo iuſſa eſt dari,
Ut cum uno aetatem degeret? quod tu vetas.
D. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quam ob rem? *P.* ohe!
Actum, aiunt, *ne agas.* *D.* non agam? immo haud deſinam,
Donec perfecero hoc. *P.* ineptis. *D.* ſine modo.
P. Poſtremo tecum nihil rei nobis, Demipho, eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu: nam tua
Praeterierat iam ad ducendum aetas. *D.* omnia haec
Illum putato, quae ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
G. Iratus eſt. *P.* tute idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me advorſum omnia,
Infelix? *P.* metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. *G.* bene habent tibi principia. *P.* quin, quod eſt

Fe-

Ferundum, fers? tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos ſimus. *D.* egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis, quae tuam
Senectutem oblectet; reſpice aetatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. *P.* minue vero iram. *D.* hoc age:
Satis iam verborum eſt: niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam eiiciam. dixi, Phormio.
P. Si tu illam attigeris ſecus, quam dignum eſt, liberam,
Dicam impingam tibi grandem. dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. *G.* intellego.

ACTUS III. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINUS, CRITO.

D. QUanta me cura, et ſollicitudine afficit
Gnatus, qui me et ſe hiſce impedivit nuptiis!
Neque mi in conſpectum prodit, ut ſaltim ſciam,
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiae.
Abi tu; viſe, redieritne iam, an nondum, domum.
G. Eo. *D.* videtis, quo in loco res haec ſiet.
Quid ago? dic, Hegio. *H.* ego? Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. *D.* dic, Cratine. *Crat.* mene vis?
D. Te. *Crat.* ego, quae in rem tuam ſint, ea velim facias: mihi
Sic hoc videtur: quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum, aequom eſt, et bonum
Et id impetrabis. dixi. *D.* dic nunc, Hegio.
H. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. verum ita eſt:
Quot homines, tot ſententiae; ſuus cuique mos.

Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: et turpe inceptum eſt. *D*. dic, Crito.
Crit. Ego amplius deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. *H*. numquid nos vis? *D*. feciſtis probe:
Incertior ſum multo, quam dudum. *G*. negant
Rediiſſe. *D*. frater eſt exſpectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id ſequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
G. At ego Antiphonem quaeram, ut, quae acta hic ſint, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

A. ENimvero, Antipho, multimodis cum iſtoc animo es vituperandus.
Itane te hinc abiſſe, et vitam tuam tutandam aliis dediſſe?
Alios tuam rem credidiſti magis, quam tete, animadverſuros?
Nam, ut ut erant alia, illi certe, quae nunc tibi domi eſt, conſuleres,
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali;
Cuius nunc miſerae ſpes opeſque ſunt in te uno omnes ſitae.
G. Et quidem, here, nos iam dudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris...
A. Te ipſum quaerebam. *G*. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.

A. Lo-

A. Loquere, obſecro, quonam in loco ſunt res et fortunae meae?
Numquid patri ſubolet? *G*. nil etiam. *A*. ecquid ſpei porro eſt? *G*. neſcio. *A*. ah.
G. Niſi Phaedria haud ceſſavit pro te eniti. *A*. nil fecit novi.
G. Tum Phormio itidem in hac re, ut aliis, ſtrenuum hominem praebuit.
A. Quid is fecit? *G*. confutavit verbis admodum iratum ſenem.
A. Eu, Phormio. *G*. ego quod potui, porro. *A*. mi Geta, omnes vos amo.
G. Sic habent principia ſeſe, ut dico: adhuc tranquilla res eſt:
Manſuruſque patruum pater eſt, dum huc adveniat. *A*. quid eum? *G*. ut aiebat,
De eius conſilio ſeſe velle facere, quod ad hanc rem attinet.
A. Quantus metus eſt mihi, venire huc ſalvom nunc patruum, Geta!
Nam, per eius unam, ut audio, aut vivam, aut moriar ſententiam.
G. Phaedria tibi adeſt. *A*. ubinam? *G*. eccum! ab ſua palaeſtra exit foras.

ACTUS III. SCENA V.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

P. DOrio, audi, obſecro. *D*. non audio. *P*. parumper. *D*. quin omitte me.
P. Audi, quod dicam. *D*. at enim taedet iam audire eadem millies.
P. At nunc dicam, quod lubenter audias. *D*. loquere, audio.

P. Ne-

P. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quo nunc abis?
D. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres novi.
A. Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti. *G*. idem ego vereor.
P. Non mihi credis? *D*. hariolare. *P*. ſin fidem do. *D*. fabulae.
P. Foeneratum iſtuc beneficium pulchre tibi dices. *D*. logi.
P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. *D*. ſomnia.
P. Experire: non eſt longum. *D*. cantilenam eandem canis.
P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu... *D*. garri modo.
P. Adeon' ingenio eſſe duro te atque inexorabili,
Ut neque miſericordia, neque precibus molliri queas?
D. Adeon' te eſſe incogitantem atque impudentem, Phaedria,
Ut phaleratis dictis ducas me et meam ductes gratiis?
A. Miſeritum eſt. *P*. hei veris vincor. *G*. quam uterque eſt ſimilis ſui!
P. Neque Antipho alia cum occupatus eſſet ſollicitudine,
Tum hoc eſſe mi obiectum malum? *A*. ah, quid iſtuc eſt autem, Phaedria?
P. O fortunatiſſime Antipho. *A*. egone? *P*. cui quod amas, domi eſt;
Nec cum huiuſmodi unquam uſus venit ut conflictares malo.
A. Min' domi eſt? immo, id quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neque quo amittam a me invenio, neque, uti retineam, ſcio.

D. Ip-

D. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. *A*. eia, ne parum leno ſies.
Numquid hic confecit? *P*. hiccine? quod homo inhumaniſſimus:
Pamphilam meam vendidit. *G*. quid? vendidit? *A*. ain? vendidit?
P. Vendidit. *D*. quam indignum facinus, ancillam aere emptam ſuo.
P. Nequeo exorare, ut me maneat, et cum illo mutet fidem.
Triduum hoc: dum id, quod eſt promiſſum ab amicis, argentum aufero.
Si non tum dedero, unam praeterea horam ne oppertus ſies.
D. Obtundis. *A*. haud longum eſt id quod orat, Dorio: exoret, ſine:
Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
D. Verba iſtaec ſunt. *A*. Pamphilamne hac urbe privari ſines?
Tum praeterea horunc' amorem diſtrahi, poterin' pati?
D. Neque ego, neque tu. *G*. di tibi omnes id, quod eſt dignum, duint!
D. Ego te complureis advorſum ingenium meum menſes tuli
Pollicitantem, nihil ferentem, flentem: nunc contra, omnia haec
Repperi, qui det, neque lacrumet: da locum melioribus.
A. Certe hercle, ego ſi ſatis commemini, tibi quidem eſt olim dies,
Quoad dares huic, praeſtituta. *P*. factum. *D*. num ego iſtuc nego?
A. Iam ea praeteriit? *D*. non: verum haec ei anteceſſit. *A*. non pudet

Vanitatis? *D.* minime, dum ob rem. *G.* sterquilinium! *P.* Dorio,
Itane tandem facere oportet? *D.* sic sum: si placeo, utere.
A. Siccine hunc decipis? *D.* immo enim vero, Antipho, hic me decipit:
Nam hic me huiusmodi esse sciebat: ego hunc esse aliter credidi.
Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
Sed utut haec sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phaedria,
Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est. vale.

ACTUS III. SCENA VI.

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

P. QUid faciam? unde ego nunc tam subito huic argentum inveniam miser,
Cui minus nihilo est? quod, hic si pote fuisset exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. *A.* itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adiuverit comiter?
Quin, cum opus est, beneficium rursum ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc esse aequom. *A.* age ergo, solus servare hunc potes.
G. Quid faciam? *A.* invenias argentum. *G.* cupio: sed, id unde, edoce.

A. Pater adeſt hic. *G.* ſcio: ſed quid tum? *A.* ah, dictum ſapienti ſat eſt.
G. Itane? *A.* ita. *G.* ſane hercle, pulchre ſuades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nihil nanciſcor mali;
Ni etiam nunc me huius cauſa quaerere in malo iubeas crucem?
A. Verum hic dicit. *P.* quid? ego vobis, Geta, alienus ſum? *G.* haud puto:
Sed parumne eſt, quod omnibus nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? hem!
Quin igitur, dum licet, dumque adſum, loquimini mecum, Antipho:
Contemplamini me. *A.* quamobrem? aut quidnam facturu's? cedo.
P. Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,
Aut perire. *G.* di bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.
A. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. *G.* ſi quid! quid? *A.* quaere, obſecro,
Ne quid plus minuſve faxit, quod nos poſt pigeat, Geta.
G. Quaero: ſalvos eſt, ut opinor; verum enim metuo malum.
A. Noli metuere: una tecum bona, mala, tolerabimus.
G. Quantum opus eſt tibi argenti? eloquere. *P.* ſolae triginta minae.
G. Triginta! hui, percara eſt, Phaedria. *P.* iſtaec vero vilis eſt.

G. Age, age, inventas reddam. *P.* o lepidum caput. *G.* aufer te hinc. *P.* iam opus eſt.
G. Iam feres. ſed opu' eſt mi, Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.
A. Praeſto eſt: audaciſſime oneris quidvis impone, et feret:
Solus eſt homo amico amicus. *G.* eamus ergo ad eum ocius.
A. Numquid eſt, quod opera mea vobis opu' ſit? *G.* nil: verum abi domum, et
Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare. ceſſas? *A.* nihil eſt, aeque quod faciam lubens.
P. Qua via iſtuc facies? *G.* dicam in itinere: modo te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

D. QUid? qua profectus cauſa hinc es Lemnum, Chreme,
Adduxtin' tecum filiam? *C.* non. *D.* quid ita non?
C. Poſtquam videt me eius mater eſſe hic diutius;
Simul autem non manebat aetas virginis
Meam neglegentiam: ipſam cum omni familia
Ad me profectam eſſe aibant. *D.* quid illic tam diu,
Quaeſo, igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. Pol me detinuit morbus. *D.* unde? aut qui? *C.* rogas?
Senectus ipſa eſt morbus. ſed veniſſe eas
Salvas audivi ex nauta, qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin', Chreme?

C. Quod

C. Quod quidem me factum conſili incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extrario,
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicundum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe aeque, atque egomet ſum mihi,
Scibam. ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreverit me; plus, quam opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorque, ne uxor aliqua hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. Scio, ita eſſe, et iſtaec mihi res ſollicitudini eſt:
Neque defetiſcar uſque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem,
Argentum opus eſſe, et id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quaerebat ſenem:
Dis gratias agebat, tempus ſibi dari,
Ubi Phaedriae oſtenderet nihilo minus
Amicum ſe eſſe, quam Antiphoni. hominem ad forum
Iuſſi opperiri: eo me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum ipſum: quis eſt ulterior? at, at, Phaedriae
Pater venit. quid pertimui autem, bellua?
An quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mi dati?
Com-

Commodius eſſe opinor, duplici ſpe uti.
Petam hinc, unde a primo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt:
Si ab eo nil fiet, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

A. Exſpecto, quam mox recipiat ſeſe Geta:
Sed patruum video cum patre adſtantem. hei mihi!
Quam timeo, adventus huius quo impellat patrem.
G. Adibo hoſce. o ſalve noſter Chreme! *C.* ſalve, Geta.
G. Venire ſalvom volupe eſt. *D.* credo. *G.* quid agitur?
C. Multa advenienti, ut fit, nova; hic compluria.
G. Ita. de Antiphone audiſtin' quae facta? *C.* omnia.
G. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme.
Sic circumiri. *C.* id cum hoc agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum ſedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. *C.* quid, Geta?
D. Quod remedium? *G.* ut abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio. *C.* qui Phormio? *G.* is, qui iſthanc. *C.* ſcio.
G. Viſum eſt mi, ut eius tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum. *cur non*, inquam, *Phormio*,
Vides, inter vos ſic haec potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Heru' liberalis eſt, et fugitans litium:

Nam

Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Uno ore auctores fuere, ut praecipitem hanc daret.
A. Quid hic coeptat? aut quo evadet hodie? G. *an* legibus
Daturum poenas *dices*, si illam eiecerit?
Iam id exploratum est: eia, sudabis satis,
Si cum illo inceptas homine: ea Eloquentia est.
Verum pone, esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, sed pecuniae.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumus nunc hic, inquam: *eho, quid vis dari*
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus;
Haec hinc facessat, tu molestus ne sies?
A. Satin' illi di sunt propitii? *G. nam sat scio,*
Si tu aliquam partem aequi bonique dixeris,
Ut est ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te istaec iussit loqui?
C. Immo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. *A.* occidi! *C.* perge eloqui.
G. At primo homo insanibat. *D.* cedo, quid postulat?
G. Quid? nimium quantum. *C.* quantum? dic. *G. si quis daret*
Talentum magnum. D. immo malum hercle: ut nil pudet!
G. Quod dixi adeo ei: *quaeso, quid si filiam*
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non suscepisse. *D.* inventa est, quae dotem petat.
G. Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;

Haec denique eius fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, *iam a principio amici filiam*,
Ita ut aequom fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi venibat in mentem eiu' incommodi,
In ſervitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quae afferret, qui diſſolverem,
Quae debeo: et etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quae ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quam iſtanc, uxorem dari.
A. Utrum ſtultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, ſcientem an imprudentem, incertu' ſum.
D. Quid, ſi animam debet? *G. ager oppoſitu' ſt pignori ob*
Decem minas, inquit. *D.* age, age, iam ducat: dabo.
G. Aediculae item ſunt ob decem alias. D. hoi, hei,
Nimium eſt. *C.* ne clama: petito haſce a me decem.
G. Uxori emenda ancillula eſt; tum pluſcula
Suppellectile opus eſt; tum ſumptu ad nuptias.
His rebus ſane pone, inquit, *decem minas.*
D. Sexcentas proinde ſcribito iam mihi dicas:
Nil do: impuratus me ille ut etiam irrideat?
C. Quaeſo, ego dabo, quieſce. tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. *A.* hei mihi,
Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
C. Mea cauſa eiicitur: me hoc eſt aequom amittere.
G. *Quantum potes, me certiorem*, inquit, *face:*
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus ſiem:

Nam

Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.
C. Iam accipiet: illis repudium renuntiet:
Hanc ducat. *D.* quae quidem illi res vortat male.
C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt praedia:
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

A. GEta! *G.* hem! *A.* quid egisti? *G.* emunxi argento senes.
A. Satin' id est? *G.* nescio hercle: tantum iussus sum.
A. Eho verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? *A.* quid ego narrem? opera tua ad
Restim mihi quidem res rediit planissume:
Ut te quidem omnes di, deae, superi, inferi,
Malis exemplis perdant! hem, si quid velis,
Huic mandes, qui te ad scopulum e tranquillo auferat.
Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? iniecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fiet? *G.* non enim ducet. *A.* novi: ceterum
Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervom potius ibit. *G.* nihil est, Antipho,
Quin male narrando possit depravarier.

Tu id, quod boni eſt, excerpis; dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contra iam. *ſi argentum acceperit,*
Ducenda eſt uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem, tandem apparandis nuptiis,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Inde iſte reddet. *A.* quam ob rem? aut quid dicet? *G.* rogas?
Quot res? *poſt illa monſtra evenerunt mihi:*
Introiit in aedes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit. interdixit hariolus:
Haruſpex vetuit: ante brumam autem novi
Negoti inciperem quid? cauſa eſt iuſtiſſima.
Haec fient. *A.* ut modo fiant. *G.* fient: me vide:
Pater exit: abi: dic, eſſe argentum, Phaedriae.

ACTUS IV. SCENA V.

Demipho, Geta, Chremes.

D. QUietus eſto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit.
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cum dem: et, quam ob rem dem, commemorabo. *G.* ut cautus eſt, ubi nil opu' ſt.
C. Atqui ita opus facto eſt: et matura, dum lubido eadem haec manet:
Nam ſi altera illaec magis inſtabit, forſitan nos reiciat.
G. Rem ipſam putaſti. *D.* duc me ad eum ergo. *G.* non moror. *C.* ubi hoc egeris,

Tranſito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc abit:
Dicat, eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſucceuſeat;
Et magis eſſe illum idoneum, qui ipſi ſit familiarior;
Nos noſtro officio non digreſſos eſſe; quantum is voluerit,
Datum eſſe dotis. *D.* quid tua, malum, id refert? *C.* magni, Demipho.
Non ſatis eſt, tuum te officium feciſſe, id ſi non fama approbat.
Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe eiectam praedicet.
D. Idem ego iſtuc facere poſſum. *C.* mulier mulieri magis convenit.
D. Rogabo. *C.* ubi illas nunc ego reperire poſſim, cogito.

ACTUS IV. SCENA VI.

SOPHRONA, CHREMES.

S. QUid agam? quem mihi amicum inveniam miſera? aut quo conſilia haec referam?
Aut unde auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum ſuaſum indigna iniuria afficiatur:
Ita patrem adoleſcentis facta haec tolerare audio violenter.
C. Nam quae haec anus eſt exanimata, a fratre quae egreſſa eſt meo?
S. Quod ut facerem, egeſtas me impulit; cum ſcirem infirmas nuptias

Hasce esse, ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.
C. Certe aedepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,
Meae nutricem gnatae video. *S.* neque ille investigatur. *C.* quid agam?
S. Qui est eius pater. *C.* adeo? an maneo, dum ea, quae loquitur, magis cognosco?
S. Quod si eum nunc reperire possim, nihil est, quod verear. *C.* ea est ipsa:
Conloquar. *S.* quis hic loquitur? *C.* Sophrona. *S.* et meum nomen nominat?
C. Respice ad me. *S.* di, obsecro vos: estne hic Stilpho? *C.* non. *S.* negas?
C. Concede hinc a foribus paululum istorsum sodes, Sophrona.
Ne me istoc posthac nomine appellassis. *S.* quid? non, obsecro, es,
Quem semper te esse dictitasti? *C.* st. *S.* quid has metuis fores?
C. Conclusam hic habeo uxorem saevam: verum istoc de nomine
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.
S. Istoc pol nos te hic invenire miserae nunquam potuimus.
C. Eho, dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac, unde exis?
Ubi illae sunt? *S.* miseram me! *C.* hem, quid est? vivuntne? *S.* vivit gnata.
Matrem ipsam ex aegritudine miseram mors consecuta est.
C. Male factum! *S.* ego autem, quae essem anus deserta, egens, ignota,

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,
Harum qui est dominus aedium. *C.* Antiphonine? *S.* hem, isti ipsi. *C.* quid!
Duasne is uxores habet? *S.* au, obsecro! unam ille quidem hanc solam.
C. Quid illa altera, quae dicitur cognata? *S.* haec ergo est. *C.* quid ais?
S. Composito factum est, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote. *C.* di vostram fidem, quam saepe forte temere
Eveniunt, quae non audeas optare! offendi adveniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, conciliatam amore.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine nostra cura, maxume sua cura haec sola fecit.
S. Nunc quid opus facto sit, vide: pater adolescentis venit,
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. *C.* nihil pericli est.
Sed per deos atque homines, meam esse hanc cave rescifcat quisquam.
S. Nemo ex me scibit. *C.* sequere me: intus cetera audies.

ACTUS V. SCENA I.

DEMIPHO, GETA.

D. NOstrapte culpa facimus, ut malis expediat esse,

Dum nimium dici nos bonos ſtudemus et benignos.
Ita fugias, ne praeter caſam, quod aiunt. nonne id ſat erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum eſt ultro obiectum,
Ut ſit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
G. Planiſſime. *D.* his nunc praemium eſt, qui recta prava faciunt.
G. Veriſſime. *D.* ut ſtultiſſime quidem illi rem geſſerimus.
G. Modo ut hoc conſilio poſſiet diſcedi, ut iſtam ducat.
D. Etiamne id dubium eſt? *G.* haud ſcio hercle, ut homo eſt, an mutet animum.
D. Hem! mutet autem? *G.* neſcio: verum, ſi forte, dico.
D. Ita faciam, ut frater cenſuit; ut uxorem eius huc adducam,
Cum iſta ut loquatur. tu, Geta, abi: praenuntia hanc venturam.

ACTUS V. SCENA II.

GETA.

G. ARgentum inventum eſt Phaedriae: de iurgio ſiletur:
Proviſum eſt, ne in praeſentia haec hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto haeſitas: vorſura ſolvis,
Geta: praeſens quod fuerat malum, in diem abiit: plagae creſcunt,

Niſi

Niſi proſpicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut eiu' orationem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO, NAUSISTRATA.

D. AGedum, ut ſoles, Nauſiſtrata, fac illa us placetur nobis,
Ut ſua voluntate id, quod eſt faciendum, faciat. *N.* faciam.
D. Pariter nunc opera me adiuves, ac re dudum opitulata es.
N. Factum volo: ac pol minus queo viri culpa, quam me dignum eſt.
D. Quid autem? *N.* quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his praediis talenta argenti bina
Capiebat ſtatim: hem, vir viro quid praeſtat! *D.* bina quaeſo?
N. Ac rebus vilioribu' multo, tamen talenta bina. *D.* hui!
N. Quid haec videntur? *D.* ſcilicet. *N.* virum me natum vellem:
Ego oſtenderem... *D.* certo ſcio. *N.* quo pacto... *D.* parce, ſodes,
Ut poſſis cum illa; ne adoleſcens mulier te fatiget.
N. Faciam, ut iubes: ſed meum virum abs te exire video.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMIPHO, NAUSISTRATA, CHREMES.

C. Hem, Demipho,
Iam illi datum eſt argentum? D. curavi illico. C. nollem datum.
Hei! video uxorem: paene plus, quam ſat erat. D. cur nolles, Chreme?
C. Iam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem? C. abduci non poteſt. D. qui non poteſt?
C. Quia uterque utrique eſt cordi. D. quid iſtuc noſtra? C. magni. praeter haec,
Cognatam comperi eſſe nobis. D. quid! deliras? C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. ſati' ne ſanus es?
N. Au, obſecro, vide, ne in cognatam pecces. D. non eſt. C. ne nega:
Patri' nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. D. non norat patrem?
C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquamne hodie concedes, neque
Intelleges? D. ſi tu nil narras. C. perdis. N. miror quid hoc ſiet.
D. Equidem hercle neſcio. C. vin' ſcire? at ita me ſervet Iuppiter,
Ut propior illi, quam ego ſum, ac tu, homo nemo eſt. D. dii voſtram fidem!
Eamus ad ipſam una omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah!
D. Quid eſt? C. itane parum mihi fidem eſſe apud te? D. vin' me hoc credere?

Vin'

Viu' satis quaesitum mihi istuc esse? age fiat. quid? illa filia
Amici nostri, quid futurum est? *C.* recte. *D.* hanc igitur mittimus?
C. Quidni? *D.* illa maneat? *C.* sic. *D.* ire igitur tibi licet, Nausistrata.
N. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quam ut coeperas,
Manere hanc: nam perliberalis visa est, cum vidi, mihi.
D. Quid istuc negotii est? *C.* iamne operuit ostium? *D.* iam. *C.* o Iuppiter!
Di nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. *D.* hem!
Quo pacto id potuit? *C.* non satis tutus est ad narrandum hic locus.
D. At tu intro abi. *C.* heus, ne filii quidem nostri hoc rescisсant, volo.

ACTUS V. SCENA V.

ANTIPHO.

LAetu' sum, ut meae res sese habent, fratri obtigisse quod volt.
Quam scitum est, eiu'modi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res advorsae fient, paulo mederi possis!
Hic simul argentum repperit, cura sese expedivit:
Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin, si hoc celetur, in metu; sin patefit, in probro siem.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostenta

Huiusce habendae. sed ubinam Getam invenire possum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere iubeat?

ACTUS V. SCENA VI.

PHORMIO, ANTIPHO.

P. ARgentum accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propria Phaedria ut poteretur: nam emissa est manu.
Nunc una mihi res etiam restat, quae est conficiunda, otium
Ab senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos sumam dies.
A. Sed Phormio est. quid ais? *P.* quid? *A.* quidnam nunc facturu' est Phaedria?
Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere?
P. Vicissim parteis tuas acturus est. *A.* quas? *P.* ut fugitet patrem.
Te suas rogavit rursum ut ageres, caussam ut pro se diceres:
Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta;
Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. *A.* vide, qui egrediatur. *P.* Geta est.

ACTUS V. SCENA VII.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

G. O Fortuna! o fors fortuna! quantis commoditatibus,
Quam ſubito, meo hero Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem!
A. Quidnam hic ſibi volt? *G.* noſque amicos eiu' exoneraſtis metu!
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero invenire, ut haec, quae contigerint, ſciat?
A. Num tu intellegis, hic quid narret? *P.* num tu? *A.* nil. *P.* tantundem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. *A.* heus Geta. *G.* hem tibi.
Num novum aut mirum eſt revocari, curſum cum inſtiteris? *A.* Geta.
G. Pergit: hercle curialis vernula eſt, qui me vocat:
Hercle nunquam hodie odio tuo me vinces. *A.* non manes?
G. Vapula. id quidem iam tibi fiet, niſi reſiſtis, verbero!
G. Familiariorem oportet eſſe hunc: minitatur malum.
Sed iſne eſt, quem quaero, an non? ipſu' eſt. *P.* congredere actutum. *A.* quid eſt?
G. O omnium, quantum eſt, qui vivunt, homo hominum ornatiſſime:
Nam ſine controverſia a dis ſolus diligere, Antipho.
A. Ita velim: ſed, qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.

G. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? *A.* enicas.
P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, et, quod fers, cedo. *G.* oh!
Tu quoque hic aderas, Phormio? *P.* aderam: ſed ceſſas? *G.* accipe, hem.
Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.
A. Quamobrem? *G.* omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt, Antipho.
Ubi in gynaeceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio, rogo,
Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum, intro ad heram accedere:
Sophrona modo fratrem huc, inquit, *ſenis introduxit Chremem*,
Eumque nunc eſſe intus cum illis. hoc ubi ego audivi, ad fores
Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:
Animam compreſſi: aurem admovi: ita animum coepi attendere,
Hoc modo ſermonem captans. *A.* eu Geta! *G.* hic pulcherrimum
Facinus audivi: itaque paene hercle exclamavi gaudio.
A. Quod? *G.* quodnam arbitrare? *A.* neſcio. *G.* atqui mirificiſſimum:
Patruus tuus eſt pater inventus Phanio uxori tuae. *A.* hem!
Quid ais? *G.* cum eius olim conſuevit matre in Lemno clanculum.

P.

P. Somnium: utin' haec ignoraret suum patrem? *G.* aliquid credito,
Phormio, esse causae: sed me censen' potuisse omnia
Intellegere extra ostium, intus quae inter sese ipsi egerint?
A. Atque, hercle, ego quoque illam inaudivi fabulam. *G.* immo etiam dabo,
Quo magis credas. patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo:
Ait uterque, tibi potestatem eius adhibendae dari:
Denique ego missus sum, te ut requirerem, atque adducerem. *A.* hem!
Quin ergo rape me: quid cessas? *G.* fecero. *A.* o mi Phormio,
Vale. *P.* vale, Antipho.

ACTUS V. SCENA VIII.

PHORMIO solus.

BEne, ita me di ament, factum: gaudeo,
Tantam fortunam de improviso esse his datam.
Summa eludendi occasio est mi nunc senes,
Et Phaedriae curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum aequalium supplex siet:
Nam idem hoc argentum, ita ut datum est, ingratiis,
Eis datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi voltusque est capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras:
Quo me assimularam ire ad mercatum, non eo.

AC-

ACTUS V. SCENA IX.

CHREMES, DEMIPHO, PHORMIO.

C. EStne, ita uti dixi, liberalis? *D.* oppido.
Dis magnas merito gratias habeo, atque ago:
Quando evenere haec nobis, frater, proſpere.
Quantum poteſt, nunc conveniundus Phormio eſt,
Priu' quam dilapidat noſtras triginta minas,
Ut auferamus. *P.* Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam: ut quod... *D.* at nos ad te ibamus, Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe cauſa? *D.* ita hercle. *P.* credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: verebamini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel.
Heus, quanta quanta haec mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.
Idque adeo venio nuntiatum, Demipho,
Paratum me eſſe: ubi voltis, uxorem date.
Nam omneis poſthabui mihi res, ita uti par fuit,
Poſtquam, tantopere id vos velle, animum advorteram.
D. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, *ſi id feceris?*
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi, turpe eſt: ferme eadem omnia,
Quae tute dudum coram me incuſaveras.
P. Satis ſuperbe inluditis me. *D.* qui? *P.* rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemſerim?
C. *Tum autem, Antiphonem video ab ſeſe amittere*

Invitum eam, inque. *D*. tum autem video filium
Invitum ſane mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rurſum iube reſcribi, Phormio.
P. Quodne ego diſcripſi porro illis, quibu' debui?
D. Quid igitur fiet? *P*. ſi vis mi uxorem dare:
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, ut velis
Manere illam apud te: dos hic maneat, Demipho:
Nam non eſt aequom, me propter vos decipi:
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alterae
Remiſerim, quae dotis tantundem dabat.
D. I in malam rem hinc cum iſtac magnificentia,
Fugitive! etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? *P*. irritor. *D*. tun' hanc duceres,
Si tibi data eſſet? *P*. fac periclum. *D*. ut filius
Cum illa habitet apud te. hoc veſtrum conſilium fuit.
P. Quaeſo, quid narras? *D*. quin tu mi argentum cedo.
P. Immo vero uxorem tu cedo. *D*. in ius ambula.
P. Enim vero ſi porro eſſe odioſi pergitis.
D. Quid facies? *P*. egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo. *C*. quid id noſtra? *P*. nihil.
Hic quandam noram, cuius vir uxorem. *C*. hem! *D*. quid eſt?
P. Lemni habuit aliam. *C*. nullus ſum. *P*. ex qua filiam
Suſcepit: et eam clam educit. *C*. ſepultu' ſum.
P. Haec adeo ego illi iam denarrabo. *C*. obſecro,
Ne facias. *P*. oh! tun' is eras? *D*. ut ludos facit!

C. Mis-

C. Miſſum te facimus. *P.* fabulae. *C.* quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. *P.* audio:
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini,
Inepti, voſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo nolo rurſum: cape, cedo:
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.
C. Quo pacto, aut unde haec hic reſcivit? *D.* neſcio,
Niſi, me dixiſſe nemini, id certo ſcio.
C. Monſtri, ita me di ament, ſimile. *P.* inieci ſcrupulum. *D.* hem!
Hiccine ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle ſatius eſt.
Animo virili praeſentique ut ſis, para:
Vides, tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque iam id celare poſſe te uxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit, Chreme,
Id noſmet ipſos indicare, placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Ulciſci. *P.* at, at, niſi mihi proſpicio, haereo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor, ut placari poſſit. *D.* bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum e medio exceſſit, unde haec ſuſcepta eſt tibi.
P. Itane agitis mecum? ſatis aſtute aggredimini:
Non hercle ex re iſtiu' me inſtigaſti, Demipho.
Ain' tu, ubi quae libitum fuerit, peregre feceris,
Neque huius ſis veritus feminae primariae,
Quin novo modo ei faceres contumeliam.

Ve-

Venias nunc precibus lautum peccatum tuum:
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Ut ne reſtinguas, lacrumis ſi exſtillaveris.
D. Malum, quod iſti di, deaeque omnes duint!
Tantane affectum quemquam eſſe hominem audacia?
Non hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? *C.* in id redactus ſum loci,
Ut, quid agam cum illo, neſciam prorſum. *D.* ego ſcio:
In ius eamus. *P.* in ius? huc, ſi quid lubet.
D. Aſſequere, retine, dum huc ego ſervos evoco.
C. Enim ſolus nequeo: accurre. *P.* una iniuria eſt
Tecum. *C.* lege agito ergo. *P.* altera eſt tecum, Chreme.
D. Rape hunc. *P.* ſic agitis? enimvero voce eſt opus.
Nauſiſtrata, exi! *C.* os opprime. *D.* impurum vide,
Quantum valet! *P.* Nauſiſtrata, inquam! *C.* non taces?
P. Taceam? *D.* ni ſequitur, pugnos in ventrem ingere:
Vel oculum exſculpe. *P.* eſt, ubi vos ulciſcar probe.

ACTUS V. SCENA X.

NAUSISTRATA, CHREMES,
PHORMIO, DEMIPHO.

N. QUis nominat me? *C.* hem! *N.* quid iſtuc turbae eſt, obſecro,

Mi

Mi vir? *P.* ehem quid nunc obſtipuiſti? *N.* quis hic homo eſt?
Non mihi reſpondes? *P.* hiccine ut tibi reſpondeat?
Qui hercle, ubi ſit, neſcit. *C.* cave iſti quidquam creduas.
P. Abi; tange: ſi non totus friget, me enica.
C. Nihil eſt. *N.* quid ergo? quid iſtic narrat? *P.* iam ſcies:
Auſculta. *C.* pergin' credere? *N.* quid ego, obſecro,
Huic credam, qui nil dixit? *P.* delirat miſer
Timore. *N.* non pol temere eſt, quod tu tam times.
C. Egon' timeo? *P.* recte ſane: quando nil times,
Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. *D.* ſcelus!
Tibi narret? *P.* eho tu: factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre. *N.* mi vir, non mihi dicis? *C.* at... *N.* quid at?
C. Non opus eſt dicto. *P.* tibi quidem: at ſcito huic opu' ſt.
In Lemno.. *C.* hem! quid ais? *D.* non taces? *P.* clam te... *C.* hei mihi!
P. Uxorem duxit... *N.* mi homo, di melius duint.
P. Sic factum eſt. *N.* perii miſera! *P.* et inde filiam
Suſcepit iam unam: dum tu dormis. *C.* quid agimus?
N. Pro di immortales, facinus indignum et malum!
P. Hoc actum eſt. *N.* an quidquam hodie eſt factum indignius?

Qui

Qui mi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc pol diſtaedet loqui.
Haecine erant itiones crebrae, et manſiones diutinae
Lemni? haeccine erat ea, quae noſtros fructus minuebat, vilitas?
D. Ego, Nauſiſtrata, eſſe in hac re culpam meritum, non nego:
Sed, ea quin ſit ignoſcenda... *P.* verba fiunt mortuo.
D. Nam neque neglegentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit, unde haec nata eſt: neque poſt illa unquam attigit.
Ea mortem obiit: e medio abiit, qui ſit in re hac ſcrupulus.
Quam ob rem te oro, ut alia facta tua ſunt, aequo animo hoc feras.
N. Quid ego aequo animo? cupio miſera, in hac re iam defungier.
Sed qui ſperem, aetate porro minu' peccaturum putem?
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque aetas nunc magis expetenda eſt, Demipho?
Quid mi hic affers, quam ob rem exſpectem aut ſperem, porro non fore?
P. Exſequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, laceſſito:
Faxo tali ſit mactatus, atque hic, infortunio.

Re-

Redeat sane in gratiam: iam supplici satis ei mihi:
Habet haec, ei quod, dum vivat usque, ad au rem oggann iat.
N. At meo merito credo. quid ego nunc ea com memorem, Demipho,
Singulatim, qualis ego in hunc fuerim? *D.* nov aeque omnia
Tecum. *N.* merito hoc meo videtur factum? *D* minume gentium:
Verum, quando iam accusando fieri infectum no potest,
Ignosce. orat, confitetur, purgat. quid vis am plius?
P. Enimvero, prius quam haec dat veniam, mi hi prospiciam et Phaedriae.
Heus, Nausistrata, prius quam huic responde temere, audi. *N.* quid est?
P. Ego minas triginta ab isto per fallaciam ab stuli:
Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni de dit.
C. Hem, quid ais? *N.* adeon' indignum tib videtur, filius,
Homo adolescens, unam si habet amicam, tu uxores duas?
Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? respon de mihi.
D. Faciet, ut voles. *N.* immo, ut meam ian scias sententiam,
Neque ego ignosco, neque promitto quidquam, neque respondeo,
Prius quam gnatum videro: eius iudicio permitto omnia:
Quod is iubebit, faciam. *D.* mulier sapiens es, Nausistrata.

N

N. Satin' tibi eſt, Chreme? *C*. immo vero pulchre diſcedo, et probe,
Et praeter ſpem. *N*. tu tibi nomen dic quod eſt. *P*. min'? Phormio:
Voſtrae familiae hercle amicus, et tuo ſummus Phaedriae.
N. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, et quae voles,
Faciamque, et dicam. *P*. benigne dicis. *N*. pol meritum eſt tuum.
P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nauſiſtrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? *N*. cupio. *P*. me ad coenam voca.
N. Pol vero voco. *D*. eamus intro hinc. *C*. fiat: ſed ubi eſt Phaedria,
Iudex noſter? *P*. iam hic faxo aderit. Vos valete et plaudite.

PUBLII TERENTII
HECYRA.

ACTA LUDIS ROMANIS, SEX. IULIO CAES. CN. CORNELIO DOLABELLA AEDIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII TIBIIS PARIBUS, CN. OCTAVIO, T. MANLIO, COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FUNEBRIBUS. RELATA EST TERTIO, Q. FULVIO, L. MARCIO, AEDILIBUS CURULIBUS.

PERSONAE.

Prologus.
Philotis, meretrix.
Syra, anus.
Parmeno, ſervus.
Laches, ſenex.
Sostrata, matrona.
Phidippus, ſenex.
Pamphilus, adoleſcens.
Myrrhina, matrona.
Sosia, ſervus.
Bacchis, meretrix.

PERSONAE MUTAE.

Philumena.
Scirtus, puer.

Graeca eſt Apollodori.

M. ANT. MURETI

ARGUMENTUM.

Pamphilus, Lachetis e Sostrata uxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. is cum aliquando noctu ad eam temulentus iret, in Philumenam, Lachetis et Myrrhinae filiam, incidit, eamque in via per vim compressit: atque ita effugit, ut neque ipse eam, neque puella ipsum cognoscere potuerit. in illa autem lucta etiam anulum ei detraxit, eumque Bacchidi dono dedit. paulo post pater eum, tum ut a meretricio amore averteret, tum ut praesidium suae senectuti pararet, ad uxorem ducendam perpulit. contigit, us ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse constupraverat. gaudente admodum puellae matre, quae, quia sola conscia erat filiam e stupro gravidam esse, quamprimum eam collocare properabat: ut si forte post aliquot menses pareret, nuptiis, quemadmodum saepe fit, obtegeretur stuprum. cecidit res longe aliter, ac putabatur. etiam Pamphilus, qui invitissimus adiecisset animum ad rem uxoriam, quique avellere se derepente a Bacchidis amore nonposset, ita dormit cum uxore, ut eam ne attigerit quidem. Bacchis, quod, ea viva nunquam se uxorem ducturum, saepe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam iniuriam putans, multo ei minus, quam solebat, placida et obsequens esse coepit. eo factum est, ut Pamphilus ei se paulatim subduxerit, quamque prius spernebat uxorem, eius mirificum quendam amorem animo conceperit. interea quiddam accidit,

ut iter Pamphilo in Imbrum esset. profecto eo, Philumena, quae intumescere sibi uterum sentiret, cum aliorum, tum socrus inprimis suae conspectum refugiebat: tandem cum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumpta occasione, per sacrificandi speciem, ad matrem se, unam omnium rerum consciam, confert. post dies complusculos mittit Sostrata, qui eam arcesserent. respondetur, aegrotam esse. it, ut eam saltim viseret. non admittitur. Laches accusare uxorem, et dicere, haec omnia illius culpa contingere. illa contra excusare se, et culpam deprecari: nullius se rei consciam esse, cur sua consuetudo nurui odiosa esse debeat. interea rediit Pamphilus, atque ita sors tulit, ut quo die ipse Athenas appulit, eo ipso, Philumena partu levaretur. cum igitur, videndi cupidus (aegrotare enim acceperat, et ita amabat, ut qui vehementissime), subito ad eam ingressus esset, peperisse deprehendit. ibi eum Myrrhina exeuntem prosecuta, lacrumans, obtestari coepit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset; ne reciperet quidem uxorem, si ita videretur: sed tamen ne famam illius proderet, ita se facturum recipit. cum igitur neque vellet uxorem recipere, neque rursum veram afferret causam: suspicati sunt senes, eum Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de causa ab uxore abhorrere. arcessitam itaque Bacchidem obiurgat Phidippus. ea, cum se illi purgasset, iubetur ad mulieres ingredi, et eis quoque illam suspicionem adimere. ingreditur, anulum habens in digito, quem olim Philumenae ereptum, sibi dederat Pamphilus. is anulus effecit, ut, vitiatam esse ab ipso Pamphilo Philumenam, cognosceretur. Laetus Pamphilus et uxorem et filium recipit.

PU-

PUBLII TERENTII AFRI

HECYRA.

PROLOGUS.

HEcyra eſt huic nomen fabulae. haec cum data eſt
Nova, novum intervenit vitium et calamitas,
Ut neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc haec plane eſt pro nova:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſet vendere.
Alias cognoſtis eius: quaeſo hanc nunc noſcite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator ſim; eodem ut iure uti ſenem
Liceat, quo iure ſum uſus adoleſcentior,
Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent,
Ne cum poeta ſcriptura evaneſceret.
In his, quas primum Caecilii didici novas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſcibam, dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere coepi, ut ab eodem alias diſcerem
Novas ſtudioſe; ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, ut ſpectarentur. ubi ſunt cognitae,

Placitae ſunt: ita poetam reſtitui in locum,
Prope iam remotum iniuria advorſarium
Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſpreviſſem in praeſentia, et
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Ut in otio eſſet, potius quam in negotio;
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, aequo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt: ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem voſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtrae induſtriae.
Cum primum eam agere coepi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit exſpectatio:
Comitum conventus, ſtudium, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova coepi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem: refero denuo;
Primo actu placeo. cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores, populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, et ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere, per vos artem muſicam
Recidere ad paucos: facite, ut voſtra auctoritas
Meae auctoritati fautrix adiutrixque ſit.
Si nunquam avare ſtatui pretium arti meae;
Et eum eſſe quaeſtum in animum induxi maxumum,

Quam

Quam maxume ſervire voſtris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, et ſe in voſtram commiſit fidem,
Ne eum, circumventum inique, iniqui irrideant.
Mea cauſa cauſam accipite, et date ſilentium,
Ut lubeat ſcribere aliis, mihique ut diſcere
Novas expediat poſthac, pretio emptas meo.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

P. PEr pol quam paucis reperias meretrecibus
Fideleis evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quam ſancte, ut quivis facile poſſet credere,
Nuuquam illa viva ducturum uxorem domum.
En duxit! *S.* ergo propterea, te ſedulo
Et moneo, et hortor, ne cuiuſquam miſereas;
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.
P. Utin' eximium neminem habeam? *S.* neminem:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te ut blanditiis ſuis
Quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu, amabo, non contra inſidiabere?
P. Tamen pol, eandem, iniurium eſt, eſſe omnibus.
S. Iniurium eſt autem, ulciſci advorſarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram! cur non aut iſtaec mihi
Aetas et forma eſt, aut tibi haec ſententia?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

Pa. SEnex ſi quaeret me, modo iſſe dicito
Ad portum, percontatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quaeret me, uti
Tum dicas: ſi non quaeret, nullus dixeris;
Alias ut uti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? unde haec advenit?
Philotis, ſalve multum. *Ph.* o ſalve, Parmeno.
S. Salve, mecaſtor, Parmeno. *Pa.* et tu aedepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, ubi te oblectaſti tam diu?
Ph. Minime equidem me oblectavi, quae cum milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
Pa. Aedepol te deſiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepiſſe ſaepe, et te tuum
Conſilium contempſiſſe. *Ph.* non dici poteſt,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Voſque hic videndi, antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter vos libere convivium:
Nam illi haud licebat, niſi praefinito, loqui
Quae illi placerent. *Pa.* haud opinor commode
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negoti eſt? modo quod narrvit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hac viva poſſet animum inducere,
Uxorem habere. *Pa.* habere autem? *Ph.* eho, tu, an non habet?

Pa. Habet; ſed firmae hae vereor ut ſint nuptiae.
Ph. Ita di deaeque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi, Parmeno.
Pa. Non eſt opus prolato: hoc percontarier
Deſiſte. *Ph.* nempe ea cauſa, ut ne id fiat palam.
Ita me di amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam; ſed ut tacita mecum gaudeam.
Pa. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. *Ph.* ah noli, Parmeno:
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quae percontor, ſcire. *Pa.* vera haec praedicat:
Et illud mi vitium eſt maxumum. ſi mihi fidem
Das, te tacituram, dicam. *Ph.* ad ingenium redis.
Fidem do; loquere. *Pa.* auſculta. *Ph.* iſtic ſum. *Pa.* hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus;
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et haec, communia omnium quae ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere, *illum autem unicum*,
Praeſidium velle ſe ſenectuti ſuae.
Ille primo ſe negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit, animi ut incertus foret,
Pudorin', anne amori obſequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit ei gnatam huius vicini proxumi.
Uſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam grave,
Donec iam in ipſis nuptiis, poſtquam videt

Paratas; nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita aegre tulit, nt ipſam Bacchidem,
Si adeſſet, credo ibi eius commiſereſceret.
Ubicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Ut conloqui mecum una poſſet: *Parmeno*,
Perii, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miſer.
Ph. At te di deaeque perdant cum iſto odio, Laches.
Pa. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quae conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum virgine una adoleſcens cubuerit,
Plus potus, ſeſe illac abſtinere ut potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi, nam nemo ad te venit,
Niſi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? *Pa.* diebus ſane pauculis
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
Narratque, ut virgo ab ſe integra etiam tum ſiet:
Seque ante, quam eam uxorem duxiſſet domum,
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi a ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque utile ipſi virgini eſt.
Ph. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. *Hoc ego proferre, incommodum mi eſſe arbitror.*

Reddi patri autem, cui tu nil dicas viti,
Superbum eſt; ſed illam ſpero, ubi hoc cognoverit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? *Pa.* quotidie:
Sed, ut fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multo et magis procax facta illico eſt.
Ph. Non aedepol mirum. *Pa.* atque ea res multo maxume
Diſiunxit illum ab illa, poſtquam et ipſe ſe,
Et illam, et hanc, quae domi erat, cognovit ſatis.
Ad exemplum ambarum mores earum exiſtimans.
Haec, ita uti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda atque iniurias
Viri omneis ferre, et tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris miſericordia
Devictus, partim victus huius iniuriis,
Paulatim elapſu' ſt Bacchidi; atque huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc': ea ad hos redibat lege hereditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit cum matre hic uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiae?
Pa. Nunc audies. primum dies compluſculos
Bene convenibat ſane inter eas: interim
Miris modis odiſſe coepit Soſtratam:
Neque lites ullae inter eas; poſtulatio
Nunquam. *Ph.* quid igitur? *Pa.* ſi quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere e conſpectu illico,

Videre nolle. denique, ubi non quit pati,
Simulat se ad matrem arcessi ad rem divinam: abit.
Ubi illic dies est complureis, arcessi iubet:
Dixere causam tunc nescio quam. iterum iubet;
Nemo remisit. postquam arcessunt saepius;
Aegram esse simulant mulierem. nostra illico
It visere ad eam; admisit nemo. hoc ubi senex
Rescivit, heri ea caussa rure huc advenit,
Patrem continuo convenit Philumenae.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sane curae est, quorsum eventurum hoc siet:
Habes omnem rem: pergam quo coepi hoc iter.
Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite
Me esse illum conventuram. *Pa.* dii vortant bene
Quod agas. *Ph.* vale. *Pa.* et tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

L. PRo deum atque hominum fidem! quod hoc genus est? quae haec est coniuratio?
Utin' omnes mulieres eadem aeque studeant, nolintque omnia:
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias.
Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus: viris
Esse advorsas aeque studium est, similis pertinacia est.

In eodemque omnes mihi videntur ludo doctae ad malitiam:
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.
S. Me miſeram, quae nunc, quamobrem accuſer, neſcio. *L.* hem!
Tu neſcis? *S.* non, ita me dii bene ament, mi Laches.
Itaque una inter nos agere aetatem liceat. *L.* di mala prohibeant.
S. Meque abs te immerito eſſe accuſatam, poſtmodo reſciſces. *L.* ſcio:
Te immerito. an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt?
Quae me, et te, et familiam omnem dedecoras, filio luctum paras:
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quae perturbes haec tua impudentia?
S. Egone? *L.* tu, inquam, mulier, quae me omnino lapidem, non hominem, putas.
An, quia ruri crebro eſſe ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hic vitam voſtrarum exigat?
Multo melius, hic quae fiunt, quam illic, ubi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Iam pridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam;
Minimeque adeo mirum: et, ni id feciſſet, magis mirum foret.

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisſet domum:
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, quam immerito aegritudo haec oritur mi abs te, Soſtrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis, et rei ſerviens;
Sumptus voſtros otiumque ut noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, praeter aequum atque aetatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid aegre eſſet mihi?
S. Non mea opera, neque pol culpa evenit. *L.* immo maxume.
Sola hic fuiſti: in te omnis haeret culpa ſola, Soſtrata.
Quae hic erant, curares; cum ego vos ſolvi curis ceteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. *S.* haud equidem dico, mi Laches.
L. Gaudeo, ita me di ament, gnati cauſa: nam de te quidem,
Satis ſcio, peccando detrimenti nihil fieri poteſt.
S. Qui ſcis, an ea cauſa, mi vir, me odiſſe aſſimulaverit,
Ut cum matre plus una eſſet? *L.* quid ais? non ſigni hoc ſat eſt,
Quod heri nemo voluit viſentem ad eam te intro admittere?
S. Enim laſſam oppido tum eſſe aibant: eo ad eam non admiſſa ſum.
L. Tuos eſſe ego illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror;

Et

Et merito adeo: nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere uxorem: et quae vobis placita eſt conditio, datur:
Ubi duxere impulſu voſtro; voſtro impulſu easdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

Phidippus, Laches, Sostrata.

P. Etſi ſcio ego, Philumena, meum ius eſſe, ut te cogam,
Quae ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam,
Ut tibi concedam; neque tuae libidini advorſabor.
L. Atque eccum Phidippum optume video: hinc iam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, etſi ego meis me omnibus ſcio eſſe apprime obſequentem:
Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.
Quod tu ſi idem faceres, magis in rem et noſtram, et voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. *Ph.* eia vero.
L. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam hanc vis eſſe affinitatem,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum a nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrigemus,
Te iudice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,

Quia

Quia aegra eſt: te mihi iniuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, ſatis ut meae domi curetur diligenter.
At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Ut tu illam ſalvam magis velis, quam ego: id adeo gnati cauſa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam ſe ipſum, magnificare.
Neque adeo clam me eſt, quam eſſe eum graviter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eo domum; ſtudeo haec prius, quam ille, huc redeat.
Ph. Laches, et diligentiam voſtram, et benignitatem
Novi: et, quae dicis, omnia eſſe, ut dicis, animum induco;
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. *L.* quae res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accuſat virum? *Ph.* minume: nam poſtquam attendi
Magis, et vi coepi cogere ut rediret, ſancte adiurat,
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe aliis vitii eſt: ego ſum animo leni natus:
Non poſſum advorſari meis. *L.* hem Soſtrata! *S.* heu me miſeram!
L. Certumne eſt iſtuc? *P.* nunc quidem, ut videtur. ſed numquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum iam oportet. *L.* eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

AEdepol nae nos ſumus inique aeque omnes inviſae viris,
Propter paucas: quae omnes faciunt, dignae ut videamur malo.
Nam, ita me dii ament, quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omneis eſſe iniquas. haud pol me quidem; nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mihi eveniat, ſcio:
Niſi pol filium multimodis iam exſpecto, ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS, PARMENO, MYRRHINA.

Pam. NEmini ego plura acerba eſſe credo ex amore homini unquam oblata,
Quam mihi. heu me infelicem! hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine cauſa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat praeſtabilius, ubivis gentium agere aetatem,
Quam huc redire? atque haec ita eſſe, miſerum me reſciſcere?

Nam nos omnes.... quibus eſt alicunde aliquis obiectus labos,
Omne quod eſt interea tempus, prius quam id reſcitum eſt, lucro eſt.
Par. At ſic, citius qui te expedias his aerumnis, reperias.
Si non rediſſes, hae irae factae eſſent multo ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, ſcio reverituras.
Rem cognoſces, iram expedies: rurſum in gratiam reſtitues.
Levia ſunt, quae tu pergravia eſſe in animum induxti tuum.
Pam. Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentium eſt aeque miſer?
Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Iam in hac re, ut taceam, cuivis facile ſcitu eſt, quam fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abſtraxi: atque impeditum in ea expedivi animum meum,
Vixque huc contuleram; hem nova res orta eſt, porro ab hac quae me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me, aut uxorem, in culpa inventurum arbitror:
Quod cum ita eſſe invenero; quid reſtat, niſi porro ut fiam miſer?
Nam matris ferre iniurias me, Parmeno, pietas iubet:
Tum uxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit,
Tot meas iniurias quae nunquam in ullo patefecit loco.

Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eveniſſe, Parmeno,
Inde ira inter eas interceſſit, quae tam permanſit diu.
Par. Aut quidem hercle parvum; ſi vis vero veram rationem exſequi.
Non maxumas, quae maxumae ſunt interdum irae, iniurias
Faciunt. nam ſaepe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt;
Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quam pro levibus noxiis iras gerunt!
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illae mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſententia:
Fortaſſe unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
Pam. Abi, Parmeno, intro, ac me veniſſe nuntia. *Par.* hem! quid hoc eſt? *Pam.* tace.
Par. Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum: agedum ad fores:
Accede propius. hem, ſenſiſtin? *Pam.* noli fabularier.
Pro Iuppiter! clamorem audio. *Par.* tute loqueris, me vetas?
M. Tace, obſecro, mea gnata. *Pam.* matris vox viſa eſt Philumenae.
Nullus ſum. *Par.* qui dum? *Pam.* perii! *Par.* quam ob rem? *Pam.* neſcio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celant. *Par.* uxorem Philumenam

Pa-

Pavitare neſcio quid, dixerunt. id ſi forte eſt neſcio.
Pam. Interii: cur mihi id non dixti? *Par.* qui non poteram una omnia.
Pam. Quid morbi eſt? *Par.* neſcio. *Pam.* quid nemon' medicum adduxit? *Par.* neſcio.
Pam. Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quamprimum quidquid eſt, certo ſciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam ſi pericium in te ullum ineſt, periſſe me una haud dubium eſt.

ACTUS III. SCENA II.

PARMENO.

NOn uſus facto eſt mihi nunc, hunc intro ſequi:
Nam inviſos omneis nos eſſe illis ſentio.
Heri nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſane nolim, maxume heri cauſa mei:
Servom illico introiiſſe dicent Soſtratae:
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali,
Capiti atque aetati illorum! morbus qui auctus ſiet.
Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACTUS III. SCENA III.

SOSTRATA, PARMENO.

S. NEſcio quid iam dudum audio hic tumultuari, miſera:
Male metuo, ne Philumenae magis morbus aggraveſcat:
Quod te, Aeſculapi, et te, Salus, ne quid ſit huius, oro.
Nunc ad eam viſam. *Par.* heus Soſtrata. *S.* ehem. *Par.* iterum iſtinc excludere.
S. Ehem Parmeno, tune hic eras? perii, quid faciam miſera?
Non viſam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic ſit aegra?
Par. Non viſas: ne mittas quidem viſendi cauſa quemquam.
Nam qui amat, cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, et illi moleſtiam affert.
Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
S. Quid ais! an venit Pamphilus? *Par.* venit. *S.* dis gratiam habeo.
Hem! iſtoc verbo animus mi rediit, et cura ex corde exceſſit.
Par. Iam ea te cauſa maxume nunc huc introire nolo:
Nam ſi remittent quippiam Philumenae dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quae inter vos intervenerit, unde ortum eſt initium irae,
Atque eccum video ipſum egredi. quam triſtis eſt!

AC-

ACTUS III. SCENA IV.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILUS.

S. O Mi gnate!
Pam. Mea mater, salve. *S.* gaudeo venisse salvom salvan'
Philumena est? *Pam.* meliuscula est. *S.* utinam istuc ita dii faxint!
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? *Pam.* recte, mater.
S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invasit?
Pam. Ita factum est. *S.* quid morbi est? *Pam.* febris. *S.* quotidiana? *Pam.* ita aiunt.
I sodes intro; consequar iam te, mea mater. *S.* fiat.
Pam. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque eis onera adiuta.
Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant? *Pam.* cessas?

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quae nec opinanti accidunt:
Partim, quae perspexi his oculis, partim, quae accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam

Nam modo intro me ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: hei mihi!
Postquam me aspexere ancillae advenisse, illico omnes simul
Laetae exclamant, *venit;* id quod me repente aspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea propere praecucurrit, nuntians
Me venisse: ego, eius videndi cupidus, recta consequor.
Posteaquam intro adveni, extemplo eius morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam aspexi, *o facinus indignum!* inquam: et corripui illico
Me inde, lacrumans, incredibili re atque atroci percitus.
Mater consequitur: iam ut limen exirem; ad genua accidit,
Lacrumans misera. miseritum est. profecto hoc sic est, ut puto.
Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum principio institit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem haec abierit, causam vides:

Nam

Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret ſuum.
Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quaeque fors fortuna eſt, inquit, *nobis quae te hodie obtulit,*
Per eam te obſecramus ambae, ſi ius, ſi fas eſt, uti
Advorſa eius per te tecta tacitaque apud omnes ſient.
Si unquam erga te animo eſſe amico ſenſiſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam te ut ſibi des pro illa, nunc rogat:
Ceterum de reducenda id facias, quod in rem ſit tuam:
Parturire eam, neque gravidam eſſe ex te, ſolus conſcius:
(Nam aiunt tecum poſt duobus concubuiſſe menſibus:
Tum, poſtquam ad te venit, menſis agitur hic iam ſeptimus)
Quod te ſcire, ipſa indicat res: nunc ſi potis eſt, Pamphile,
Maxume volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
Atque adeo omneis. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe: ſcio, nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur: hic tibi nihil eſt quidquam incommodi; et

I'

Illi miserae indignae factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, et servare in eo certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror:
Nec faciam; etsi amor me graviter consuetudoque eius tenet.
Lacrumo, quae posthac futura est vita, cum in mentem venit,
Solitudoque. o Fortuna, ut nunquam perpetuo es bona!
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit:
Quem ego tum consilio missum feci, eidem nunc operam dabo.
Adest Parmeno cum pueris. hunc minime est opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cum data est.
Vereor, si clamorem eius hic crebro audiat,
Ne parturire intellegat. aliquo mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA VI.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILUS.

Par. Ain' tu, tibi incommodum evenisse iter?
S. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est.
Par. Itane est? *S.* o fortunate! nescis quid mali
Praeterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut mittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,

Cum interea ſemper mortem exſpectabam miſer:
Ita uſque advorſa tempeſtate uſi ſumus.
Par. Odioſum. *S.* haud clam me eſt. denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, ſi eo mi redeundum ſciam.
Par. Olim quidem te cauſae impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium.
Ite intro: ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas? *Pam.* equidem te exſpecto. *Par.* quid eſt?
Pam. In arcem tranſcurſo opus eſt. *Par.* cui homini? *Pam.* tibi.
Par. In arcem! quid eo? *Pam.* Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum una vectu 'ſt, conveni.
Par. Perii: voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediſſet unquam, ut me ambulando rumperet.
Pam. Quid ceſſas? *Par.* quid vis dicam? an conveniam modo?
Pam. Immo, quod conſtitui, me hodie conventurum eum,
Non poſſe: ne me fruſtra illic exſpectet. vola.
Par. At non novi hominis faciem. *Pam.* at faciam, ut noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, caeſius,
Cadaveroſa facie. *Par.* di illum perduint!
Quid, ſi non veniet? maneamne uſque ad veſperum?
Pam. Maneto: curre. *Par.* non queo: ita defeſſus ſum.
Pam. Ille abiit. quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,

Suae gnatae partum: nam me miseret mulieris.
Quod potero, faciam, tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori, obsequi
Oportet. at, at, eccum Phidippum, et patrem
Video: horsum pergunt. quid dicam hisce, incertus sum.

ACTUS III. SCENA VII.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

L. Dixtin' dudum, illam dixisse, *se exspectare filium?*
Ph. Factum. *L.* venisse aiunt: redeat. *Pa.* quam caussam dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio. *L.* quem ego hic audivi loqui?
Pa. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.
L. Ipsus est, de quo hic agebam tecum. *Pa.* salve, mi pater.
L. Gnate mi, salve. *Ph.* bene factum te advenisse, Pamphile,
Et adeo, quod maxumum est, salvum atque validum. *Pa.* creditur.
L. Advenis modo? *Pa.* admodum. *L.* cedo, quid relliquit Phania,
Consobrinus noster? *Pa.* sane hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: et qui sic sunt, haud multum heredem iuvant;
Sibi vero hanc laudem relinquunt: *vixit, dum vixit, bene.*
L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?

Pa. Quidquid eſt, id quod reliquit, profuit. *L.* immo obfuit:
Nam illum vivom et ſalvom vellem. *Ph.* impune optare iſtuc licet.
Ille reviviſcet iam nunquam: et tamen, utrum malis, ſcio.
L. Heri Philumenam ad ſe arceſſi hic iuſſit. dic iuſſiſſe te.
Ph. Noli fodere. *iuſſi.* *L.* ſed iam eam remittet. *Ph.* ſcilicet.
Pa. Omnem rem ſcio, ut ſit geſta: adveniens audivi omnia. *L.* at
Iſtos invidos dii perdant, qui haec libenter nuntiant!
Pa. Ego me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis poſſet: idque ſi nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo et benigno in illam et clementi fui,
Vere poſſum; ni te ex ipſa haec magis velim reſciſcere.
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides;
Cum illa, quae nunc in me iniqua eſt, aequa de me dixerit.
Neque mea culpa hoc diſcidium eveniſſe, id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meae,
Cui concedat, cuiuſque mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto componi poteſt inter eas gratia;
Segreganda aut mater a me eſt, Phidippe, aut Philumena.

Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.
L. Pamphile, haud invito ad aures sermo mihi accessit tuus,
Cum te postputasse omnes res prae parente intellego.
Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pamphile.
Pa. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sim?
Quae nunquam quidquam erga me commerita est, pater,
Quod nollem: et saepe, quod vellem, meritam scio:
Amoque, et laudo, et vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum,
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.
Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. *L.* si sanus sies,
Iube illam redire. *Pa.* non est consilium, pater:
Matris servibo commodis. *L.* quo abis? mane;
Mane, inquam: quo abis? *Ph.* quae haec est pertinacia?
L. Dixin', Phidippe, hanc rem aegre laturum esse eum?
Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.
Ph. Non credidi aedepol adeo inhumanum fore.
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio est animo, renumeret dotem huc; eat.
L. Ecce autem, tu quoque proterve iracundus es.
Ph. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
L. Decedet iam ira haec; etsi merito iratus est.
Ph. Quia paululum vobis accessit pecuniae,

Sublati animi ſunt. *L.* etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuntietque hodie mihi,
Velitne, an non: ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit! quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant;
Quae dico, parvipendunt. porto hoc iurgium ad
Uxorem, cuius haec fiunt conſilio omnia.
Atque in eam hoc omne, quod mihi aegre eſt, evomam.

ACTUS III. SCENA VIII.

MYRRHINA, PHIDIPPUS.

M. PErii! quid agam? quo me vortam? quid viro meo reſpondebo
Miſera? nam audiviſſe vocem pueri viſus eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam.
Quod ſi reſciverit peperiſſe, id qua cauſa clam me habuiſſe
Dicam, non aedepol ſcio........
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire. nulla ſum.
P. Uxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. quid agis, Myrrhina? heus, tibi dico. *M.* mihine,
Mi vir? *P.* vir ego tuus ſum? tu virum me, aut hominem deputas adeo eſſe?
Nam ſi utrumvis horum, mulier, unquam tibi viſus forem,

Non

Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. *M.* quibus? *P.* at rogitas?
Peperit filia? hem! taces? ex quo? *M.* iſtuc patrem rogare aequom eſt?
Perii! ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,
Quid ſit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum; praeſertim cum et recte, et tempore ſuo pepererit.
Adeon' pervicaci eſſe animo, ut puerum praeoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam poſthac ſcires:
Potius, quam advorſum animi tui lubidinem eſſet cum illo nupta?
Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quae te eſt penes.
M. Miſera ſum. *P.* utinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mi in mentem venit,
Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam negabas nuptam poſſe filiam tuam te pati
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis cauſam hunc ſuſpicari, quam ipſam veram, mavolo.
P. Multo prius ſcivi, quam tu, illum amicam habere, Myrrhina.
Verum id vitium nunquam decrevi eſſe ego adoleſcentiae:
Nam id omnibus innatum eſt. at pol iam aderit, ſe quoque etiam cum oderit.

Sed ut olim te oſtendiſti, eandem eſſe, nihil ceſſaviſti uſque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.
Id nunc res indicium haec facit, quo pacto factum volueris.
M. Adeon' me eſſe pervicacem cenſes, cui mater ſiem,
Ut eo eſſem animo, ſi ex uſu eſſet noſtro hoc matrimonium?
P. Tun' proſpicere, aut indicare, noſtram in rem quod ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? nonne ea diſſimulare nos
Scire magis humanum eſt, quam dare operam id, qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente avellere,
Quicum tot conſueſſet annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum ſatis firmum gnatae. *M.* mitte adoleſcentem obſecro,
Et quae me peccaſſe ais: abi, ſolum ſolus conveni:
Roga, velitne, an non, uxorem? ſi eſt, ut dicat, velle ſe,
Redde: ſin eſt autem, ut nolit, recte ego conſului meae.
P. Si quidem ille ipſe non volt, et tu ſenſti eſſe in eo, Myrrhina,
Peccatum: aderam, cuius conſilio ea par fuerat proſpici.

Quam

Quam ob rem incendor ira, esse ausam facere haec te iniussu meo.
Interdico, ne extulisse extra aedes puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem:
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri sinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere:
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut siet, resciverit,
Non aedepol clam me est; cum hoc, quod levius est, tam animo iracundo tulit.
Nec, qua via sententia eius possit mutari, scio.
Hoc mihi unum ex plurimis miseriis relliquum fuerat malum,
Si, puerum ut tollam, cogit, cuius nos qui sit nescimus pater:
Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:
Neque detractum ei tum quidquam est, qui post possit nosci, qui siet:
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens anulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
Celare, cum sciet, alienum puerum tolli pro suo.

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA, PAMPHILUS.

S. NOn clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, uxorem tuam.

Propter meos mores hinc abiiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo.
Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quae exoptem mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Teque ante quam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Praepoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, ut apud me praemium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc et vobis, et meae commodum famae arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decrevi patre,
Ne mea praeſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. *Pa.* quaeſo, quid iſtuc conſili eſt?
Illiu' ſtultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, ut, qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia eſſe dicat factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amicas te, et cognatas deſerere, et feſtos dies
Mea cauſa, nolo. *S.* nil pol iam iſtae res mi voluptatis ferunt:
Dum aetatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias iam tenet
Studiorum iſtorum: haec mihi nunc cura eſt maxuma, ut ne cui meae

Lon-

Longinquitas aetatis obſtet, mortemve exſpectet meam.
Hic video me eſſe inviſam immerito: tempus eſt concedere:
Sic optume, ut ego opinor, omnes cauſas praecidam omnibus,
Et me hac ſuſpicione exſolvam, & illis morem geſſero.
Sine me, obſecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.
Pa. Quam fortunatus ceteris ſum rebus, abſque una hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem! *S.* obſecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quaeque eſt, in animum induces pati?
Si cetera ita ſunt, ut tu vis, itaque ut eſſe ego illam exiſtumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. *Pa.* vae miſero mihi!
S. Et mihi quidem! nam haec res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA II.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS.

L. QUem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi, uxor:
Iſtuc eſt ſapere, qui, ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere;
Quod faciundum ſit poſt fortaſſe, idem hoc nunc ſi feceris.
S. Fors fuat pol! *L.* abi rus ergo hinc: ibi ego te, et tu me feres.

S. Spero mecaſtor. *L.* i ergo intro, et compone, quae tecum ſimul
Ferantur: dixi. *S.* ita ut iubes, faciam. *P.* pater.
L. Quid vis, Pamphile? *P.* hinc abire matrem? minume. *L.* quid ita iſtuc vis?
P. Quia de uxore incertus ſum etiam, quid ſim facturus. *L.* quid eſt?
Quid vis facere, niſi redducere? *P.* equidem cupio, et vix contineor:
Sed non minuam meum conſilium: ex uſu quod eſt, id perſequar.
Credo, ea gratia concordes mage, ſi non redducam, fore.
L. Neſcias: verum tua refert nihil, utrum illae fecerint;
Quando haec aberit. odioſa haec aetas adoleſcentulis:
E medio aequom excedere eſt. poſtremo nos iam fabulae
Sumus, Pamphile: *ſenex, atque anus......*
Sed video Phidippum egredi per tempus: accedamus.

ACTUS IV. SCENA III.

PHIDIPPUS, LACHES, PAMPHILUS.

Ph. Tibi quoque aedepol ſum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re. mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. *L.* opportune te mihi,
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. *Ph.* quid eſt?
Pa. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?

L. Dic

L. Dic filiae, rus concessuram hinc Sostratam:
Ne revereatur, minus iam quo redeat domum, *Ph.* ha,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina haec sunt mea uxore exorta omnia...
Pa. Mutatio fit. *Ph.* ea nos perturbat, Lache.
Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
Ph. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sane perpetuam volo:
Sin est, ut aliter tua siet sententia,
Accipias puerum. *Pa.* sensit peperisse: occidi!
L. Puerum! quem puerum? *Ph.* natus est nobis nepos:
Nam abducta a vobis praegnans fuerat filia,
Neque fuisse praegnantem unquam ante hunc scivi diem.
L. Bene, ita me di ament, nuntias: et gaudeo
Natum illum, et illam salvam: sed quid mulieris
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos ne hoc celatos tamdiu? nequeo satis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches.
Pa. Etiamsi dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cum consequitur alienus puer.
L. Nulla tibi, Pamphile, hic iam consultatio est.
Pa. Perii! *L.* hunc videre saepe optabamus diem;
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem,
Evenit: habeo gratiam dis. *Pa.* nullus sum!
L. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.
Pa. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam; satis certo scio,
Non me clam haberet, quod celasse intellego.
Nunc, cum eius alienum esse a me animum sentiam,
Nec conventurum inter nos posthac arbitrer;
Quam ob rem reducam? *L.* mater quod suasit sua,

Adoleſcens mulier fecit. mirandumne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
Quae careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Ph. Voſmet videte iam, Lache, et tu Pamphile,
Remiſſan' opus ſit vobis, redductan' domum:
Uxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero? *L.* ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas, ſuum ſcilicet,
Ut alamus noſtrum. *Pa.* quem ipſe neglexit pater,
Ego alam? *L.* quid dixti? eho! an non alemus, Pamphile?
Prodemus quaeſo potius? quae haec amentia eſt?
Enimvero prorſus iam tacere non queo:
Nam cogis ea, quae nolo, ut praeſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſollicitere ad hunc modum?
Primum, hanc ubi dixti cauſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi;
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex aedibus.
Nunc, poſtquam adeptam hanc quoque tibi cauſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adiungas tuum,
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quam animo aequo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe. impulſu duxiſti meo.
Quae tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe. *Pa.* mene? *L.* te ipſum: et facis iniuriam,

Con-

Confingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Ut cum illa vivas, teſtem hanc cum abs te amoveris.
Senſitque adeo uxor: nam ei cauſa alia quae fuit,
Quamobrem abs te abiret? *Ph.* plane hic divinat: nam id eſt.
Pa. Dabo iusiurandum, nihil eſſe iſtorum, tibi. *L.* ah,
Reduc uxorem; aut, quamobrem non opus ſit, cedo.
Pa. Non eſt nunc tempus. *L.* puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre videro.
Pa. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio:
Tot me nunc rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, praeſens quando promoveo parum:
Nam puerum iniuſſu credo non tollet meo,
Praeſertim in ea re cum ſit mihi adiutrix ſocrus.
L. Fugis? hem: nec quidquam certi reſpondes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo; ego alam. *Ph.* maxume.
Non mirum fecit uxor, ſi hoc aegre tulit:
Amarae mulieres ſunt, non facile haec ferunt:
Propterea haec ira eſt: nam ipſa narravit mihi:
Id ego hoc praeſente tibi nolueram dicere:
Neque illi credebam primo: nunc vero palam eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.
L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das conſili?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:
Oremus: accuſemus gravius: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.

L. Fa-

L. Faciam, ut mones. eho puer, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam noſtram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adiutor ſis mihi. *Ph.* ah,
Iam dudum dixi, idemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo eſt ut poſſit; quod ſpero fore.
Sed visne adeſſe me una, dum iſtam convenis?
L. Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

ACTUS IV. SCENA IV.

BACCHIS, LACHES.

B. NOn hoc de nihilo eſt, quod Laches me nunc conventam eſſe expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor, ſit quod velit.
L. Videndum eſt, ne minus propter iram hinc impetrem, quam poſſiem;
Aut ne quid faciam plus, quod poſt, me minus feciſſe, ſatius ſit.
Aggrediar. Bacchis, ſalve.
B. Salve, Lache. *L.* credo aedepol, te nonnihil mirari, Bacchis,
Quid ſit, quapropter te huc foras puerum evocare iuſſi.
B. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit in mentem, quae ſim,
Ne nomen quaeſti mihi obſiet: nam mores facile tutor.
L. Si vera dicis, nihil tibi eſt a me pericli, mulier:
Nam iam aetate ea ſum, ut non ſiet peccato mihi ignoſci aequom:
Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, accuro:
Nam ſi facis, facturave es, bonas quod par eſt facere:
In-

Inſcitum, offerre iniuriam tibi; immerenti, iniquom eſt.
B. Eſt magna ecaſtor gratia de iſthac re, quam tibi habeam:
Nam qui poſt factam iniuriam, expurget, parum mihi proſit.
Sed quid iſtuc eſt? *L.* meum receptas filium ad te Pamphilum... *B.* ah!
L. Sine dicam. uxorem hanc priu' quam duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane; nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc uxorem habet:
Quaere alium tibi firmiorem, dum tempus conſulendi eſt.
Nam neque ille hoc animo erit aetatem, neque pol tu eadem iſta aetate.
B. Quis id ait? *L.* ſocrus. *B.* men'? *L.* te ipſam: et filiam abduxit ſuam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui eſt, extinguere.
B. Alid ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem,
Sanctius, quam iusiurandum; id pollicerer tibi, Lache:
Segregatum habuiſſe, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.
L. Lepida es. ſed ſcin', quid volo potius ſodes facias? *B.* quid, cedo?
L. Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc iusiurandum idem
Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
B. Faciam. quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quaeſtu, haud faceret, ſcio,
Ut de tali cauſa nuptae mulieri ſe oſtenderet.
Sed nolo falſa fama eſſe gnatum ſuſpectum tuum,

Nec

Nec leviorem vobis, quibus eſt minime aequom, viderier
Immerito: nam meritus de me eſt, quod queam, illi ut commodem.
L. Facilem benevolumque lingua tua iam tibi me reddidit.
Nam non ſunt ſolae arbitratae haec: ego quoque etiam credidi.
Nunc cum ego te eſſe praeter noſtram opinionem comperi;
Fac eadem ut ſis porro: noſtra utere amicitia, ut voles.
Aliter ſi facis... reprimam me, ne aegre quidquam ex me audias.
Verum te hoc moneo unum: qualis ſim amicus, aut quid poſſiem,
Potius quam inimicus, periclum facias.

ACTUS IV. SCENA V.

PHIDIPPUS, LACHES, BACCHIS.

P. Nihil apud me tibi
Deſieri patiar, quin, quod opus ſit, benigne praebeatur.
Sed cum tu ſatura, atque ebria eris, puer ut ſatur ſit, facito.
L. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adducit.
Phidippe, Bacchis deierat perſancte. *P.* haeccine ea eſt? *L.* haec eſt.
P. Nec pol iſtae metuunt Deos: neque has reſpicere Deos opinor.
B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire.
Haec res hic agitur: me facere, Pamphilo ut redeat uxor,
Oportet: quod ſi perficio, non poenitet me famae,

So-

Solam feciſſe id, quod aliae meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falſo,
In re ipſa invenimus: porro hanc nunc experiamur. nam ſi
Compererit crimini tua ſe falſo uxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt: cito ab eo haec ira abſcedet.
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſcidio dignum.
P. Velim quidem hercle. *L*. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet ipſa.
P. Quid mihi iſtaec narras? an quia non tute ipſe dudum audiſti,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis modo explete animum.
L. Quaeſo aedepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut ſerves.
B. Ob eam rem vis ergo intro eam? *L*. i, atque exple animum iis, ut credant.
B. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, a viro ubi ſegregata eſt.
L. At hae amicae erunt, ubi, quamobrem adveneris, reſciſcent.
P. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore, et te ſimul ſuſpicione exſolves.
B. Perii, pudet Philumenae. ſequimini me intro huc ambae.
L. Quid eſt, quod mihi malim, quam quod huic intellego evenire,
Ut gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, et mihi proſit?

Nam ſi eſt, ut haec nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit,
Sci: ſibi nobilitatem ex eo, et rem natam, et gloriam eſſe:
Referet gratiam ei, unaque nos ſibi opera amicos iunget.

ACTUS V. SCENA I.

Parmeno.

AEdepol nae meam herus eſſe operam deputat parvi preti,
Qui ob rem nullam miſit, fruſtra ubi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum exſpecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, ut quiſque venerat,
Accedebam: *adoleſcens: dic dum, quaeſo, tun' es Myconius?*
Non ſum. at Callidemides? non. hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque eum quemquam eſſe arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abii. ſed, quid Bacchidem
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic eſt rei?

ACTUS V. SCENA II.

Bacchis, Parmeno.

B. PArmeno, opportune te offers: propere curre ad Pamphilum.
P. Quid eo? *B.* dic me orare, ut veniat. *P.* ad te? *B.* immo ad Philumenam.

P. Quid

P. Quid rei eſt? *B*. tua quod nihil refert: percontari deſinas.
P. Nihil aliud dicam? *B*. etiam: cognoſſe anulum illum Myrrhinam
Gnatae ſuae fuiſſe, quem ipſus olim mihi dederat. *P*. ſcio.
Tantumne eſt? *B*. tantum: aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.
Sed ceſſas? *P*. minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando atque ambulando totum hunc contrivi diem.

ACTUS V. SCENA III.

BACCHIS.

QUantam obtuli adventu meo laetitiam Pamphilo hodie!
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei reſtituo, qui paene harum ipſiuſque opera periit:
Uxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, et Phidippo fuit, exſolvi.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menſes decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo. extimui illico: *mi Pamphile*, inquam, *amabo*,
Quid exanimatus es, obſecro? aut unde anulum iſtum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere ſe, ſimulare. poſtquam video;

Nes-

Neſcio quid ſuſpicarier, magis coepi inſtare, ut dicat.
Homo ſe fatetur vi, in via, neſcio quam, compreſſiſſe:
Dicitque, ſeſe illi anulum, dum luctat, detraxiſſe.
Eum haec cognovit Myrrhina in digito: modo me habentem
Rogat, unde ſit: narro omnia haec: inde eſt cognitio facta,
Philumenam compreſſam eſſe ab eo, et filium inde hunc natum.
Haec tot propter me gaudia illi contigiſſe laetor:
Etſi hoc meretrices aliae nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Ut quiſquam amator nuptiis laetetur. verum ecaſtor
Nunquam animum quaeſti gratia ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum eſt, uſa ſum benigno et lepido, et comi.
Incommode mihi nuptiis evenit: factum fateor:
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda aequom eſt ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS, PARMENO, BACCHIS.

Pam. VIde, mi Parmeno, etiam ſodes, ut mi haec certa et clara attuleris;
Ne me in breve coniicias tempus, gaudio hoc falſo frui.
Par. Viſum eſt. *Pam.* certene? *Par.* certe. *Pam.* Deus ſum, ſi hoc ita eſt. *Par.* verum reperies.

Pam.

Pam. Manedum ſodes: timeo ne aliud credam, atque aliud nunties.
Par. Maneo. *Pam.* ſic te dixiſſe opinor, inveniſſe Myrrhinam,
Bacchidem anulum ſuum habere. *Par.* factum. *Pam.* eum quem olim ei dedi:
Eaque hoc te mihi nuntiare iuſſit: itane eſt factum? *Par.* ita, inquam.
Pam. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior?
Egon' te pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? neſcio.
Par. At ego ſcio. *Pam.* quid? *Par.* nihil enim:
Nam neque in nuntio, neque in me ipſo, tibi boni quid ſit, ſcio.
Pam. Egon', qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere a me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me exſpectat credo: adibo. *B.* ſalve, Pamphile.
Pam. O Bacchis, o mea Bacchis, ſervatrix mea!
B. Bene factum, et volupe eſt. *Pam.* factis ut credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
Semper ſiet. *B.* at tu ecaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines,
Ut unus omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.
Pam. Ha, ha, hae, tun' mihi iſtuc? *B.* recte amaſti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram:

Per-

Perliberalis viſa eſt. *Pam.* dic verum. *B.* ita me di ament, Pamphile.
Pam. Dic mihi, harum rerum numquid dixti iam patri? *B.* nil. *Pam.* neque opus eſt;
Adeo mutito: placet, non fieri hoc itidem, ut in comoediis,
Omnia omnes ubi reſciſcunt. hic, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt; quos non autem ſcire aequom eſt, neque reſciſcent, neque ſcient.
B. Immo etiam, qui hoc occultum iri facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iuriiurando meo
Se fidem habuiſſe, et propterea te ſibi purgatum. *Pam.* optume eſt:
Speroque hanc rem eſſe eventuram nobis ex ſententia.
Par. Here, licetne ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? *Pam.* non licet. *Par.* tamen ſuſpicor:
Egon' hunc ab Orco mortuum? quo pacto? *Pam.* neſcis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, et ex quanta aerumna extraxeris.
Par. Immo vero ſcio, neque hoc imprudens feci. *Pam.* ego iſtuc ſatis ſcio. *B.* an
Temere quidquam Parmeno praetereat, quod facto uſus ſit?
Pam. Sequere me intro, Parmeno. *Par.* ſequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem unquam. Plaudite.

---

ex Typogr. J. J. STUERMAN, Delphis.